ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

KIRDAN KENTE GÖÇTE SOSYOEKONOMİK FAKTÖRLERİN ETKİSİ "SİİRT İLİ ÖRNEĞİ"

Mahsum SAL

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Hakkı KALAYCI

Çankırı – 2020

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI
SOSYOLOJİ BİLİM DALI

KIRDAN KENTE GÖÇTE SOSYOEKONOMİK FAKTÖRLERİN ETKİSİ "SİİRT İLİ ÖRNEĞİ"

Mahsum SAL
ORCID: 0000-0002-7482-8359

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Hakkı KALAYCI

Çankırı – 2020

İÇİNDEKİLER

Sayfa

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ vi
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ vii
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE vii
ÖNSÖZ viii
ÖZET ix
ABSTRACT x
TABLO LİSTESİ xi
ŞEKİL LİSTESİ xiii
GİRİŞ 1
1. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ 4
1.1. Araştırmanın Konusu, Önemi, Özgünlüğü ve Amacı 4
1.2. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları 5
1.3. Araştırmanın Evreni, Örneklemi ve Yöntemi 6
1.4. Araştırmanın Temel Varsayımı, Veri Toplama ve Analizi 8
2. BÖLÜM: GÖÇ VE KENTLEŞME 9
2.1. Göç Kavramı 9
2.2. Göç Tipleri; İçgöç ve Dışgöç 11
2.2.1. Mevsimlik Göç 14
2.2.2. Daimi Göç 14
2.2.3. İradi Göç 14
2.2.4. Zorunlu Göç 15
2.2.5. Kitle Göçü, Katkısız Göç ve Seçimli Göç 15
2.3. Göç Kuramları 15
2.3.1. İtme-Çekme Kuramı 17
2.3.2. Merkez-Çevre Kuramı 18
2.3.3. Göç Sistemleri Kuramı 18
2.3.4. İlişkiler Ağı (Network) Kuramı 19
2.4. Kırsal Alan 20
2.5. Kent 20

2.6. Kentlileşme 22
2.7. Kent Ve Kentleşmenin Tarihsel Gelişimi 22
2.8. Kentleşmeyi Etkileyen Faktörler 24
2.9. Türkiye'de Kentleşme Çabaları 25
2.10. Göç ve Kentleşme İlişkisi 27
3. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN ALANI VE TÜRKİYE'DE GÖÇ 30
3.1. Siirt Kentinin Tarihsel Gelişimi ve Kentin Şehir Dokusu 30
3.1.1. Siirt Kentinin Coğrafi Özellikleri 30
3.1.2. Siirt İsminin Tarih İçerisindeki Değişimi 31
3.1.3. Siirt Kentinin Tarihsel gelişim 32
3.1.4. Siirt Kentinin Şehir Dokusu 33
3.2. Siirt Kent Merkezinin Demografik Göstergeleri 35
3.3. Siirt Kentinin Kültürel Yapısı 39
3.4. Siirt Kentinin Sosyal ve Ekonomik Yapısı 41
3.5. Siirt İline Bağlı Köyler ve Sosyoekonomik Yapısı 42
3.6. Türkiye'de Göç 44
3.7. Türkiye'de İç Göçler ve Göçlerin Yönü 49
3.8. Türkiye'de Kırdan Kente Göçün Sebepleri 51
3.9. Güneydoğu Anadolu Bölgesinde Kırdan Kente Göç 54
4. BÖLÜM: ARAŞTIRMA BULGULARI VE DEĞERLENDİRME 56
4.1. Demografik Özellikler İle İlgili Bulgular 56
4.2. Göç Öncesi Yaşam İle İlgili Bulgular 65
4.3. Göç İle İlgili Bulgular 69
4.4. Göç Etmeyi Etkileyen Faktörler Dağılımı 73
SONUÇ VE ÖNERİLER 82
KAYNAKÇA 88
EK 1. ANKET FORMU 92
EK 2. MÜLAKAT FORMU 96
ÖZ GEÇMİŞ 98

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım *Kırdan Kente Göçte Sosyoekonomik Faktörlerin Etkisi; "Siirt İli Örneği"* adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

07 / 07 / 2020
Mahsum SAL

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Mahsum SAL tarafından hazırlanan *Kırdan Kente Göçte Sosyoekonomik Faktörlerin Etkisi; "Siirt İli Örneği"* başlıklı bu çalışma, *12.08.2020* tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda *[oybirliği/oy çokluğuyla]* başarılı bulunarak jürimiz *tarafından Sosyoloji* Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ (Unvanı, Adı ve Soyadı)

Danışman :	Dr. Öğr. Ü. Hakkı KALAYCI	İmza: ……..
Üye :	Doc. Dr. Şahin DOĞAN	İmza: ……..
Üye :	Dr. Öğr. Ü. Ahmet TAK	İmza: ……..

ONAY

Bu Tez, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun **...../..../** 2020 tarih ve ..... sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

……..
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Kırdan Kente Göçte Sosyoekonomik Faktörlerin Etkisi; "Siirt İli Örneği" konusu, günümüz göç süreçlerinin anlamlandırılması noktasında, özelliklede 1990-2007 yılları arasında Siirt ilinde zorunlu göçte etkili olan faktörlerin tespiti ve sunmuş olduğu çözüm önerileri bağlamında üzerinde durulmaya değere bulunmuştur.

Bu çalışmanın hazırlanmasında yardımlarını esirgemeyen danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Hakkı KALAYCI' ya ve eğitim hayatım boyunca yetişmemde katkısı olan tüm hocalarıma teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

Çalışmamı tamamlamam konusunda moral ve motivasyonumu üst düzeyde tutmama yardımcı olan aileme şükranlarımı sunarım.

07/07/ 2020

Mahsum SAL

ÖZET

Tezin Başlığı : Kırdan Kente Göçte Sosyoekonomik Faktörlerin Etkisi; "Siirt İli Örneği"
Tezin Yazarı : Mahsum SAL
Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Hakkı KALAYCI
Anabilim Dalı: Sosyoloji
Tezin Türü :Yüksek Lisans
Kabul Tarihi :

Bu çalışma; Siirt ilinde 1990-2007 yılları arasında kırdan kente yapılan göçlerde sosyoekonomik faktörlerin etkisinin araştırılması ve yapılan göçlerin temel sebeplerinin neler olduğunun saptanması amacı ile hazırlanmıştır.

Araştırma kapsamında söz konusu tarihlerde yoğun göç aldığı tespit edilen Siirt ilinde bulunan 9 adet mahallede, 35 yaş ve üzeri bireyler ile 199 adet anket ve 30 adet mülakat görüşmesi gerçekleştirilmiştir. Yapılan anket ve mülakat çalışması kapsamında Siirt iline 1990-2007 yılları arasında kırdan yapılan göçlerin temel sebebinin terör eylemlerinden kaynaklı güvenlik problemi olduğu, güvenlik gerekçesi ile zorunlu olarak insanların göç etme durumunda kaldığı tespit edilmiş olup, göç sürecinde yaşanılan zorluklar ve geride bırakılanlar ile ilgili önemli veriler elde edilmiştir. Dolayısı ile söz konusu bu göç hareketinin diğer coğrafi bölgelerde yapılan göçlerin nedenleri bakımından farklılıklar gösterdiği, bu farklılıklar ifade edilmiş olup, yapılan göç hareketinin olumsuz etkileri ile ilgili çözüm önerileri sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Göç, Güvenlik Problemi, Zorunlu Göç, Siirt.

ABSTRACT

Thesis Title **:** Effect of Socioeconomic Factors in Rural-Urban Migration; "Example of Siirt"
Author **:** Mahsum SAL
Supervisor **:** Dr. Öğr. Üyesi Hakkı KALAYCI
Department **:** Sociology
Thesis Type **:** Master's Thesis
Date **:**

This study was; It was prepared to investigate the effect of socio-economic factors in migration from rural to urban between 1990 and 2007 in Siirt province and to determine the main causes of migration.

Within the scope of the research, 199 surveys and 30 interview interviews were conducted with individuals aged 35 and over in 9 neighborhoods in the province of Siirt, where it was determined that they received intense migration in the said dates. Within the scope of the survey and interview study conducted, it was determined that the main reason of migration from rural areas to Siirt province between 1990-2007 was a security problem caused by terrorist acts, and that people were forced to migrate due to security reasons, and important data about the difficulties experienced during the migration process and those left behind was obtained. Therefore, these migration movements differ in terms of the reasons of migration in other geographical regions, these differences have been expressed and solution suggestions have been presented regarding the negative effects of the migration movement.

Keywords: Migration, Security Problem, Forced Migration, Siirt.

TABLO LİSTESİ

Tablo No Sayfa
Tablo 3. 1: Türkiye ve Siirt'in yıllara göre nüfus değişimi 35
Tablo 3. 2: Siirt 1990 öncesi ve sonrası değişimler 37
Tablo 3. 3: Siirt ve ilçeleri 2017 yılı nüfus dağılımı 38
Tablo 3. 4: Yıllara göre Siirt il ve köy nüfus değişimi 43
Tablo 4. 1: Mahalle Dağılımı 56
Tablo 4. 2: Cinsiyet Dağılımı 57
Tablo 4. 3: Yaş Dağılımı 57
Tablo 4. 4: Medeni Durum Dağılımı 58
Tablo 4. 5: Eğitim Durumu Dağılımı 59
Tablo 4. 6: Çocuk Sayısı Dağılımı 60
Tablo 4. 7: Hanede Aileden Başka İkamet Eden Kişi Sayısı Dağılımı 60
Tablo 4. 8: Mesleki Durum Dağılımı 62
Tablo 4. 9: Sağlık Güvencesi Dağılımı 63
Tablo 4. 10: Aylık Gelir Dağılımı 63
Tablo 4. 11: Göç Öncesi Meslek Durum Dağılımı 65
Tablo 4. 12: Göç Öncesi Geçim Kaynağı Dağılımı 65
Tablo 4. 13: Göç Öncesi Dönem Gelir Durum Dağılımı 66
Tablo 4. 14: Göç Öncesi İkamet Edilen Hane Durum Dağılımı 67
Tablo 4. 15: Göç Öncesi Sağlık Güvencesi Dağılımı 68
Tablo 4. 16: Göç Etme Yılı Dağılımı 69
Tablo 4. 17: Göç Edilen Yer Dağılımı 70
Tablo 4. 18: Beraber Göç Edilen Kişi Dağılımı 71
Tablo 4. 19: Göç Edilen Yerin Seçilme Sebebi Dağılımı 72
Tablo 4. 20: Göç Etmede Etkili Olan Faktör Dağılımı 73
Tablo 4. 21: Geçim Sıkıntısı ve İşsizliğin Göç Etmede Etkisinin Dağılımı 73
Tablo 4. 22: Eğitim Olanaklarının Az olması Göç Etmede Etkisinin Dağılımı 74
Tablo 4. 23: Su Olanaklarının Az Olması Göç Etmede Etkisi Dağılımı 75
Tablo 4. 24: Sağlık Olanaklarının Az Olması Göç Etmede Etkisi Dağılımı 75
Tablo 4. 25: Kan Davası Göç Etmede Etkili Olup Olmaması Dağılımı 76
Tablo 4. 26: Kırsal Alandaki Kültürel Değerlerin Göç Etmede Etkisi Dağılımı 76

Tablo 4. 27: Arazilerin Bölünmesi Etkili Bir Faktör Olup Olmadığı Dağılımı 77
Tablo 4. 28: Güvenlik Sorunlarının Göç Etmeye Etkisi Dağılımı 78
Tablo 4. 29: Köylerin Boşaltılması Göçte Etkili Bir Faktör Olma Dağılımı 79
Tablo 4. 30: Yapılan Barajların Göç Etmede Etkisi Dağılımı 79
Tablo 4. 31: Şehirlerin Gelişmiş Olması Göçe Etkisinin Dağılımı..... 80
Tablo 4. 32: Terör Olaylarının Olmadığı Bir Ortamda Göç Eder miydiniz?..... 80

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil No Sayfa
Şekil 3. 1: Botan Vadisi Milli Parkı 30
Şekil 3. 2: Siirt'e özgü Cas ev 34
Şekil 3. 3: Şehir merkezinde yapılan hayvancılık faaliyetine bir örnek 41

GİRİŞ

Göç; İnsanlık tarihi kadar eski olan, geçmişten günümüze tüm toplumları, toplulukları çeşitli nedenlerden dolayı etkileyen ve bu etki doğrultusunda toplumların veya toplulukların yapısında derin izler bırakan bir olgudur. İnsanlığın var oluşu ile birlikte iklim koşulları ve çevresel faktörler, yaşamsal ihtiyaçların gereklilikleri, savaşlar, doğal afetler ve benzeri sebeplerden dolayı insanoğlu sürekli bir yer değiştirme hareketi içerisinde olmuştur.

Geçmişten günümüze tarihin her döneminde değişen siyasal, toplumsal, ekonomik ve çevresel faktörlerle birlikte yaşam koşullarında oluşan değişimler sebebiyle çeşitli göçler ortaya çıkmıştır (Deniz, 2008: s. 4). Dolayısı ile insanoğlu tarafından yapılan yer değiştirme hareketleri nedenleri ve sonuçları bakımından tarihsel olarak farklılıklar göstermiştir. İnsanlığın doğusu ile birlikte ortaya çıkan yer değiştirme hareketi iklimsel şartlardan ve yabani hayvanlardan korunma hissiyatından kaynaklanmaktayken, sonraki dönemlerde savaşlar ve doğal afetler, daha sonraki dönemlerde bilim ve teknolojik ilerlemeler, sanayi devrimi gibi faktörler etkili olmuştur. Günümüzde ise bu yer değiştirme hareketinin nedenleri arasında bilimsel ilerleme ve sanayileşmedeki gelişmelerin yanında, kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması, kentsel alanların cazibesi, iş imkânları, eğitim ve sağlık olanakları, kırsal alandaki arazilerin bölünmesi, tarımda makineleşme, hidroelektrik santrallerinin inşaları ve güvenlik problemleri gibi faktörler etkili olmaktadır.

Bu kapsamda tarihsel süreç içerisinde toplumla var olan ve toplumu etkileyen göç hareketi; bireylerin bir coğrafi mekândan başka bir coğrafi mekâna yapmış olduğu, belli nedenleri ve sonuçları bulunan, toplumun sosyoekonomik ve sosyokültürel durumu ile ilgili, onu etkileyen. süreli veya süresiz bir şekilde yapmış olduğu yer değiştirme hareketi olarak ifade edilmektedir. Genel olarak bu şekilde ifade edebileceğimiz göç kavramı, kendi içerisinde ikiye ayrılmaktadır. Bunlar iç göç ve dış göç olarak ifade edilir. İç göç Ülke içeresinde yapılan yer değiştirme hareketidir. Dış göç ise ülkeden ülkeye yapılan yer değiştirme hareketidir.

Dünyada en çok görülen göç tipi iç göçtür. İç göç ülkelerin temel dinamiklerini değiştirme bakımından en fazla etkiye sahip ve bu kapsamda önemli sosyal değişimlere neden olmaktadır. Ülkemizde de en çok görülen göç tipi iç göçtür. Bu göçler ülke içerisinde gerçekleşmekte olup, genelde kırdan kente doğru bir eğilim sergilemektedirler. Türkiye'de Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana görülmekte olan göç hareketleri 1950'li yıllardan sonra daha yoğun görülmeye başlanmıştır. Yaşanan bu göç hareketlerinin çeşitli nedenleri bulunmaktadır. Sanayileşme ile birlikte tarımda makineleşmenin artması, bilimsel ilerlemeler, toprakların bölünmesi, kentte artan iş gücü ihtiyacı, kitle iletişim araçları gelişmesi gibi birçok etken ile birlikte kentin cazibesinin artması, eğitim, sağlık gibi sebeplerden dolayı göçler yaşanmıştır.

Ülkemizde genel olarak 1980'li yıllara kadar yaşanan iç göçün en önemli nedenleri bilim ve sanayideki ilerlemeler, tarımda makineleşme, işsizlik olurken iken 1990'li yıllar ve sonrasında Ülkemizin bazı bölgelerinde bu nedenler farklılıklar göstermiştir. Bu bölgeler Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleridir. Bu iki bölgede 1990 ve 2007 yılları arasında yoğun terör eylemleri ve güvenlik problemlerinden kaynaklı göçler yaşanmıştır. Bu göçler genel olarak bireylerin iradesi dışında gerçekleşmiş olup, çeşitli sorunları da beraberinde getirmiştir.

Güvenlik problemleri gerekçesi ile ortaya çıkan bu göç hareketi Doğu Anadolu bölgesi ilerini de yoğun bir şekilde etkilemiştir. Yapılan bu yer değiştirme hareketi köylerden kente doğru bir harekettir. Bu çerçevede 1990'lı yıllarda güvenlik problemlerinden kaynaklı yoğun bir göç dalgasına maruz kalan kentlerden biride Siirt kentidir. 1990 yıllarında yoğun bir şekilde görülen terör eylemleri köyden kente doğru bir göç dalgasının oluşmasına neden olmuştur. Bu göç dalgasına neden olan güvenlik problemleri ve terör olayları; Siirt il merkezine bağlı köylerde geleneksel bir yaşam tarzına sahip olan, geçimini tarım ve hayvancılıkla sürdüren, sahip oldukları yaşam standartlarından ve egemen oldukları yaşam alanından memnun olan ailelerin zorunlu olarak köylerini boşaltıp geride evini, tarlasını, bağ ve bahçesini bırakmak zorunda kalarak bilmediği, yabancı olduğu, uyum sorunu yaşayacağı yeni bir yaşam alanına, ilk etapta köylerine daha sonra dönebilme umudundan ve düşüncesinden dolayı en yakın kentsel alan olan Siirt il merkezine plansız ve programsız bir şekilde yerleşmelerine neden olmuştur.

Göç ile birlikte kente yerleşen bireyler barınma sorunu, geçim sıkıntısı, işsizlik, adaptasyon sorunu, kültürel çatışma, kentsel uyum problemi gibi birçok sorunla baş başa kalmışlardır. Ayrıca Siirt kent merkezinin yoğun bir göç dalgasına maruz kalması beraberinde kentte alt yapı ve konut yetersizliği, çarpık kentleşme, kültürel çatışma, asayiş problemleri, işsizlik ve benzeri sorunlar da baş göstermiştir. Dolayısı ile göç öncesi dönemde yaşam alanı ve hayat standartlarından memnun olan bireyler göç ettikten sonra kent yaşamına uyum sağlama noktasında sorunlar yaşamış, geçimlerini temin etmede yetersiz kalmış, ekonomik ve psikoloji problemler le yüz yüze boğuşmuş, köye geri dönme düşüncesinden dolayı kent yaşamına uzun bir süre uyum sağlayamamışlardır.

Bu söylenilenler etrafında şekillenen çalışmamızda 1990 ve 2007 yılları arasında Siirt kentine çevre köylerden yapılan göçlerin temel nedenleri, bu göçlere sosyoekonomik faktörlerin etkilerinin neler olduğu hususları incelenmiş, incelenen bu konular çerçevesinde araştırma konusu ile ilgili sonuç ve öneriler ortaya konulmuştur.

Bu çerçevede araştırmamız 4 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde araştırmanın konusu, amacı, kapsamı, evren ve örneklemi, varsayımı ele alınmıştır. İkinci bölümde göç kavramı, göç tipleri, göç teorileri konuları ve kır, kent, kentlileşme kavramları ile birlikte Türkiye'de kentleşme çabaları ve kent-göç ilişkisi ele alınmıştır. Üçüncü bölümde Türkiye'de göç ve bunları sebepleri konuları ve Siirt kentine ait bilgiler veriliş, kenti demografik ve coğrafi özellikleri belirtilmiştir. Dördüncü bölümde anket çalışması ve mülakat görüşmesi çalışmalarından elde edilen veriler paylaşılmış ve bu veriler yorumlanmıştır. Sonuç bölümünde ise genel olarak elde edilen veriler ışında bir sonuca ulaşılıp göç ile birlikte ortaya çıkan bazı olumsuzluklar ile ilgili önerilerde bulunulmuştur.

1. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

1.1. Araştırmanın Konusu, Önemi, Özgünlüğü ve Amacı

Göç insanlık tarihi boyunca toplumun içerisinde bulunmuş olduğu şartlar çerçevesinde birbirinden farklı nedenlerle var ola gelmiş bir olgudur. 21. Yüzyılda da göç var olma özelliğini devam ettirerek Coğrafyaların kendine has özelliklerinin de etkisi ile farklı şekiller ve özelliklerde karşımıza çıkmaktadır. İlk olarak göç kavramı ile aklımıza belli bir nüfusun bir yerden başka bir yere olan yer değiştirme hareketi gelmektedir. Aslında söz konusu göç olgusu; coğrafi olarak yapılan yer değiştirme hareketinden çok daha kapsamlı ve büyük etkiye sahip, içerisinden sosyal, kültürel, ekonomik ve psikolojik öğeleri barındıran çok çeşitli bir muhtevaya sahiptir. Göç kavramı toplum yapısını değiştiren, toplumu sosyal, kültürel, siyasal ve ekonomik olarak etkileyen bir nüfus hareketidir.

Göçler kendi içerisinde iç ve dış göç olmak üzere iki şekilde ele alınmaktadır. İç göçler bir ülkenin kendi sınırları içerisinde gerçekleşen, genel itibari ile Ülkemizde görüldüğü şekli ile kırdan kente olan nüfus hareketi olarak karşımıza çıkmaktadır. Dış göçler ise bir ülkeden başka bir ülkeye yapılan nüfus hareketidir. Ortaya çıkan bu sosyal hareketlilik gelişmekte olan ülkelerde bazı sosyal, kültürel, ekonomik ve çevresel sorunları da beraberinde getirmektedir. Ülkemizdeki göç hareketlerine baktığımızda genel olarak kırda kente doğru bir hareket olarak karşımızda çıkmakta olup, söz konusu hareket sosyal, kültürel, ekonomik ve çevresel birçok sorunu beraberinde getirmiş olduğu yapılan bilimsel araştırmalarda görülmektedir. Bu sebepten dolayı söz konusu sorunların çözüme kavuşturulması için göç olgusunun araştırılıp çözümlenmesi olumsuz sonuçlarının minimize edilmesi gerekmektedir.

Bu çerçevede araştırmamızın;

Konusu: 1990 yılından 2007 yılına kadar ki süreçte Siirt iline bağlı köylerden Siirt il merkezine yapılan göç hareketlerinde, sosyoekonomik faktörlerin etkisinin ne olduğu, söz konusu tarihlerde köylerden yapılan göçlerin temel sebeplerinin neler

olduğu ve sürecin ne şekilde gerçekleştiğidir. Bu kapsamda söz konusu göç süreci ve sebepleri bilimsel araştırma yöntem ve teknikleri ile çözümlenmeye çalışılmıştır. Ortaya çıkan yer değiştirme hareketi araştırma evren ve örneklemi çerçevesinde geniş bir bakış açısıyla göç etmeyi tetikleyen faktörlerin tespiti sağlanmaya çalışılmıştır.

Önemi: Yapılan araştırma kapsamında 1990 ve 2007 yılları arasında ortaya çıkan göç hareketinin nedenleri saptanmış olup söz konusu göç süreci ile göç edenlerin yaşamış oldukları süreçler ve süreç neticesinde ortaya çıkan zorluklar tespit edilmiş, oluşan toplumsal adaptasyon sorununa çözüm önerileri sunularak ortaya çıkabilecek sorunların minimize edilmesine katkıda bulunulmuştur. Dolayısı ile bu araştırmanın Siirt ilinde göç sürecini yaşayan bireylerin yaşamlarında karşılaşmış oldukları zorlukların üstesinden gelebilmeleri için oluşturulacak proje ve desteklere önemli veriler sunması açısında ortaya koyduğu veriler ve tespitler bakımında önem arz etmektedir.

Özgünlüğü: Siirt ilinde yaşanan göçler ile ilgili çeşitli makaleler yazılmış olup genel olarak göç konusu ele alınmıştır. 2015 yılında "Zorunlu Göç ve Kentleşme; Siirt Örneği" adlı çalışma yapılmış olup bu çalışma da göç ve kentleşme birlikte araştırılmış olup daha çok kentleşme sorunları üzerinde durulmuştur. Dolayısı ile araştırmanın konusu ve kapsamı bakımında sadece 1990 ve 2007 yılları arasında ortaya çıkan göçlerin sebeplerinin geniş kapsamlı bir şekilde araştırması, sorunların tespiti ve çözüm önerilerinde bulunması bu çalışmanın özgün olmasını sağlamıştır.

Amacı: Bu çalışma Siirt ilinde 1990 ve 2007 yılları arasında yaşanan kırdan kente göçlerin sebeplerini araştırmayı amaç edinmiş olup, yapılan göçlerin Ülkemizde yaşanan göçlerden hangi özellikleri çerçevesinde farklı olduklarını ortaya koymayı hedeflemiştir. Bu kapsamda Siirt özelinde toplumun kırdan kente göç etme nedenleri ortaya çıkarılmış olup ortaya çıkan bazı sorunlara çözüm önerileri getirilmiştir.

1.2. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Araştırma 1990 – 2007 yılları arasında Siirt iline bağlı köylerden Siirt iline göç eden aileleri kapsamaktadır. Söz konusu tarihlerde Siirt iline göç eden aileler genel olarak

Barış Mahallesi, Tınastepe-Sakarya-Dumlupınar-Ulus Mahallesi, Çal Mahallesi, Alan Mahallesi, Doğan Mahallesi gibi mahallelere yerleşmişlerdir. Bu sebepten dolayı araştırmamız söz konusu mahalleleri kapsayacaktır.

Bu kapsamda araştırma genel olarak kırdan kente göç etmiş bireyler, bu göç hareketini tetikleyen faktörler, göç etme nedenleri, göçe zorlayan etmenler, göçte karar mekanizması ve güvenlik problemleri gibi sorunsallar etrafında bazı tespitleri ortaya koyma yöneliktir. Bunlar ile beraber göç eden bireylerin geri dönmek isteyip istemedikleri, göç etmeden önce ve göç ettikten sonraki yaşamsal memnuniyetleri araştırma kapsamı içerisindedir.

Yapılan araştırma 1990-2007 yılları arasında söz konusu mahallelere göç eden ailelerden oluşturulan bir örneklem grubu ile sınırlıdır. Dolayısı ile araştırma kapsamında ortaya çıkacak sonuçlar bu sınır kapsamında düşünülmelidir. Fakat ortaya çıkacak bu sonuçlar benzer bölgelerde ortaya çıkan göç hareketleri için bazı varsayımlara imkân tanıyan veriler olarak değerlendirilebilecektir.

1.3. Araştırmanın Evreni, Örneklemi ve Yöntemi

Siirt iline bağlı köylerden Siirt il merkezine göç eden insanların göç etme sebeplerini inceleyen bu çalışmanın evren, örneklem ve yöntemi aşağıdaki şekilde belirlenmiştir.

TÜİK 2018 yılı verilerine göre Siirt iline bağlı toplamda 20 mahalle bulunmaktadır. Siirt iline köyden il merkezine göç eden insanların yoğun olarak göç etmiş olduğu mahalleler olmakla birlikte genel olarak bütün mahallelerde göç edenlere rastlamak mümkündür. Bu sebepten dolayı araştırmamızın Evreni Siirt İli olarak seçilmiştir.

Araştırmanın örneklemi, tesadüfi olarak seçilmiş Siirt ili mahallelerinde yaşayan göç etmiş kişilerdir. Örneklem seçilirken göç yoğunluğu ve mahallenin göç yolu ile kurulup kurulmadığı hususları dikkate alınmıştır. Bu kapsamda 1990 ve 2007 yılları arasında köyden Siirt iline göç eden aileler genel olarak Barış Mahallesi, Tınastepe-Sakarya-Dumlupınar-Ulus Mahallesi, Çal Mahallesi, Alan Mahallesi, Doğan Mahallesi gibi mahallelere yerleşmişlerdir. Hatta bu mahallelerin büyük bir kısmı söz

konusu göç sebebi ile kurulan ve yoğun göç dalgasına maruz kalan mahalleler olmuştur. Bu sebepten dolayı araştırmanın örneklem grubu Barış Mahallesi, Sakarya - Dumlupınar - Ulus - Karakol - Algül Mahallesi, Çal Mahallesi, Alan Mahallesi, Doğan Mahallesinde oturan tesadüfi olarak seçilecek bireyler olmuştur.

Araştırma ile ilgili gerekli literatür taraması yapılmış olup bu şekilde kuramsal çerçeve hazırlanmıştır. Araştırma 2019 yılı Haziran ayında pilot bir çalışma ile test edilmiştir. Bu çalışmada anket uygulanmış olup aynı zamanda odak grup görüşmeleri de yapılmıştır. Genel olarak bu tür araştırmalarda test edilmiş ve araştırma kapsamında uygulanacak olan anketler zaman ve maliyet sınırlılıklarından dolayı bir örneklem grubuna uygulanmaktadır. Bu sebepten dolayı araştırmalarda genel olarak %0,3'lük bir örneklem grubu seçilmektedir. Bu araştırmada güvenirlik ve geçerlilik düzeyinin yüksek olması için %14'lük bir örneklem grubu seçilmiştir.

Araştırma kapsamında hazırlanan anket örneklem grubu içerisinde tesadüfi örnek ile seçilen 35 yaş ve üstü anket sorularını cevaplamayı kabul eden ve göç eden ailelerin bireyleri olan kişilere uygulanmıştır. Örneklem gurubunun 35 yaş ve üstü kişilerden seçilmesinin sebebi göç etmeden önceki zaman ve göç ettikten sonraki zamanı yaşamış olmaları, geçirmiş oldukları zamana dair yaşantıların hayatlarında bir iz oluşturması etkili olmuştur. Bu çerçevede Siirt ilinde yoğun göç alan ve bir kısmı göç ile kurulmuş olan Barış(5132) – Sakarya(484) – Dumlupınar(902) – Ulus(1281) – Karakol(195) – Algül(846) – Çal(1263) – Alan(1524) – Doğan(2173) Mahallelerinde 35 yaş ve üzeri nüfus TÜİK 2019 verilerine göre 13800 kişidir.

Bu kapsamda Barış(72) – Sakarya(7) – Dumlupınar(13) – Ulus(19) – Karakol(4) – Algül(12) – Çal(18) – Alan(22) – Doğan(31) mahallelerinden seçilen %14'lük örneklem grubu kapsamında 199 kişiye anket uygulanmıştır. Ayrıca 30 kişiye mülakat görüşmesi yapılmış olup bu iki veri birlikte değerlendirilmiştir. Araştırmanın yoğun göç alan ve göç ile kurulan söz konusu 9 mahallede yapılması ve 199 kişiye anket uygulanması çalışmanın güvenirliliğini ve geçerliliğini arttırmıştır. Yapılan anket çalışması SPSS programı yardımı ile frekans analizi yapılarak betimsel bir çalışma ortaya konmuştur. Ortaya çıkan veriler ve mülakat görüşmesi verileri genel bir değerlendirme ile birleştirilip çalışma sonuçlandırılmıştır.

1.4. Araştırmanın Temel Varsayımı, Veri Toplama ve Analizi

Araştırmanın temel varsayımı şu şekildedir; Siirt il merkezine bağlı köylerde geleneksel bir yaşam tarzına sahip olan, geçimini tarım ve hayvancılıkla sürdüren, sahip oldukları yaşam standartlarından ve egemen oldukları yaşam alanından memnun olan aileler 1990'lı yıllarda terör eylemlerinin yoğun bir şekilde yaşanmasından dolayı güvenlik problemleri gerekçesi ile zorunlu olarak köylerini boşaltıp geride evini, tarlasını, bağ ve bahçesini bırakmak zorunda kalarak bilmediği, yabancı olduğu, uyum sorunu yaşayacağı yeni bir yaşam alanına, ilk etapta köylerine daha sonra dönebilme umudundan ve düşüncesinden dolayı en yakın kentsel alan olan Siirt il merkezine plansız ve programsız bir şekilde yerleşmişlerdir.

Araştırmanın temel varsayımı kapsamında teorik çerçeveyi hazırladıktan ve literatür taraması yapıldıktan sonra Anket soruları hazırlanmıştır. Anket çalışmasına başlamadan önce pilot çalışma olarak bir grup katılımcıya anket yapılmış olup bu çalışma neticesinde gelen öneri ve eleştiriler kapsamında anket formu düzenlenmiş bazı sorular çıkarılıp bazı sorular eklenmiş, form sadeleştirilmiştir. Bu şekilde oluşturulan anket formu çoğaltılmış ve daha önce anket yapmada deneyimli anketörler tarafından Siirt il merkezine köylerden göç eden 35 yaş üstü bireylere uygulanmıştır.

Araştırma kapsamında uygulanan bu anketler neticesinde elde edilen ham veriler çeşitli istatistiksel tekniklerden faydalanılarak kullanılabilir veri haline getirilmiştir. Yapılan istatistiksel işlemler SPSS programı yardımı ile yapılmıştır. İstatistiki yöntemler ile İşlenen veriler genel bir değerlendirmeye tabi tutulup tablolar yardımı ile veriler anlamlı hale getirilmiştir.

2. BÖLÜM: GÖÇ VE KENTLEŞME

2.1. Göç Kavramı

Göç, belli bir sürede etki oluşturacak bir şekilde, anlamlı bir uzaklığa yapılan bir yer değiştirme hareketidir (Erder, 1986: s. 9). Göç aynı zamanda ekonomik nedenler, kültürel sebepler, eğitim ve sağlık gibi faktörlerin etkisi ile bireysel veya gurup olarak bir yerden başka bir yere yapılan hareket olarak da tanımlanmaktadır (Kızılçelik, Erjem, 1992: s. 185). Dolayısı ile göç; İnsanlık tarihinin başlangıcına dayanan bu yer değiştirme hareketi toplumların sosyoekonomik ve sosyokültürel öğeleri ile iç içe olup onları etkileyen sosyal bir olgudur.

Grupların veya bireylerin belli sebeplerden dolayı ülke içerisinde bölgeden bölgeye, ülke dışında ise ülkeler arası yapmış olduğu yer değiştirme hareketi göç olarak tanımlanmaktadır. Bu yer değiştirme hareketi bölgesel ve ülkeler arası bir nüfus değişimine neden olmaktadır. Bu değişim ülkelerin ve bölgelerin cinsiyet, yaş ve nüfus yapısına etki etmektedir (Ozankaya, 1986: s. 202). Ortaya çıkan bu değişim ve etkileşim hali göç veren bölge ile ilgili nüfus azalmasına sebebiyet vermekte iken göç alan bölge ile ilgili bir nüfus artışına neden olmaktadır.

Sosyal bir olay olan göç, Sosyologlar tarafından üzerinde sıkça durulup önemli araştırmalara konu olan bir kavramdır. Sosyologlar; toplumsal olay ve olguları incelerken göç kavramı bağlamında bireylerin yaşamsal olarak belli deneyimlere sahip oldukları yerlerden, yani doğmuş oldukları yerlerden hangi faktörlerin etkisi ile (Ekonomik, Siyasi, Kültürel, vb.) yer değiştirmiş olduklarını, yapılan yer değiştirme hareketinin etkileri ve çeşitlerini ve bunların sosyal değişmeye etkisi ile ilgili birçok çalışma yapmışlardır (Erkal, 1996a: s. 223). Günümüzde de söz konusu çalışmalar devam etmektedir. Sosyologların yanı sıra bu konuyla ilgili birçok bilim dalı araştırma ve inceleme yapmaktadır. Göç kavramının birçok bilim dalı tarafından incelenmesinin nedeni söz konusu kavramın hayatın her alanına etki eden bir dinamik yapısının bulunması ile birlikte toplumu ilgilendiren bir konusunun olmasıdır.

Sosyoloji bilimi ve Sosyologlar Göç'ü Sosyal hareketlilik kavramı bağlamında ifade etmektedir. Sosyal hareketlilik kavramı genel olarak bireylerin ve kültür unsurlarının bir statüden başka bir statüye geçmesini ifade etmektedir (Erkal, 1996a: s. 223). Aynı zamanda Sosyal hareketlilik; bireylerin, ailelerin ve farklı özellikteki grupların bir sosyal konumdan başka bir sosyal konuma geçmesi hareketi olarak da tanımlanabilmektedir. Bu çerçevede göç kavramı da bireylerin veya grupların belli sebeplerden dolayı bir yerden başka bir yere yapmış oldukları sosyal hareket olarak ifade edilebilir. Bir sosyal hareketliliği ifade eden göç kavramı kültürel değişimlere sebep olmakla birlikte sosyal süreçlerin bileşkesi olarak da karşımıza çıkmaktadır.

İnsanlık tarihi boyunca süre gelen ihtiyaç ve şartların değişim göstermesi durumu birey ve toplumları farklı arayışlar içerisine girmesine sebebiyet vermiştir. Bu çerçevede korunma ve barınma hissi, gıda ve besin ihtiyacı, sağlık ve iş imkânları, iklim değişiklikleri, savaşlar, salgınlar ve tabii felaketler gibi durumlar insanların hayata tutunmaları için farklı arayışlar içerisine girmesine yönelmesine ve bir yerden daha iyi yaşam şartlarına sahip bir yere göç etmesine neden olmuştur. Dolayısı ile bu arayış kapsamında ortaya çıkan yer değiştirme hareketi birey ve toplumların yaşam koşullarında, kültürel değerlerinde, yaşanılan mekânda, tutum ve davranışlarında değişmeye neden olmaktadır(Erkal, 1996a: s. 223). İhtiyaç ve şartlar bağlamında değişim ile birlikte ortaya çıkan yer değiştirme hareketi göç olarak ifade edilmekte iken bu sürecin ortaya çıkan etkileri ise sosyal değişim kavramı ile ifade edilmektedir.

Göç'ün sosyolojik bir olgu olarak değerlendirilmesinin sebebi birçok farklı değişikliğe neden olmasıdır. Doğası gereği bir yer değiştirme hareketi olan göç; farklı sonuçları da olan dinamik yapıya sahiptir. Bireyin veya toplumun farklı bir mekâna yapmış olduğu hareketlilik beraberinde bir dizi değişimi de ortaya çıkarmaktadır. Bu mekânsal değişim hareketi kültürel değişimlere, yeni yaşam tarzlarının ortaya çıkmasına, kültürel değişim ve dönüşümlere, kültürel çatışmalara neden olmaktadır. Gelinen mekân ile yerleşilen mekân arasındaki kültürel farklılıklar ve yaşam koşulları kimi, zaman olumlu olarak karşımıza çıksa da bazen de olumsuz sonuçlar ile karşımıza çıkmaktadır. Yapılan göçler ile birlikte oluşan kültürel farklılık bazen yerini kültürel uyumuna, bazen kültür çatışmasına ve bazen de kültür uyumsuzluğuna neden olmaktadır. Bunlar ile birlikte çoğu zaman göç ile gelen birey bulunduğu ortama uyum

sağlamak zorunda kalmakla birlikte uyum sağlayamayan bireylerde bulunduğu göz ardı edilmemelidir(Güvenç, 1997: s. 95). Göç ile birlikte yeni mekânsal ortama uyum sağlama durumu; kültürel yakınlık durumu ile birlikte yapılan göçlerin bireysel olarak, grup olarak ve kitlesel olarak yapılıp yapılmama durumu da etkili olmaktadır. Bu da insan sayısının toplumsa dayanışma ve kaynaşmada etkili olduğunun önemli bir göstergesidir.

Mekânsal olarak yapılan yer değiştirme hareketi günümüzde kendi içerisinde iki farklı şekilde yapılmaktadır. Bunlardan biri iç göç diğeri ise dış göç olarak ifade edilmektedir. Bir ülkeden başka ülkeye yapılan göçlere dış göç, ülke içerinde yapılan göçlere ise iç göç denmektedir. Bu iki göç tipi içerisinde en çok gerçekleşen ve en fazla etkiye sahip olan göç tipi iç göçtür. Bir ülkenin iç dinamiklerini etkileyen ve bununla beraber önemli sosyal değişimlere neden olan göç tipi olan iç göç Ülkemizde yoğun olarak görülen göç tipidir. Genel olarak Ülkemizdeki göçün karakteristik özelliklerine baktığımızda yapılan bu göçlerin kırdan kente yani kırsal alandan modern kentlere doğru bir seyir izlediğini ifade edilebiliriz. Kırdan kente doğru yapılan bu kitlesel hareket belli dönemlerde yoğunluk kazanmış olmakla birlikte bazı dönemlerde yatay bir seyir izlemiştir. Bu hareket ile birlikte kırsal alanda nüfus azalmakla birlikte şehirlerde nüfus artmaktadır. Bu şekilde kültürel değişim ve dönüşümlerde ortaya çıkmaktadır.

Sonuç olarak göç; sosyoekonomik ve kültürel yönleri bulunan, sosyal değişimlere neden olan ve değişim hızını arttıran sosyolojik bir olgudur. Mekansal değişim hareketi ile birlikte yer değiştiren birey ve guruplar sosyokültürel değişimlere sebebiyet vermekle birlikte kendileri de bu değişimden etkilenerek değişmektedirler. Dolayısı ile göç süreci göç eden bireyi değiştirirken sosyal değişmeye de ortaya çıkararak dinamik yapısını sürdürmektedir.

2.2. Göç Tipleri; İçgöç ve Dışgöç

Göç tiplerine bakmadan evvel göçün oluşma nedenleri hakkında biraz bilgi vermek gerekmektedir. Göçler genel olarak iki temel faktör etrafında ele alınmaktadırlar. Bunlar itici ve çekici faktörlerdir. Bu iki faktörün dışında da bir faktör daha vardır ki oda iletici faktörlerdir.

Bu faktörlerden ilki olan İtici faktörler; bir yerden bir yere göç etmek için neden olan faktörler yani göç etmeye zorlayan durumlar olarak ifade edilebilir. Bunlar iş olanaklarının olmaması, mera ve otlak alanlarının bölünmesi, sağlık, eğitim ve altyapı yetersizliği, güvenlik problemleri ve kan davası gibi durumlardır.

Çekici faktörler; göç edilen yerdeki olumlu ve cazip koşulların varlığı yani göç isteğini tetikleyen, göç eden bireyi kendine çeken isteklerin, karşılayan, hayallerini gerçekleştirebilecek durumlar olarak ifade edilebilir. Bunlar gidilecek yerde iş olanaklarının fazlalığı, sağlık ve eğitim olanaklarının bulunması, yaşam koşullarının iyiliği, güven ve huzurun bulunması gibi durumlardır.

İletici faktörler olarak ifade edilen faktörler ise göç edilecek yer ile göç veren yerin arasındaki bağlantıyı kuran, çıkış yeri ile varış yeri arasındaki süreci ifade eden ve bu süreç etkileyen durumları ifade etmektedir(Özkalp, 1992: s. 210). Bunlar yol ve altyapı hizmetlerinin, kitle iletişim araçlarının, taşıt ve alternatif ulaşım araçlarının artması gibi durumlardır.

Bu şekilde göçlerin oluşma nedenlerine dair bilgi verdikten sonra göç tiplerini açıklamadan evvel göç tiplerinin tanımlanması ile ilgili bazı kriterler hakkında da bilgi vermek gerekmektedir. Göç tiplerinin tanımlanmasında kullanılan kriterler; mesafe, irade, siyasi sınır ve zaman kriteridir.

- Mesafe kriteri; Bu kriter göç edilecek mekanın uzaklık-yakınlık durumunu ifade etmektedir. Ülkeler arası yada ülke içerisinde yapılan yer değiştirme hareketi bu kriter içerinde yer almaktadır.

- İrade kriteri; Yapılan göç hareketinin kişinin iradesi yani kendi isteği ile mi yoksa zorlama yolu ile mi yapıldığı hususlarının değerlendirildiği

kriterdir. Dolayısı ile bu kritere göre göç etme durumu zorunlu veya gönüllü olmak üzere ikiye ayrılır.

- Siyasi sınır kriteri; Bu kriter ülkeler arası yani milli sınırların dışına yapılan göç hareketlerini kapsamaktadır.

- Zaman kriteri; Mekânsal yer değiştirme hareketinin belli bir süre ile mi sınırlı olduğu yada süre sınırı olmadan daimi bir yer değiştirme süreci mi olduğu durumları kapsayan kriterdir.

İç Göç: Ülke sınırları içerisinde bazı nedenlerden dolayı bir yerden başka bir yere yapılan yer değiştirme hareketlerine içgöç denir. Genel olarak bu göç tipinde kırdan kente doğru bir yer değiştirme hareketi görülmektedir. Bu göç tipinde köy, kasaba, ilçe, il veya bölgeler arası bir hareket söz konusudur. Dünya genelinde yoğun olarak gerçekleşen göç tipidir.

İçgöç hareketi ülkemizde de yoğun olarak görülen bir hareketliliktir. Sanayileşme ile birlikte şehirlerin gelişiminin hızlanması, modernleşmenin hız kazanması ile birlikte kırsal alana göre şehirlerin cazibesinin artması, iş olanaklarının fazlalaşması, eğitim ve sağlık olanaklarının gelişmesi beraberinde yoğun bir yer değiştirme hareketini getirmiştir. Kırda oluşan itici faktörler, kentlerdeki çekici faktörler ile birleşince iletici faktörlerinde etkisi ile ülkemizde kırdan kente kitlesel bir göçe neden olmuştur (Ünder, 1972a: s. 77). Oluşan bu kitlesel mekânsal değişim hareketi ile kentte nüfus artışı yaşanmış bu durumda bazı sosyokültürel ve sosyoekonomik değişimleri beraberinde getirmiştir. Ayrıca söz konusu göç dalgası plansız bir şekilde gelişen kentlere neden olmakla birlikte altyapı ve konut sorununu da beraberinde getirmektedir.

Dışgöç: Bir ülkeden başka bir ülkeye belli sebeplerle uzun bir zaman dilimini kapsayan ülke değiştirme hareketine dışgöç denir. Bu göçler genel refah seviyesi düşük bir ülkeden refah seviyesi görece daha iyi bir ülkeye doğru yapılan yer değiştirme hareketidir.

Bu göç tipinde gidilecek olan ülkeye ulaşmak için bazen başka ülkelerde geçici süre ile konaklama gereği duyan göçmenler çeşitli zorluklar ile de karşılaşmaktadırlar. Ülkeler arası yapılan bu yer değiştirme hareketinde gidilen ülkenin nüfusu arttırılırken

terkedilen ülkenin nüfusu azalmaktadır(Ünder, 1972a: s. 77). Bu göç tipinde Ülkelerin kültürel değerlerini tanıtma, toplumların birbirleri ile kaynaşması ve tanıması, döviz girdisi gibi durumlardan dolayı olumlu etkileri olduğu gibi, yabancılaşma ve kültürel asimilasyon gibi faktörlerden dolayı da olumsuz etkilere sahiptir.

2.2.1. Mevsimlik Göç

Turistik amaçlı veya ekonomik sebeplerden dolayı yılın belli bir döneminde bir kentten başka bir kente veya bir bölgeden başka bir bölgeye yapılan nüfus hareketidir(Sağlam, 2006: s. 74). Bu yer değiştirme hareketi genelde bahar ve yaz aylarında, tarımsal ekim ve hasadın yapıldığı dönemlerde gerçekleşmektedir.

Ülkemizde de söz konusu göç hareketi yaz aylarında ve tarımsal faaliyet kapsamında ekim ve hasat dönemlerinde yoğunluk göstermektedir. Bu hareketler nüfus değişimini etkilemekle birlikte geçici olarak yapılan yer değiştirme hareketidir. Fındık işçiliği için, pamuk işçiliği için, yaz aylarında turistik bölgelerde bulunan otellerde çalışmak için göç edenler mevsimlik göç kapsamına girmektedir.

2.2.2. Daimi Göç

Bir yerden başka bir yere daimi olarak yerleşmek için yapılan yer değiştirme hareketine daimi göç denir(Koçak, Terzi, 2012a: s. 170). Bu göç tipinde göç edilen yere daimi olarak yerleşilir ve artık söz konusu yerin bir parçası olma yolunda bir adaptasyon süreci başlamış olur. Dolayısı ile yerleşilen yerin kültürüne uyum sağlama veya uyum sağlamama gibi durumlarla yüz yüze kalan göçmenler bir sosyal uyum süreci yaşamaktadırlar.

2.2.3. İradi Göç

Bireyin veya gurubun kendi hür iradesi ile baskı ve zorlamaya maruz kalmadan yapmış olduğu yer değiştirme hareketine iradi göç denir(İşçi, 1998: s. 72). Bu tip göçlerde göç olayı yaşanırken dışardan herhangi bir gücün etkisi ve yönlendirmesi

bulunmamaktadır. Sanayileşme ile birlikte kırsal alandan gelişmiş olan kentlere yapılan göç hareketi bu göç tipine örnek olarak gösterilebilir.

2.2.4. Zorunlu Göç

Bireyin veya gurubun belli bir grubun veya otoritenin zorlaması ile veya doğal afetler, savaşlar nedeni ile kendi iradesi dışında istemsiz bir şekilde yapmış olduğu yer değiştirme hareketidir(Koçak, Terzi, 2012a: s. 171) . Söz konusu göç tipinde baskı ve zorlama ile veya doğal afet, savaş nedeni ile bir bölgeden başka bir bölgeye kitlesel olarak yapılan bir yer değiştirme hareketi vardır. Bu göç tipine 1990'lı yıllarda güvenlik nedenlerinden dolayı ülkemizin Siirt ilinde köylerden kente yapılan göçler güvenlik gerekçesi ile ortaya çıkan zorunlu göçlere örnek gösterilebilir (Sal, 2015: s.108).

2.2.5. Kitle Göçü, Katkısız Göç ve Seçimli Göç

Kitle Göçü; Doğal afet ve savaş gibi nedenlerden dolayı bir yerleşim yerindeki bir kitle ya da topluluğun bir anda yapmış olduğu yer değiştirme hareketine denir.

Katkısız Göç; Belli bir zaman içerisinde belli bir dönemde bir ülkenin vermiş olduğu ve almış olduğu göç oranı arasındaki farka denir. Söz konusu farkın artması ile ortaya çıkan duruma net giriş, azalması ile ortaya çıkan duruma ise net çıkış denmektedir.

Seçimli Göç; Bir ülkenin göç etmek sureti ile kendi topraklarına yerleşmeyi düşünen göçmeni seçme durumuna denir. Her ülke kendi standartları ve yerleşme koşullarını belirlemekte olup söz konusu koşullar etrafında göçmen kabul etmektedir.

2.3. Göç Kuramları

Günümüz dünyasında göç ile ilgili yapılan çalışmalar neticesinde dinamik bir yapıya sahip olan bu hareketliliğin tek bir kuram ile açıklanamayacağı kanısına varan toplumbilimciler bu kapsamda göç ile ilgili birden çok kuram geliştirmişlerdir. Göç ile ilgili Uluslararası bazı kuram ve yöntemlerin geliştirilmiş olması ile birlikte bu

kuramlar arasında ilk bilimsel çalışma niteliği gösteren ve detaylı bir araştırma olan Ravenstein'in "Göç Kanunları" makalesidir(Aksoy, 2012a: s. 295).

Ravenstein'in "Göç Kanunları" makalesi toplamda 7 adet göç analizi yapmaktadır. Söz konusu tespitler aşağıdaki şekilde sıralanmıştır.

1. Genel olarak göçmenler kısa mesafeli yerlere göç etme eğilimindedirler. Ortaya çıkan bu yer değiştirme hareketi nüfus dalgalanmasını ortaya çıkarmakta olup söz konusu nüfus dalgalanması ticaret ve endüstri merkezlerine doğru yapılmaktadır.

2. Kent içerisindeki olumlu gelişmeler ve ekonomik iyileşmeler kentin çevresinde yaşamlarını sürdüren bireyleri kent içine göç etmeye itmektedir. Bu şekilde kırsal alanın boşalması ile oluşan boşluğu ve iş gücü açığı yine kırsal alanın etrafında bulunan yerlerden bir göç dalgası ile kapanacağından dolayı bu şekilde tüm ülkenin etkileneceği bir göç dalgası meydana gelecektir. Dolayısı ile bu durum kentlerde oluşan iş gücü açığını kapatarak, kırda oluşan iş gücü fazlalığını da azaltacaktır.

3. Göç ve göç yutan sürecin tek benzer yönü ulaşmak istemiş oldukları amaçlarıdır. Göç yalız başına bir amaç değildir. Bu sebepten dolayı ile bireyler göç etme amacı ile yer değişikliğine gitmezler.

4. Ortaya çıkan her yer değiştirme hareketi ve buna bağlı ortaya çıkan göç dalgası karşı bir dalga oluşturmaktadır.

5. Göçmenlerin tercihleri büyük ticaret merkezi ve endüstri merkezleri olduğunda bunun için daha uzun mesafeleri aşmaları gerekecektir.

6. Kırda yaşamlarını idame ettiren bireyler kentte yaşamlarını idame ettiren bireylere oranla daha fazla göç etme eğilimi içerisinde olmaktadırlar.

7. Kadınlar erkeklere oranla daha fazla göç etme eğilimi içerisinde bulunmaktadırlar(Yalçın, 2004: s. 26).

Bu şekilde göç ile ilgili ilk bilimsel çalışmayı ortaya koyan Ravenstein daha sonraki süreçte göç ile ilgili araştırmaların yapılması ve yeni teorilerin bulunmasında önemli bir katkı yapmıştır. Bu çerçevede dinamik bir yapıya sahip olan göç; günümüz toplumlarında küreselleşme ile birlikte daha hızlı gelişen ve değişen dünyanın etkisi ile farklı boyutlar kazandığından ötürü yeni göç çalışmalarının yapılması zaruri bir hal almış ve göç ile ilgili farklı yaklaşımların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Ortaya çıkan bu yeni yaklaşımlar aşağıdaki şekildedir.

2.3.1. İtme-Çekme Kuramı

Everett Lee 1966 tarihli A Theory of Migration adlı makalesinde göçün oluşması için 4 etmen olduğunu ifade etmektedir. Söz konusu makale itme-çekme kuramının temellerini oluşturmaktadır. Bu makaleye göre göçün oluşması için olması gereken 4 etmen; halen yaşanılan yer ile ilgili olan etmenler, göç edilmesinin düşünüldüğü yer ile ilgili etmenler, ortaya çıkabilecek olan engeller ve bireyden kaynaklanan etmenlerdir(Çağlayan, 2006a: s. 6).

Bu kuram kapsamından hali hazırda yaşanılan yer ile gidilmesi planlanan yer itici ve çekici etmenlerin olduğu söylenilmektedir. Dolayısı ile göç etme kararının verilmesinde etkili olan şeyin bu iki etmen çerçevesinde bireysel olarak bir seçim yapılmasıdır. İtme-çekme kuramına göre iş gücü piyasası çerçevesinde göçmen işçilere cazip gelen ülkeler genel olarak endüstriyelleşmiş ve gelir düzeyi yüksek olan ülkeler olmaktadır(Aksoy, 2012a: s. 295). Bu sebepten dolayı ülkeler kendi ekonomik durumlarını geliştirmek için bir çaba içerisine girmektedirler. Bu kapsamda kurama göre refah düzeyi yüksek ve gelişmiş ülkelerin buna oranla gelişmemiş ve refah seviyesi düşük ülkelere göre daha cazip bir çalışma imkânı sunduğundan dolayı iş

bulamayan ve sosyal güvenlikten yoksun işçilere daha cazip ve çekici gelmektedir. Dolayısı ile işgücü göçü bakımından gelişmiş refah seviyesi yüksek olan ülkeler çekici etmenleri, refah seviyesi düşük olan ülkeler ise itici etmenleri oluşturmaktadır.

2.3.2. Merkez-Çevre Kuramı

Immanuel Wallerstein'ın 1974 yılında The Modern World System adlı eserini referans alan bu kuram; dünyanın 16. Yüzyıldan sonra girmiş olduğu değişim ve gelişim süreci çerçevesinde ortaya çıkan dünya pazarının yapısı göçün kökenini oluşturan asıl unsur olduğunu kabul etmektedir. Merkez-çevre kuramı açıklanırken Immanuel Wallerstein'ın 1974 yılında The Modern World System adlı eseri dayanak noktası yapılmaktadır.

Dünya Sistemleri Kuramı olarak da ifade edilen bu kuram göç kavramına sosyalist bir bakış açısı getirmekte olup göç ile sömürgecilik faaliyetleri arasında bir bağ kurup bu kapsamda inceleme yapmaktadır. Küresel dünyada değişim ve gelişimle beraber dünyanın büyük bir Pazar olduğu düşünüldüğünde 16. Yüzyılda ortaya çıkan sömürgecilik faaliyetlerinin günümüzde de devam ettiğini ifade edebiliriz(Aksoy, 2012a: s. 295).

Günümüz çağında gelişmiş olan ülkeler teknoloji, hammadde, üretim ve sermaye alanında üstün bir konumda bulunduğu herkesçe bilinen bir gerçekliktir. Gelişmemiş olan ülkeler ise bu üstünlük durumu söz konusu değildir. Bu kurama göre gelişmiş ülkeler merkez konumda bulunmakta gelişmemiş olan ülkeler ise çevre konumdadır. Dolayısı ile iş gücü piyasası bu durumun bir sonucu olarak gelişmemiş ülkelerden yani çevre konumdaki ülkelerden gelişmiş olan ülkelere yani merkez konumda bulunan ülkelere doğru bir göç süreci seyri izlemektedir.

2.3.3. Göç Sistemleri Kuramı

Bu kurama göre göç; birden fazla ülkenin belli nedenlerden dolayı bir protokol çerçevesinde kendi aralarında bir sözleşme oluşturup bu sözleşme çerçevesinde hayata geçirilen yer değiştirme hareketi olarak ifade edilmektedir.

Göç protokolü oluşturan ülkelerin arasında genel olarak tarihsel bir bağ olduğunu ifade eden bu kuramın ortaya çıkışı; uluslararası ilişkiler çerçevesinde, ekonomik ve siyasal temellere dayanan bir niteliğin olduğunu bir kurama dayanmaktadır(Çağlayan, 2006a: s. 16). Bu kuram kapsamında önemli olan noktanın göç ile ilgili anlaşma yapa iki ülkenin bu anlaşmadan önce ekonomik, siyasal, kültürel ve askeri bir işbirliklerinin olması durumudur. Dolayısı ile bu çerçevede Ülkemiz ve Almanya'nın birinci dünya savaşından iş birliğinde bulunan ve sonraki süreçte yapmış olduğu göç anlaşması neticesinde Ülkemizden Almanya'ya giden iş gücü göçü bu kurama örnek olarak gösterilebilecek bir durumdur.

2.3.4. İlişkiler Ağı (Network) Kuramı

Bu kuram kapsamında göç kavramın tek başına yalnızca nedensellik ilkesi çerçevesinde açıklanamayacağını dolayısı ile göçün göçmenler arasında bulunan ilişkiler çerçevesinden de incelenmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu çerçevede göçmenler arasında bir bağ olduğu varsayılarak bu bağ etrafında göç hareketi ortaya çıkmaktadır. (Aksoy, 2012a: 295)

Bu kurama göre ülkeden ülkeye yapılan göçler bağlamında göç edilen ülkeye yerleşen göçmenler ile göç etmeyi düşünen göçmenler arasında bir bağ bulunmaktadır. Bu bağ ilişkiler ağı olarak ifade edilmektedir. Bu ilişkiler ağında bireyler akrabalık ilişkileri çerçevesinde, dostlar, hemşeriler bir dayanışma içerisine girerek bir bağ oluşturmakta ve bu oluşan bağ ile birlikte göç özendirilip yer değiştirme hareketi gerçekleşmektedir.

Günümüz dünyasında gelişim ve değişimle birlikte küreselleşen dünyada ortaya çıkan imkânlar ve etmenler göç etme durumunu hızlandırmaktadır. Sosyoekonomik ve sosyokültürel anlamda ortaya çıkan göç etme sebepleri, gelişmemiş toplumlardan gelişen toplumlara doğru göç eğiliminin ortaya çıkmasına sebebiyet vermektedir. Refah seviyesi yüksek, gelişimini tamamlamış endüstrileşmenin olmuş olduğu ülkeler

göç için cazip yerler haline gelmiştir. Bu durum göç etme nedenlerini tetikleyen önemli bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır.

20. yüzyıl dünyasında küreselleşme ile birlikte ulaşım ve iletişim ağının gelişimi bireylerin daha çok hareketlilik alanlarını elde etmesine yol açarak yoğun bir yer değiştirme olanağı sunmuştur. Bu durum gelişmiş olan ülkelere gelişmemiş olan ülkelere doğru bir göç dalgası oluşturmakla birlikte kimi zamanda gelişmiş ülkelerden başka ülkelere farklı kültür ve coğrafi alanların, farklı iklime sahip ülkelerin göç almalarına ve göçmenlerin bu alanlara yerleşmelerine sebep olmuştur.

2.4. Kırsal Alan

Kırsal alan kavramı Türkiye bazında ele alındığı zaman önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir. Genel olarak bu kavram yerel ekonominin hakim olduğu alanları, tarımsal faaliyetlerin yoğun olarak yapıldığı ve mülkiyete bağlı olarak toplumsal ilişkilerin düzenlendiği seyrek nüfuslanmış alanları ifade etmektedir (Urry, 1999: s. 115). Genel olarak ifade edilen bu tanım nüfus yoğunluğu düşük ve hakim geçim kaynağı tarım faaliyetleri olan bölgeler üzerine temellenmektedir.

Kırsal alan kavramına yönelik birçok farklı yaklaşım ve açıklama bulunmaktadır. Günümüzde bu mekânların fiziki bir alan boyutunda değil de beşeri ve ekonomik özellikleri itibariyle ele alındığını ifade etmek yerinde olacaktır. Diğer bir ifadeyle günümüze kadar kırsal alan kavramı, ziraat, hayvancılık ve ekonomik faaliyetlerin sürdürüldüğü alanlar olarak ifade edilmekteydi. Fakat günümüzde ise kırsal alan kavramı ‘geri kalmışlık’ ifadesi şeklinde yorumlanabilmektedir. Bunların ötesinde gelişmiş ülkelerde ise kırsal alan kavramı ‘yararlanma bölgesi’ olarak isimlendirilmektedir. Ayrıca geri kalmış ülkeleri kırsal alanların kalkındırılması konusunda projeler geliştirirken, gelişmiş olan ülkeler ise bu alanların korunması yönünde projeler geliştirmektedirler (Bakırcı, 2007: s. 24).

2.5. Kent

Kent kavramını insanlık tarihi ile ilişkilendirmek kentin tarihsel boyutta ne denli uzun bir geçmişe sahip olduğunu anlama noktasında destekleyici olacaktır. İnsanlar gündelik yaşamlarını sürdürdükleri kara parçalarına 'kent' yada 'köy' adını vermişleridir. Kent ve köy kavramları bazı özellikler açısından her ne kadar farklı olsalar bile bu iki mekân hiçbir zaman bir birinden kesin çizgilerle ayrılmamıştır(Keleş, 2002a: s. 89).

Kent kavramı fiziki bir mekan yada nüfus yoğunluğu fazla olan alanları tanımlayan bir kavram olmanın ötesinde bir anlama da sahiptir. Kent kavramı birçok köklü yapılanmayı karşıladığından dolayı birçok farklı disiplin tarafından incelenmektedir. Bu nedenle de çok yönlü olup sınırları belli olmayan birçok tanım içermektedir.

Keleş'e göre kent kavramı tarımsal faaliyetler dışındaki üretim faaliyetlerinin olduğu ve üretim faaliyetleri sonucu elde edilen ürünlerin dağıtım, denetim işlerinin yapıldığı ve gelişmişlik özelliklerine ve niteliklerine göre belirli bir büyüklük ve bütünlüğe varmış yerleşim alanlarıdır (Keleş, 1998: s. 75).

Kent kavramı bir başka tanımda ise şu şekilde açıklanmaktadır; kentler nitelik ve özellikler bakımından iş alanı konusunda belli bir uzmanlaşma ve iş bölümünün olduğu, akraba ilişkileri bakımından bağların zayıf olduğu ve toplumsal bir uzlaşıdan ziyade bir çatışma ortamının olduğu ve kitle iletişim araçlarının büyük fonksiyonlarının olduğu aynı zamanda etkileyici rollerinin yüksek olduğu yerleşim yerleridir (Marshall, 1998: s. 400).

Weber'e göre gerçek bir kent yapısının oluşabilmesi için, ticari faaliyetlerin ön plana çıkması ve bir bütünlük içerisinde cemiyetlerin tahkim edilmesi gerekir. Bununla birlikte kenti değerli kılacak bir kale, bir Pazar yerinin olması ve toplumda bir düzeni sağlayacak otonom hukuk kurallarının insanlar arasında yer edinmesi ve belli birliktelik çerçevesinde özgürce ve bağımsız bir yaşam sürdürme gibi özelliklerin olmasıyla var olmaktadır (Karaman, 1998: s. 7). Weber kenti kavramsallaştırırken siyasi örgütlenmeler ve ekonomik yapı üzerinde durmaktadır. Diğer taraftan iktisadi olarak kent kavramını tanımladığı zaman, kentlerde yaşayan insanların tarımdan çok ticaretle uğraştığını ifade etmektedir (Aslanoğlu, 1998: 58).

2.6. Kentlileşme

Kentlileşmenin tanımı yapılırken belirtilmesi gereken önemli noktalar bulunmaktadır. Bunların arasındaki en önemli durum ise tanım yapılırken, bütün kentlerin genel özelliklerinin ifade edilmesi ve kentlileşme kavramının farklı kentlerdeki yansımaları ile anlaşılabilir genel bir tanım yapmaktır. Bir kentin nüfusu ne kadar kalabalık olursa içerisinde barındırdığı özellikler ve niteliklerde o kadar farklı olur insanlar arasındaki bu farklılıklar kentlileşme kavramının niteliklerini açık bir şekilde ortaya koyar (Wirth, 2002: s. 83).

Kentlileşme kavramını Sencer kentleşmeyle birlikte ele almaktadır. Ona göre kentlileşme kavramı, kentlere doğru yaşanan nüfus hareketlerinin kentlerin bazı bölümlerinde bir araya gelmesiyle ve bu birlikteliklerin uyum içerisinde bir düzene girmesine kadar geçen sürece kentlileşme süreci demiştir (Sencer 1979: s. 292)

Genel olarak ifade etmek gerekirse Kentlileşme kavramı Kent kavramı ile ilişkilidir. Kentleşmeyle birlikte bir birini tanımayan bir çok insanın bir arada yaşaması ve ortak mekanları paylaşmasının getirmiş olduğu zorunluluklar olarak görülebilir. Kentlileşme kavramının asıl amacı uyum içerisinde düzenli bir yapılanmanın olmasıdır. Aşırı kalabalık olan kentlerde bir arada yaşayan insanların sadece kendi çıkarlarını düşünmelerini ve dış dünyaya karşı kural tanımaz ve umursamaz bir davranış içerisine girmelerine engel olur böyle olmaması durumunda içinden çıkılmaz bir kargaşa halini alırdı kentler. Dolayısıyla kentlileşme kavramı kurallı bir yaşamı belirtmesinin de ötesinde hoşgörü, sevgi, saygı ve ahlak kurallarının olduğu birlikteliklerin yaşanmasını sağlamaktadır.

2.7. Kent Ve Kentleşmenin Tarihsel Gelişimi

Kentlerin ortaya çıkışı ve gelişmesi noktasında birçok farklı açıklama bulunmaktadır. Childe'nin bu konu üzerindeki açıklamaları birçok araştırmacı için fikirlerini belirtme noktasında temel olmuştur. Childe, yapılan araştırmalar ve kazılar sonucu M.Ö 300 yıllarında Mısır, Mezopotamya ve İndus vadisinde yaşanan değişimleri kentsel bir devrim olarak isimlendirmiştir. Kentsel devrim olarak ifade ettiği gelişmeleri coğrafi

ve toplumsal ilişkiler açısından değerlendirip ve eldeki bulgular ile ilişkilendirip sadece bir kültüre değil birden çok kültüre ait olduğunu ifade etmektedir (Childe, 1990: s. 41).

Eski Mezopotamya kentleri dönemin şartlarına ve güvenlik gerekçesi sebepleriyle genel olarak etrafı surlar ile çevrili şekilde bulunmaktaydı. Dar sokakların olduğu ve aynı zamanda yüksekliği üç katı geçmeyen evlerden oluşmaktaydı şehir yapısı. Eski Mezopotamya da her yurttaş kendi benimsediği dinin tapınaklarında özgürce ibadetini yapabilmekteydi. Düzensiz bir yaşam sürdüren insanlar kentleşme ile birlikte düzenli toplumlar haline gelmekteydi. Bu düzenlilikle birlikte toplumsal sınıf ve iş bölümü kavramları sosyal yapı içerisinde yer edinmekteydi. Sosyal olarak toplumsal düzenin sağlanması adına toplumlarda yöneticilerin ortaya çıkmasıyla kentlerdeki sosyal düzen daha iyi bir biçimde sağlanmıştır (Bumin, 1998: s. 26).

Bununla birlikte yaşanan gelişimler sonucu kent yapıları değişimler yaşamış ve antik dönem kentleri oluşmuştur. Antik kentlerde sosyal yapının gelişmesi toplumsal olarak daha büyük boyutlara ulaşmasıyla ticari ilişkiler ortaya çıkmıştır. Ticari ilişkilerin gelişimiyle Ortaçağ kentleri ortaya çıkmıştır. Özellikle onuncu yüzyıldan itibaren gelişen ticari faaliyetler ile birlikte Avrupa'da birçok alanda gelişimler yaşanmıştır. Ticaretle birlikte kentlere yaşanan göçün artmasıyla birlikte yerleşime uygun alanlar ticaret merkezleri ve büyük kentler haline gelmiştir (Huberman, 2003: s. 39-40).

Ticari faaliyetler için bölgeler arası ve şehirlerarası yer değiştiren tüccarlar bu seyahatleri esnasında konaklamak için dinsel olarak önemli olan ve kale kentlerinin etrafında konaklamışlardır. Bu durum bu kentlerin daha önemli bir konuma gelmesini sağlamış ve onları cazibe merkezleri haline getirmiştir (Karakaş, 2001: s. 127).

Zamanın getirmiş olduğu yenilikler ve gelişmelere bağlı olarak güvenli bir şekilde yaygınlaşan ticaretin de etkisiyle on yedinci yüzyıldan sonra büyüyen kentler bu faaliyetlere evrensel bir boyut kazandırmıştır. Şehir yapıları değişime uğramış, önceki zamanların aksine dikey yönde yapılaşmalar artmaya başlamıştır. Gene bu dönemde ticari faaliyetler için şehirlere ait ulaşım yolları genişletilmiş büyütülmüştürler. On yedinci yüzyılın devamında, on dokuzuncu yüz yıla gelinmesiyle icatların yapılması

ve sanayileşme ile birlikte üretim noktasında makinalaşma artmaya başlamıştır. Bununla birlikte küçük esnaf ve zanaatkârlar toplum içerisindeki üretim noktasında geri planda kalmışlardır (Niray, 2002: s. 7).

Sanayi devrimiyle birlikte kentler son halini alarak artık gerçek manada anlam kazanmışlardır. Sanayi devrimi öncesindeki dönemlerde kentler yavaş süren bir süreçte gelişimlerini sürdürmekteydi bunun sebebi toplumsal değer ve yargıların kentleri gelişimleri konusunda etkilemesiydi fakat sanayi devrimiyle birlikte kent için geçerli ahlaki değer eve yargılar değişime uğramıştır toplum için para ön planda olmuştur (Mumford, 2007: s. 500).

2.8. Kentleşmeyi Etkileyen Faktörler

İnsanların kırsal alanlardan kentlere doğru göç etmesinde yada kentlerden daha büyük kentlere doğru göç etmelerinin sebepleri arasında bir çok etken yatmaktadır. Bu sebepten dolayı insanlar eğitim ve sağlık hizmetleri konusunda gelişmiş kentleri tercih etmektedirler. Ayrıca ekonomik olarak refah seviyelerini yükseltecekleri ve sosyal yaşam konusunda da gelişmiş olan kentler insanların göç konusundaki tercihlerini etkilemektedir. Yaşanan göç hareketleri kentlerin nüfus oranını arttırdığı için kentleşme kavramını da etkilemektedir.

Ekonomik faktörün kentleşme üzerindeki etkisi şu şekilde açıklanabilir; ekonomi bütün toplumsal birlikteliklerde yönetimsel ve siyasal ilişkilerde en belirleyici faktördür. Ekonominin kentleşmeye bakan yönü ise şu şekildedir. İktisadi olarak kırsal alanlardan kentlere doğru yaşanan göç hareketlerinin temelinde, kırsal alanlarda nüfusunda artmasına bağlı olarak iş alanlarının daralması veya ekonomik geçim kaynağı olan tarım arazilerinin bölünmesi ve daralması sebebiyle insanların ekonomik olarak daha iyi yaşam sürdürebilecekleri kentlere doğru yönelmesine sebep olmaktadır. Bunun yanında kentlerde var olan iş imkânları, sanayi, hizmet ve ticaret sektörlerinin de gelişmiş olması insanlarda ekonomik olarak bir çekici etki yaratmıştır (İşbir, 1991: s. 24).

Kentlere yerleşe nüfusun artmasıyla zaman içerisinde teknolojik gelişimlerde hız kazanmıştır. Teknolojik gelişimlerin devamı niteliğinde olan sanayi devriminin yaşanması ile elektriğin kullanılmaya başlanması buharlı makinaların üretilme gibi yeniliklerin sonucuyla kentlerdeki nüfus daha çok artış göstermiştir. Kent merkezlerine ulaşımın daha kolay yapılabilmesi için hava, kara ve deniz yollarında da gelişmeler yaşanmıştır. İfade edilen bu gelişimlerin hepsi teknolojik etkenler altında sıralanabilir (Keleş, 1993a: s. 38).

Kentleşme üzerinde siyasal faktörlerinde büyük etkileri olmaktadır. Ülke yönetimlerini elinde bulunduran hükümetlerin almış oldukları siyasal kararlar ve uyguladıkları projeler kentlerin özellik ve istihdam alanı olarak farklı özelliklere sahip olmasına neden olmuştur. Ulaşım, ticaret, yerleşme ve seyahat özgürlüğü gibi alınan siyasal ve sosyal kararlar kentlerin nüfuslanması üzerinde etkili olmuştur (Keleş, 1993a: s. 39).

2.9. Türkiye'de Kentleşme Çabaları

Türkiye'de kentleşme yaşanan gelişmeler ve değişimler sonucu dönemler arasında farklı özellikler göstermiştir. Bu sebepten dolayı Türkiye'de kentleşmeyi açıklarken belli dönemlere ayırıp ifade etmek konunun anlaşılması noktasında yerinde olacaktır. Bu dönemler; 1923-1950, 1950-1960, 1960-1980 ve 1980 sonrasından günümüze şeklindedir.

Cumhuriyetin ilanı ve 1950'li yıllara kadar olan dönemde göç hareketlerine katılan nüfus miktarı çok düşük seviyelerdeydi sonraki dönemlerde yaşanan göç miktarları ile kıyaslanabilecek boyutlarda değildi (İçduygu ve Sirkeci, 1998a: s. 250-251).

1940'lı yıllardan sonra 1950'li yılları işaret eden dönemlerde yaşanan gelişmeler ve Marshall yardımı gibi geniş yankı uyandıran ve toplumsal etkileri büyük olan gelişimler kırsal alanlardaki toprağa dayalı işlerde büyük kopuşların yaşanmasına sebep olmuştur. Yaşanan gelişmelerin etkisiyle kentlerdeki sanayi ve hizmet sektörlerinde büyük iş alanlarının ortaya çıkması, çekici bir etki yaratmıştır. Bu dönem

ile birlikte Kırsal alanlardan gelişmiş olan kentlere doğru ilk kez büyük çapta göç hareketleri yaşanmıştır (İçduygu ve Sirkeci, 1998a: s. 269.)

1950 döneminin en önemli özelliği günümüz metropol olan ketlerinin yoğun göçler aldığı dönem olmasıdır. İstanbul gibi kentler ilk kez bu dönemde büyük çapta göç almışlardır.
Ayrıca bu dönemde uygulanan ekonomik politikalar sayesinde gelişmeler doğrultusunda yabancı sermaye girişleri hız kazanmıştır. Tarımsal üretimin artması ve ticari faaliyetlerin gelişmesiyle kent merkezlerinde küçük ve orta boyutlu işletmelerin sayısını arttırmıştır (Peker, 1998a: s. 296).

1960 - 1980 dönemleri Türkiye'de büyük göç dalgalarının yaşandığı dönem olarak bilinmektedir. Özellikle bu yıllar arasında yaşanan göç hareketleri ketlerde başlayan sanayileşmenin hızını geçmiştir. Aynı zamanda ketler büyük kitleler halinde yaşanan bu göçlere ev sahipliği yapamayacak hale gelmiş barınma noktasında konut sıkıntıları yaşanmıştır. Bu sebepten dolayı Gecekondularda yaşam süren ve ikincil ekonomik sektörlerde çalışarak geçimini sağlayan göçmen kitleleri ketlerde kitlesel boyutlar kazanmıştır. 1970'li yıllara kadar kırsal alanlardan kentlere doğru yoğun göçler yaşanırken, bu dönem sonrasında bazı kentlerdeki iş imkânlarının tatminkâr olmaması dolayısıyla kentlerden diğer kentlere doğru göç hareketleri etkinliğini arttırmıştır (İçduygu ve Sirkeci, 1998a: s. 252.) 1980 yılı sonrasında kentlerdeki nüfusun artması ve farklı iş kollarının oluşmasıyla sermaye hareketleri hızlanmıştır. Gelişen teknolojiyle birlikte kentlerdeki işletmelerde göçmenlerin iş gücüne duyulan ihtiyacın azalması sebebiyle sağlık güvencesi olmadan, düşük gelirlerle çalışan göçmenlerin oranı artmıştır(Peker, 1998a: s. 301).

1980 yılı sonrasında Türkiye serbest piyasa ekonomisi ve özelleştirme gibi kavramlarla tanışmıştır. Bu dönemde modernleşme ile birlikte kentlerdeki gelişimler artmış şehirleşme adına ses getirecek toplumsal projeler artmaya başlamıştır. Küreselleşme ile birlikte uluslararası düzeyde hareketliliklerin yaşanması ve ticari ilişkilerin artmasıyla daha büyük ticari faaliyetlerin yaşanmasını sağlamıştır. Ayrıca 1990'lı yıllara doğru Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinin kırsal alanlarında terör olaylarından dolayı can ve mal güvenliğinin olmaması sebebiyle birçok insan

kentlere doğru göç etmek zorunda kalmıştır (İçduygu ve Sirkeci, 1998a: s. 253). Genel hatlarıyla dönemler halinde ifade edilen bu gelişmeler ve durumlar Türkiye'de ki kentleşme üzerinde büyük ölçüde etkili olmuşlardır. Cumhuriyetin ilk yılları olan 1923 yılından başlayarak, kademeli olarak gelişen Türkiye çeşitli revizyonlar geçirerek, modernleşerek, güçlenerek günümüzdeki son halini almıştır.

2.10. Göç ve Kentleşme İlişkisi

Çeşitli nedenlerden dolayı ortaya çıkan yer değiştirme hareketi hem gidilen yer üzerinde etkiye sahip olmakta hem de yer değiştirenleri de farklı şekillerde etkilemektedir. Göç ile birlikte ortaya çıkan bu değişimler uzun yıllar etkiye sahip olan uzun süreli değişimler olmaktadır. Genel olarak birey veya toplulukların göç etme eğilimine baktığımızda bu eğilimin kırdan kente doğru bir karaktere sahip olduğunu görmekteyiz. Dolayısı ile yapılan göçler kırdan kente olmakta ve kentlerde bazı sorunlara sebebiyet vermektedir. Bu sorunlar çarpık kentleşme, alt yapı yetersizliği ve konut sorunu, gecekondu mahallelerinin ortaya çıkması, dengesiz nüfus artışı, kültür çatışması gibi sorunlar olarak ifade edilebilir.

Kırsal kesim ve kentler arasındaki en önemli farklardan biri gelişmişlik düzeyi ve yaşam standartlarındaki farklılıklardır. Kentler, kırsal kesime göre gelişmişlik düzeyi yüksek, yaşam standardı bakımından da çok daha iyi olanaklara sahiptir. Dolayısı ile kırda bulunan itici faktörler ve kentte bulunan çekici faktörlerin etkisi ile bir hareketlilik yaşanmaktadır. Bu sebepten dolayı kırdan kente doğru yoğun bir göç hareketi oluşmaktadır. Kentin çekici faktörlerinin etkisi ile göç eden bireyler ilk etapta kalifiye ve donanımlı olmadıklarından dolayı basit işlerde, yani beden gücü gerektiren işlerde çalışmak zorunda kalmaktadırlar. Bu işler; bulaşıkçılık, fabrika işçiliği, hamallık, kapıcılık, pazarcılık, işportacılık vb. işler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu tür işlerin yüksek ücret getiri olmadığından dolayı kentin sosyoekonomik durumunun düşük olduğu mahallelerde veya gecekondularda ikamet etmek zorunda kalmaktadırlar (Tümertekin, 1973: s. 3).

Kırdan kente yapılan göçler gelir grubu düşük bir kitle oluşturmakta veya bu sayıyı artırmaktadır. Gelir durumu düşük olan bireyler kira vermekte ve geçimini sağlamakta

zorlanmakta oldukları için şehrin boş olan bazı yerlerine baraka tarzı veya tek katlı küçük evler inşa ederek bu şekilde ikamet etmektedirler. Bu durum da şehirlerde gecekondu mahallelerinin oluşmasına neden olmaktadır. Ortaya çıkan bu yeni gecekondu mahalleleri şehirde düzensiz ve çarpık kentleşmeye neden olmaktadır. Bazen bu durum siyasi partilerin seçim politikası olarak da kullandığı ve oy almak için bu gecekondulaşmaya göz yumulması ile ortaya çıkabilen bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Oy kaygısı ile verilen sözler bu durumu bazen meşru hale getirmektedir (Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1995; s. 17). Kitlesel olarak kentlere yapılan göçler işsizlik sorununu ortaya çıkarmakla birlikte bazı sosyal sorunları da ortaya çıkarmaktadırlar. Nüfusun hızlı bir şekilde artması ile birlikte sağlık eğitim, alt yapı, barınma ve asayiş sorunları da ortaya çıkmaktadır.

Kentlere doğru ortaya çıkan yoğun göç dalgaları kentlerde farklı grupların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu gruplar genel olarak belli bir bölgede kendine has bir mekânsal alan oluşturmaktadırlar. Mekânsal ve sosyal olarak farklılık arz eden bu bölgelere "Getto" adı verilmektedir. "Gettolar" genel olarak gecekondu bölgeleri olarak karşımıza çıkmakta olup, bu bölgelerde suç oranı yüksek, kent kültürüne karşı yabancılaşmanın olduğu, kural ve normlara uyulmayan farklı bir kültür grubunu ifade etmektedir. Ortaya çıkan bu karşıt kültür gurubunun oluşmasının nedeni genel olarak kent yaşamına adapte olamayan, işsizlik ve ekonomik sıkıntılar çeken, kültürel uyum probleminin yaşayan bireylerin kendine yeni bir yaşam standardı oluşturma eğilimidir (Kızılçelik, Erjem: 1994, s. 184).

Kentlerde göç ile birlikte ortaya çıkan nüfus artışı arsa ve arazi değerlerini artışına neden olmakla birlikte yeni yerleşim alanlarına ihtiyacı arttırmıştır. Bu durum yeni alanların imara açılmasına neden olmuştur. Dolayısı ile yeni alanların imara açılması ve yerleşim alanlarının oluşturulması tarım arazilerinin tahribatına neden olmuştur. kentlerin çevrelerine kurulan yeni yerleşim yerleri çevresel kirlenme ve sağlık sorunlarını beraberinde getirmiştir ve doğal kaynakların hızla tüketilmesine neden olmuştur. Ayrıca oluşturulan bu yeni yerleşim yerleri, gecekondu bölgelerinde kullanılan kalitesi yakıtlar hava kirliliğine neden olmuş ve hızla artan nüfus kentlerde içme suyu temini sorununu da beraberinde getirmiştir (Kışlalıoğlu, Berkes, 1990; s. 135). Kentlerde oluşan yoğun nüfus artışı ile birlikte oluşan yeni yerleşim yerlerinden

dolayı sanayi tesisleri yerleşim alanları içerinde kalmıştır. Bu durum sanayi tesislerinin üretim faaliyetlerini olumsuz etkilemekle birlikte, sağlıksız bir ortamda insanların hayatlarını yaşamalarına sebep olmakta, ulaşım sorunu, çevre kirliliği ve gürültü problemin gibi sorunları da beraberinde getirmektedir.

3. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN ALANI VE TÜRKİYE'DE GÖÇ

3.1. Siirt Kentinin Tarihsel Gelişimi ve Kentin Şehir Dokusu

3.1.1. Siirt Kentinin Coğrafi Özellikleri

Siirt; Mezopotamya ve Anadolu uygarlıklarının hüküm sürdüğü bölgeyi ikiye ayıran, Güneydoğu Toros dağlarının kenar kıvrımları kuşağında kurulmuş, dağlık ve engebeli bir arazi yapısına sahip olan küçük bir Anadolu kentidir. Tarihi geçmişine bakıldığı zaman Anadolu'da hüküm sürmüş uygarlıklar ile Mezopotamya Krallıkları arasındaki savaşlarda sürekli el değiştirmiş ve bu durumdan oldukça etkilenmiştir. Şehrin kurulu olduğu plato, Doğu ve Batısını sınırlandıran Botan suyu ve Kezer çayı tarafından aşındırılarak ve çevresiyle irtibatı kesilerek günümüzdeki şeklini almıştır. Aynı zamanda kentin doğusunda bulunan Botan Vadisi milli parkı doğal bir sınır görevi görmektedir. Siirt kentinin Batman, Mardin, Bitlis, Şırnak ve Van illeri ile sınırı bulunmaktadır.

Şekil 3. 1: Botan Vadisi Milli Parkı

Yakın zamana kadar Siirt"in kent tarihinin M.Ö. IV. yüzyıl öncesi dönemleri bilinmemekteydi. 1963 yılında Halet Çamlıbel ve R.J. Braidwood başkanlığında kurulan "Güneydoğu Anadolu Tarih Öncesi Araştırmaları Karma Projesi" kapsamında, Siirt şehri ve yakın çevresinde yapılan yüzey araştırmalarında Neolitik, Kalkolitik, Tunç ve Helenistik, Roma, Bizans–İslam ve Yakınçağı kapsayan dönemlere ait buluntular ortaya çıkarılmıştır. Bu durum yeryüzü şekillerinin oluşturduğu olumsuz şartlara rağmen Siirt ve çevresinin önemli medeniyetlere ev sahipliği yaptığını ve bilinen tarih çağının M.Ö. 3000–2000 yıllarına dayandığını desteklemiştir(Siirt il Yıllığı, 1998a: s. 33).

Geçmişten günümüze insanların yaşam alanı seçerken neden belli özellikleri içerisinde barındıran alanları tercih ettikleri, yer şekillerinin diğer bölgeler ile bağlantıların, yörenin geleceğini nasıl şekillendirdiğini ve mevcut potansiyeline geçmişin ne derece katkı sağladığı, bölgenin nüfuslanmasında oldukça önemlidir. Bu durumlar incelendiği zaman, yerleşmelerdeki nüfus ve mekân ilişkisi hakkında fikir sahibi olunabilir (Yıldız, Döker, 2016: s. 36). Bu bağlamda Siirt kentinin ilk kuruluş yerinin belirlenmesinde, yörenin savunma ve doğal ortam koşullarından yararlanma kaygısının etkili olduğu görülmektedir. Botan vadisine hakim Şeyhşemu ve Rasinnebah tepelerinin batı yamacında kurulan Siirt şehri; hem kendi güvenliğini sağlamış hem de klimatik ve morfolojik olarak yaşamsal fonksiyonlara sahip olan Güneydoğu Torosların aynı adı taşıyan plato ile kontak oluşturduğu yakınlaşma alanında kurulmuştur. Kentin çevresinde yüksek dağların bulunması, komşu olduğu iller ile arasında ticari ilişkilerin gelişmesini engellemiştir.

3.1.2. Siirt İsminin Tarih İçerisindeki Değişimi

Yapılan araştırmalara göre bazı kaynaklarda Siirt adının Sami dilinden geldiği ifade edilmektedir. Bir başka kaynakta ise Siirt adının, Keldani dilinden gelindiği ve kent anlamına gelen Keert (Kaa'rat) sözcüğünden türediği ifade edilmektedir. Geçmiş zamanlarda bölgede bulunmalarından dolayı Süryanilerde kendi dillerinde kente Se'erd (yöresel söyleniş biçimiyle Sért) demişlerdir. XIX. yy da Sert, Seerd, Sört, Sairt olarak kullanılmış, günümüzde ise Siirt olarak benimsenmiştir (Kılıççıoğlu, 1992,

Seçkin, 2005). Bölgede yaşamlarını sürdürmüş olan Arap ırkına mensup milletlerin kaynaklarında ise Siirt adı "İs'ird" ya da "Us'ird" olarak geçmektedir.

XIX. yy batılı kaynaklar da kentin ismi "Sı'ırd, Sa'ırd, Sert, Sa'erd, Sört, Sö'ört, Sa'irt" gibi oldukça fazla bir çeşitlilikle karşımıza çıkmaktadır. Fakat çağdaş Batılı yazarlar, sözbirliği etmişçesine, Siirt kentinin adını, en doğru şekliyle "Si'ird" olarak kullanmışlardır (Kramers; Darkot, 1967). Kent için kullanılan bu isimler zamanla kaynaşıp, değişerek günümüzdeki son halini almıştır.

3.1.3. Siirt Kentinin Tarihsel gelişim

Siirt"te sırasıyla Babil ve Asur imparatorlukları, Huri ve Mitanni krallıklarının da egemenliklerinden sonra, Urartuların eline geçmiştir. Siirt kentinin de bulunduğu bölge, 1230'lu yıllarda pers ve Moğol istilalarına maruz kalmış, bu süreçte kentler yakılıp, yıkılmış ve nüfusun büyük bir kısmı katledilmiştir; bölge yaklaşık 300 yıl kadar Perslerin egemenlik alanı olmuştur. (Özdemir, 2010: s. 35).

Büyük İskender'in seferleri sonucu Anadolu ile birlikte Siirt kenti de İskender'in egemenliğine girmiştir. Daha sonraki zamanlarda Romalılar, Parslar ve Sasaniler yörede egemenlik kurmuşlardır. M.S. VII.yy ortalarında Halife Hz Ömer, Siirt ve Hasankeyf başta olmak üzere Diyarbakır bölgesini kendi sınırlarına katmıştır (Siirt il Yıllığı, 1995a). Sonraki dönemlerde ise; 1514 yılında Yavuz Sultan Selim komutanlığında yapılan Çaldıran savaşı sonrası İdris-i Bitlis'in desteğiyle Siirt ve çevresi de Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun diğer yerleriyle birlikte Osmanlı devletinin hâkimiyeti altına girmiştir (Sözer, 1969: s. 93)

Siirt kenti 1864 Vilayet nizamnamesi ile kaza haline getirilerek İstanbul'dan gönderilen kaymakam vasıtasıyla yönetilmiştir. 1867 Vilayet nizamnamesine göre Diyarbakır vilayetine bağlı bir liva iken, 1892 devlet salnamesi; Siirt sancağının Diyarbakır vilayetinden ayrılarak, Bitlis vilayetine bağlandığını belirtmektedir. 1892-1919 tarihleri arasında Bitlis Vilayetine bağlı olan Siirt ilçesi, 26 Eylül 1919 yılında 48 Sayılı Heyet-i Umumiye Kararı ile bağımsız sancak haline getirilerek, 1923 yılında il statüsüne kavuşturulmuştur (Siirt Turizm Envanteri, 1991).

Cumhuriyetin ilanından sonraki süreçte il statüsüne kavuşan Siirt kentinde vatandaşların kent kültürüne uzak olması, hayvancılık ve tarım faaliyetlerinin kırsal alanda yapılıyor olması, Siirt kentinin şehirleşme konusunda gelişimini geciktirmiştir. 1927 yılında Siirt şehir merkezinde yapılan nüfus sayımıyla kentin nüfusunun 14.566'olduğu tespit edilmiştir. Bu dönemde şehrin merkezi konumu haline gelecek olan İnönü, Ulus, Sakarya ve Dumlupınar gibi mahaller kurulmuştur. Bu mahallelerde sokaklar oldukça dar ve düzensiz olup imar planından yoksundur.

3.1.4. Siirt Kentinin Şehir Dokusu

Siirt kentinde karasal iklim özellikleri hakimdir. Dört mevsim belirgin olarak yaşanırken yaz mevsimi sıcak ve kurak bir şekilde geçmektedir. Bu durum Kentin şehir dokusu ve mimarisi üzerinde büyük derecede etkili olmuştur. Siirt kentine özgü olan ve dünyanın başka hiçbir bölgesinde olmayan inşaat malzemesi ve inşaat teknikleri bulunmaktadır(Bekleyen, Akın, Yıldırım, 2007: s. 565).

Cas adı verilen özel malzemeden yapılan yapılar, Cas evleri olarak bilinmektedir. Siirt ve çevresinde cas malzemesinin yaklaşık 600 yıla yakındır kullanıldığı tahmin edilmektedir. Osmanlı dönemi kayıt ve salnamelerinde de Cas yapılardan sıklıkla söz edilmektedir(1310 Salname-i Vilayet-i Bitlis: s. 170)

Siirt kentinde çeşitli şekillerde ve farklı özellikte malzemelerden yapılan evler bulunmaktaydı. Siirt merkez, Tillo, Dereyamaç, İkizbağlar, Doluharman, Akyamaç, Bostancık köylerinde castan evler yapılırken; Siirt'te bağlı Batman, Kurtalan, Beşiri ve Kozluk gibi ilçelere bağlı köylerde kerpiçten evler yapılırdı.

Siirt merkezdeki yerleşimler eski zamanlarda Akdağ yamaçlarında kurulmuş mahallelerden oluşmaktaydı. Bu mahalleler düzensiz ve dar sokaklardan oluşmaktaydı. Dar ve düzensiz sokaklarca uzanan evler yapı olarak kaleyi andıran yüksek ve kalın duvarlardan oluşmaktaydı. Evlerin bu denli yüksek duvarlardan oluşmasının üzerinde kapalı biçimde yaşam şeklinin de bir etkisi vardı(Yurt Ansiklopedisi: s. 6733a).

Siirt'te kullanılmış olan bu evler bir kale gibi görülmekteydiler. Bu şekilde yapılmış olmalarının birçok sebebi olmakla birlikte en önemli etken iklim şartları ve güvenlik ihtiyaçlarının sonucuydu(Yurt Ansiklopedisi: s. 6733a) genellikle iki ya da üç kattan oluşan evlerde giriş kapısı büyük önem arz etmekteydi ve birçok farklı şekilde süslenmekteydi. Dıştan bakıldığı zaman kat ayrımı pek fark edilmeyen bu evler ancak küçük bir şekilde dizayn edilmiş pencerelerin sıralanmasıyla anlaşılabilmekteydi.

Şekil 3. 2: Siirt'e özgü Cas ev

1950 yılları öncesine kadar Siirt kenti birer kaleyi andıran mimariye sahip bu yapılardan oluşmaktaydı. Zamanın evrimi içerisinde hızla büyüyen Siirt kentinde 1950 yılı sonrası yeni yerleşim alanları açılmaya başladı. Yeni açılan yerleşim yerlerinde birçok yeni yapı yükselmeye başladı. Fakat teknik denetimden uzak bir şekilde inşa edilen bu yapılar plansız ve düzensiz yapılaşmayı ortaya çıkarmıştır(Atila, 1955).

Yeni yapılaşmalar ile birlikte eski mimari tamamen etkisini yitirmiş bunların yerine bir ya da iki katlı bahçeli evler yerini almıştır. Son zamanlarda yaşanan hızlı gelişmeler şehir yapılarında değişimler yaratmıştır. Yüksek katlı binalar ve siteler yeni mimari yapılar olarak yerini almıştır(Kılıççıoğlu: 98). Günümüzde Siirt'te çok katlı apartmanlar ve lüks siteler yerini almış durumda. Kentin yapısı günümüz modern şehir yapılarına uygun şekilde inşa edilmekte ve hızlı bir gelişim yaşamaktadır.

3.2. Siirt Kent Merkezinin Demografik Göstergeleri

Modern öncesi toplumlarda nüfus sayımları genellikle asker ihtiyaçlarının karşılanması için ya da alınacak vergilerin hesaplanması için yapılırdı. Bu amaç doğrultusunda ilk nüfus sayımlarının M.Ö 3000'li yıllarda Çin'de yapıldığı söylenilebilir. Modern dönemde ise ilk nüfus sayımları 1665 yılında Kanada'da yapılmıştır(Dönmezer, 1994: s. 65).

Osmanlı devletinde ilk nüfus sayımı II. Mahmut zamanında vergi verecek ve askerlik çağına gelmiş erkekleri tespit etmek amacıyla yapılmıştır. Fakat nüfus sayımı yapıldığı zamanda Rusya ile savaş halinde olunduğundan dolayı sağlıklı ve doğru verileri olan bir sayım olmamıştır(Babat, 2010, s. 59). Daha sonraki zamanlarda 1831 yılında II.Mahmut tarafından tekrardan başarı ile gerçekleşen bir nüfus sayımı yapılmıştır. Bu sayımın verileri sonucu Anadolu ve Rumeli'deki Müslüman ve Hıristiyan erkek nüfusu sayılmıştır. Yapılan sayım sonrası 3.753.643 erkek nüfus olduğu tespit edilmiştir(DİE, 1991: s. 7).

Türkiye Cumhuriyetinde ise ilk modern nüfus sayımı 1923 yılında yapılmıştır. Fakat daha sonrasında 1927 yılında bu günkü ismi TUİK olan 'Merkezi İstatistik Dairesi' kurulmuştur ve Türkiye Cumhuriyetinde sistematik olarak ikinci nüfus sayımı gerçekleşmiştir(DPT, 2001: s. 136).

Yapılmış olan çalışmanın merkezi konumunda olan Siirt Kentine ait nüfussal gelişmelerin daha iyi bir şekilde analiz edilebilmesi için aşağıdaki tablodan yararlanılmıştır. Aynı zamanda Siirt kentinin Türkiye nüfusu içerisindeki payının hangi oranda olduğunu ifade edebilmek için Türkiye'nin genel nüfusuna ait bazı bilgiler de ele alınmıştır.

Tablo 3. 1: Türkiye ve Siirt'in yıllara göre nüfus değişimi

Yıl	Türkiye Nüfusu	Siirt Nüfusu	Siirt Nüfus Sıralaması/ İl Sayısı*	Siirt Türkiye Nüfusu içindeki payı	Nüfus Artış Hızı (Türkiye)	Nüfus Artış Hızı (Siirt)
1927	13.648.270	102.433	57/74	0,75		
1965	31.391.421	264.832	51/67	0,84	130,00%	158,54
1970	35.605.176	320.684	44/67	0,9	13,42%	21,09%
1975	40.347.719	381.503	43/67	0,95	13,32%	18,97%
1980	44.736.957	445.483	41/67	1	10,88%	16,77%
1985	50.664.458	524.741	38/67	1,04	13,25%	17,79%
1990	56.473.035	243.435	66/73	0,43	11,46%	53,61%
2000	67.803.927	263.676	64/81	0,39	20,06%	8,31%
2007	70.586.256	291.528	59/81	0,41	4,10%	10,56%
2008	71.517.100	299.819	59/81	0,42	1,32%	2,84%
2009	72.561.312	303.622	59/81	0,42	1,46%	1,27%
2010	73.722.988	300.695	59/81	0,41	1,60%	-0,96%
2011	74.724.269	310.468	58/81	0,42	1,36%	3,25%
2012	75.627.384	310.879	58/81	0,41	1,21%	0,13%
2013	76.667.864	314.153	58/81	0,41	1,38%	1,05%
2014	77.695.904	318.366	58/81	0,41	1,34%	1,34%
2015	78.741.053	320.351	58/81	0,41	1,35%	0,62%
2016	79.814.871	322.664	58/81	0,4	1,36%	0,72%
2017	80.810.525	324.394	58/81	0,4	1,25%	0,54%

Kaynak: TÜİK (2017) ve ADNKS (2017).

Siirt kenti cumhuriyet kurulduktan sonra yapılan nüfus sayımı sonuçlarına göre Türkiye'deki iller sıralamasında 74 il arasında 57. sıradadır. 1965 yılları ile 1990 yılları arasında yapılan nüfus sayımlarına göre ise Siirt'in iller arasındaki sıralamasının arttığı görülmektedir. Dönemsel olarak yaşanan gelişmeler ve değişimler ile birlikte Siirt Kentinin nüfusu artması ve il dışına yoğun göçlerin olmaması sebebiyle iller arasındaki sıralaması yükselmiştir. 1985 yılındaki sayımlara göre 67 Kent içinden 38. sıraya yükselmiştir. Bu durum Siirt'in Türkiye nüfusu içindeki payının yüksek

olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda bu dönem %1,04 pay ile Siirt İli nüfusu, Türkiye nüfusu içindeki en yüksek seviyesine ulaşmıştır.

1990 yılına gelindiği zaman Siirt iline ait nüfus miktarında büyük bir azalma olduğu görülmektedir. Bu durumun temel sebebi daha önceki yıllar Siirt iline bağlı olan Batman ve Şırnak illerinin Siirt'ten ayrılmasıdır. Yaşanan bu gelişmeyle birlikte Siirt ili nüfusu 28 sıra geriye düşerek Türkiye'deki 73 il arasında 66. sıraya gerilemiştir. 2000'li yıllarda Türkiye'deki il sayılarının artmasıyla birlikte 81 il içinden 64. sırada yer almıştır. Yapılmış olan son nüfus sayımlarına göre Türkiye'nin nüfus bakımından en kalabalık 58. ili konumundadır.

Genel olarak yapılmış olan nüfus sayımları verileri incelendiği zaman Siirt ilinin nüfusu 1190 ve 2010 yılları hariç diğer bütün dönemlerde artan bir özellik göstermiştir. 1990 yılına kadar nüfus miktarı Türkiye ortalamasının üstünde olmasına rağmen, bu dönem sonrası yaşanan gelişmeler doğrultusunda 2007, 2008 ve 2011 yılları dışında diğer dönemlerde Türkiye ortalamasının altında kalmıştır.

Siirt ilinin nüfus hareketleri noktasında önemli bir dönem olan 1990 yılı öncesi ve sonrasında yaşanan değişimleri ifade etmek yapılmış olan çalışmanın daha iyi anlaşılması konusunda araştırmayı destekleyecektir. Bu bağlamda aşağıdaki tabloda Siirt ilinin 1990 yılı öncesindeki ve sonrasında yaşanan değişimler aktarılmıştır.

Tablo 3. 2: Siirt 1990 öncesi ve sonrası değişimler

Siirt	**1990 Öncesi**	**1990 Sonrası**
Yüzölçümü	11.000	6.000
Nüfusu	527.741	243.375
İlçe Sayısı	11	7
Belediye Sayısı	14	9
Köy Sayısı	516	272
Mezra Sayısı	606	251

Kaynak: Kılıçoğlu, Her Yönü İle Siirt, 1992.

Tablodaki Siirt iline ait veriler incelendiği zaman yüz ölçümünün %45, nüfusunun %53, ilçe sayısının %35, köy sayısının %47, mezra sayısının %58 oranında azalmaların yaşandığı gözlenmektedir. Bu durum Siirt ilinin hem nüfussal olarak azalmanın yaşandığı, aynı zamanda yüz ölçümü olarak ta daralmaların yaşanmasıyla sosyal gelişmişlik düzeylerinde gerilemeler yaşamıştır. Türkiye içerisindeki gelişmişlik endekslerine göre analizler yapıldığı zaman 81 ili çerisinden 70 ila 75. sırada olduğu görülmektedir(Yılmaz, 2016: s. 13).

Siirt ili ilçelerine ait nüfus miktarlarını belirtmek yapılmış olan çalışmanın bütünlüğünün sağlanması konusunda yerinde olacaktır. Aşağıdaki tabloda Siirt ilinin ilçelerine ait nüfus bilgileri bulunmaktadır.

Tablo 3. 3: Siirt ve ilçeleri 2017 yılı nüfus dağılımı

Bölge	**Nüfus***				**2017 Tarihli Türkiye Mülki İdare Bölümleri Haritasına Göre****		
İlçe	**Erkek**	**Kadın**	**Toplam**	**Nüfus Payı %**	**Yüzölçümü Km^2**	**Yüzölçümü Payı %**	**Merkeze Uzaklık (km)**
Merkez	82656	78767	161423	49,76%	633	%11,1	0
Baykan	13114	12736	25850	7,97%	488	%8,5	47
Eruh	10155	8929	19084	5,88%	1061	%18,6	53
Kurtalan	30115	29094	59209	18,25%	811	%14,2	30
Pervari	16432	15436	31868	9,82%	1651	%28,9	96
Şirvan	11587	11105	22692	7,00%	936	%16,4	26
Tillo	2343	1925	4268	1,32%	138	%2,4	7

Kaynak: TÜİK (2017)

Tabloda verilen bilgiler incelendiği zaman ilçe nüfuslarının genel olarak az olduğu görülmektedir. İlçeler arasında % 18,25 oranla Kurtalan en fazla nüfusa sahip ilçe olarak görülmektedir. Yüzölçümü itibariyle de küçük bir alana sahip Tillo ilçesi % 1,32 oranla en düşük nüfusa sahip ilçe olmuştur. Diğer yandan yüzölçümü olarak en büyük paya sahip Eruh, Şirvan ve Pervari ilçelerinin bulundukları coğrafi konum

engebeli ve dağlık alanlardan oluşmaktadır. Bu sebepten ötürü bu bölgeler tarımsal faaliyetlerin yapılamaması, iklim şartları ve güvenlik konusundaki problemlerden ötürü seyrek nüfuslanmışlardır. Ayrıca % 7,97 gibi bir orana sahip olan Baykan ilçesi Siirt ili ve Bitlis arasında bulunmaktadır. İş olanaklarının yetersiz olması, yer şekillerinin tarım için uygun olmaması sebebiyle Baykan ilçesi de seyrek nüfuslu bir yerleşim yeridir.

3.3. Siirt Kentinin Kültürel Yapısı

Geçmişten günümüze insanlar bir araya gelerek küçük birliktelikler oluşturmuşlardır, bu küçük birliktelikler zamanla gelişerek topluluklara dönüşmüşlerdir. Topluluk içerisindeki bireyler arasında bir uzlaşının sağlanması adına, toplum içerisinde yaşayan bütün bireylerce kabul edilmiş toplumsal değer ve yargılar ortaya çıkmıştır. İnsanların benimsedikleri Din özelliklerine göre, yaşam biçimlerine göre kültürel bir çok motif, insanlar arasında yer edinmiştir. Bu değerler ilk zamanlarda insanların yaşamlarından doğmuş olsa bile, sonraki dönemlerde insanların yaşamına yön vermişlerdir ve birikimli olarak gelişerek toplumdaki yerlerini her zaman korumuşlardır.

Bu bağlamda Siirt kentinin birçok medeniyete ev sahipliği yaptığı gerçekliği çerçevesinde, çok zengin bir kültürel yapıya sahip olduğunu ifade etmek ve çok dilli bir yapısı olduğunu belirtmek yerinde olacaktır. Siirt kentini tarihsel olarak incelediğimiz zaman kültürel zenginliğinin yanında çok dinli bir yapıda olduğunu da görmek mümkün olacaktır. Bu durumu destekler nitelikte Evliya Çelebi ünlü seyahatnamesinde Siirt kentinin birçok etnik gruba ev sahipliği yaptığını ve çok zengin kültürel bir yapısının olduğunu ifade ederek Siirt ilinde dört mezhebe ait müftülerin görev yaptığını belirtmiştir(Zillioğlu, 1978).

1900'lü yılların başına kadar Siirt kentinin bulunduğu bölgede Ermeni, Süryani ve Ezidilerin'de yaşadığı bilinmektedir. Fakat 20.yy başlarında Ülke genelinde yaşanan siyasi ve politik gelişmeler bölgedeki Gayri Müslimlerin bölgeden göç etmelerine sebep olmuştur. Sonrasındaki dönemlerde Siirt kenti büyük çoğunluğu Müslüman olan toplulukları bünyesinde barındırmıştır (Özgen, Karadoğan, 2009a: s. 67).

Siirt kenti günümüz kültürel boyutlarıyla incelendiği zaman 1990 yıllarına kadar Siirt kenti merkezinde Arap nüfusun yoğun olduğu ve 1990 yılına kadar yoğun olarak Arap kültürüne ait değer ve motiflerin; insanların yaşamlarına, iş alanlarına, aile içi ilişkilerine, giyim ve kuşamlarını etkilediği ifade edilebilir. Özellikle 1990 yılları sonrasında yaşanan gelişmelere bağlı olarak kırsal alanlardan zorunlu bir şekilde Siirt şehir merkezine yoğun bir göç dalgası yaşanmıştır. Kırsal kültür özellikleriyle yetişmiş olan insanların olağan olmayan bir şekilde Kent yaşamına girmiş olmaları kültürel, sosyal ve ekonomik birçok problemin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Kent kültürüne uyum sağlayamayan bireylerin önceki yaşamlarında yer edinen gelenek görenek ve yaşam tarzlarını şehirlere taşımaları ile birlikte, şehir içerisinde köy kültürüne dair faaliyet yada motifler yer bulmaya çalışmıştır. Bu durum kırdan kente göç eden bireylerin belirli mahallelerde yoğunlaşmasına neden olmuştur (Özgen, Karadoğan, 2009a: s. 70).

Bu durumdan ötürü şehrin Ulus, Dumlupınar, Conkbayır, Çal, Alan ve Evren mahallelerini kendilerine yerleşim yeri olarak seçen göçmenler bu mahallelerde kırsal alan kültürünü devam ettirmiş ve önceki yaşamlarında uğraş alanı olarak seçtikleri hayvancılık faaliyetlerini şehir merkezindeki bu mahallelerde devam ettirmişlerdir (Şekil 5.3). Bu gibi sebeplerden ötürü yukarıdaki bölümde ismi geçen mahalleler şehir kültüründen uzak, çarpık ve düzensiz bir yapılaşmaya sahiptirler.

Şekil 3. 3: Şehir merkezinde yapılan hayvancılık faaliyetine bir örnek

Siirt kenti Dini değerler noktasında önemli bir yere sahiptir. Siirt ili sınırları içerisinde bulunan Veysel Karani Hz. Türbesi'nin bulunduğu ziyaret ilçesi ve 'Evliyalar diyarı' olarak bilinen Aydınlar ilçesindeki, evliyalar ve alimlerin yanı sıra kent'teki bir çok türbe ve medrese dini değerler boyutunda Siirt kültürüne renk katmıştır. Ayrıca Siirt kenti 'Üç Dilli Şehir' olarak ta bilinmektedir. Bu ismin verilmiş olmasının temelinde Siirt kentinin bünyesinde Arap, Kürt ve Türk ırkına mensup insanları bir arada bulundurmasıdır. Üç farklı dilin ve kültürün sentezlenmesiyle; çok renkli, güçlü ve zengin bir kültür oluşmuştur.

3.4. Siirt Kentinin Sosyal ve Ekonomik Yapısı

Siirt kentinin ekonomisi büyük ölçüde tarım ve hayvancılığa dayalı olup bunların dışında el sanatları ve kısmen de ufak sanayi kollarına dayanmaktadır. Siirt kentinde tahıl üretim miktarı oransal olarak diğer ürünler içerisinde en büyük paya sahiptir. Siirt kentinde özellikle Buğday, Arpa ve son zamanlarda mısır gibi ürünler ekilmektedir.

Siirt kentinin önemli bir geçim kaynağı hayvancılıktır. Genel olarak küçükbaş hayvancılık yapılmakla birlikte büyük baş hayvancılıkta da son zamanlarda bir artış

görülmektedir. Genel olarak kırsal alanda yapılan hayvancılık faaliyetleri mera ve çayırların otlatılması, yaz aylarında serin yerlerin, yaylaların kış aylarında ise köylerin otlatma alanları kullanılmak sureti ile bu faaliyet yürütülmektedir.

Siirt ilinde organize sanayi bölgesi kurulmasına rağmen üretim konusunda faaliyet gösteren her hangi bir sanayi işletmesi bulunmamaktadır. Organize sanayi bölgesi dışında küçük çapta üretim halinde olan bir iki tane tekstil üretim tesisi bulunmaktadır.

Siirt kenti sınırları içerisinde bulunan çelikli ve mağrip bölgelerinde petrol rezervi bulunmaktadır. Mağrip bölgesindeki petrol üretim sahasında 13 petrol kuyusu bulunmakta ve günde ortalama 250 varil petrol çıkarılmaktadır. Diğer taraftan çelikli bölgesi petrol üretim sahasında ise 9 kuyu bulunmakta ve bu kuyulardan günlük ortalama 270 varil petrol çıkarılmaktadır. Ham halde çıkarılan petrol farklı illere gönderilip işlenmektedir. Bu sebepten ötürü işçi istihdamı noktasında petrol üretiminin Siirt kentine çok büyük bir etkisi olmamıştır.

3.5. Siirt İline Bağlı Köyler ve Sosyoekonomik Yapısı

Siirt Kentine bağlı 279 tane köy bulunmaktadır. Genel olarak küçük yapıda olan bu köy yerleşkeleri kentin coğrafi konumu ve yer şekilleri özellikleri sebebiyle toplu yerleşim alanlarına sahiptirler. Bu köylerde çoğunlukla tarım ve hayvancılık faaliyetleri sürdürülmektedir. Siirt'in Kurtalan ilçesine bağlı köylerin bulundukları konum sebebiyle yer şekillerinin tarımsal faaliyetler için uygun olması sebebiyle tarımsal faaliyetler daha yoğun yapılmaktadır. Bağ ve bahçecilik için elverişli bir toprak yapısına sahip olsalar bile ilkim şartlarının yeterli Miktarda yağışı barındırmaması ve bu toprakların yakın noktalarında sulama olanağı sağlayacak akarsu yada göllerin olmaması sebebiyle yoğun bir şekilde tahıl tarımı yapılmaktadır. Siirt kent merkezine bağlı ve diğer köylerin ise genel olarak arazi yapısı engebeli bir özelliğe sahiptir. Bu köylerde ise tarımsal faaliyetler ile birlikte büyük oranda hayvancılık faaliyetleri sürdürülmektedir. Siirt kentine ait köylerin genel ekonomisi tarım ve hayvancılık üzerine kuruludur.

Köylerin sosyal özellikleri ise şu şekildedir. Bulundukları konum itibariyle köyler arası mesafe genel olarak çok fazla değildir. Köylerin yerleşim biçimi toplu haldedir. Bir birine yakın şekilde konumlanmış köy evleri genel olarak tek katlı özelliğe sahiptirler. Köylerde evlerin çevrelemiş olduğu köy meydanları bulunmaktadır. Bu köy meydanları köydeki toplantılara, düğün dernek faaliyetlerine, aynı zamanda hasadı yapılan tahıl ürünlerinin imece usulü işlenmesi ve depolanması gibi faaliyetlere ev sahipliği yapmaktadır.

Köylerde dini ve kültürel değerler büyük önem taşımaktadır. Genel olarak her köye ait bir köy camisi bulunmaktadır. Köy camisinin yanı sıra bazı köylerde önemli türbe ve ilim insanlarına ait kabristanlar bulunmaktadır.
Diğer köylerin ekonomik özelliklerinden farklı olarak Şirvan ilçesine bağlı maden köyünün ekonomik özellikleri farklıdır. Köyde bulunan maden ocağından dolayı köydeki insanların geçim kaynağı tamamen madencilik faaliyetlerine dayanmaktadır. İnsanlar maden ocağında çalışarak oradan kazanmış oldukları gelirler ile yaşamlarını sürdürmektedirler.

Kente bağlı köylerin 1980 ve 2014 yılları arasındaki nüfus dağılımı Tablo 5.4'te gösterilmiş olup çalışmamızın kapsamı dâhilinde olan 1990'lı yıllarda ciddi bir nüfus değişimi gözlemlenmiştir. Bazı yıllarda düşük bir oranla sınırlı olan köy nüfus artışlarının sebebi köyden kente göç eden bireylerin kentte tutunamaması ve tekrar köylerine dönme durumunda kalmalarından kaynaklanmaktadır. Fakat genel itibari ile köy nüfusu sürekli bir düşüş eğilimi içinde olmuştur. 1985 yıllında 21.796 kişilik bir nüfusa sahip olan köyler 2000 yılana geldiğimizde ise köy nüfusu büyük bir düşüş ile 9.032 kişilik bir nüfusa sahip olmuştur.

Tablo 3. 4: Yıllara göre Siirt il ve köy nüfus değişimi

Yıl	**Köy Nüfusu**

	Toplam	Erkek	Kadın
1985	21.796	10.628	11.168
1990	13.755	6.889	6.866
2000	9.032	4.542	4.490
2007	10.282	5.156	5.126
2008	10.326	5.095	5.231
2009	10.080	4.984	5.096
2010	9.952	4.898	5.054
2011	10.076	4.993	5.083
2012	10.434	5.346	5.088
2013	11.120	5.871	5.249
2014	12.261	6.565	5.696

Kaynak: TUİK, Demografik Veriler, 2014

3.6. Türkiye'de Göç

İlk insanlar yeryüzünde yaşam sürdürmeye başladıkları günden itibaren, tarihin her döneminde siyasal, sosyal, kültürel, ekonomik ve coğrafi şartlar gibi sebeplere bağlı olarak yer değiştirme hareketinde bulunmuşlardır. Bir yer değiştirme hareketi olan göç temelde sosyal bir hareket olmasına karşın, sonuç itibariyle göç eden topluluk ya da toplumların ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi boyutlarıyla toplum yapısına etki eden nüfus hareketleridir (Özer 2004: s. 11).

Göç olgusu temel alınıp var olabilecek bütün boyutları ile incelendiği zaman çok boyutlu bir şekilde geliştiği ve farklı özellikler ile karşımıza çıktığını görmek mümkün olacaktır. Göçler mesafe boyutlarıyla ele alındığı zaman iç göç yada dış göç olarak isimlendirilirken; göç hareketinin sebepleri ve hangi amaç doğrultusunda yapıldığı hususu incelendiği zaman zorunlu göç, beyin göçü, işçi göçü gibi isimlendirmeler ile farklı şekil ve özelliklerde ortaya çıkmaktadır.

19.yy başlarında Avrupa'da yayılan sanayi devrimi bütün dünyaya etki etmiştir. Sanayi devrimi gelişmeleri ile ülkelerin iç dinamiklerinde büyük gelişmeler yaşanmış,

ülke içerisindeki şehir ve kırsal alanlar arasında büyük farklılıklar ortaya çıkmıştır. Bu durum kırsal alanlar ile şehirlerarasında büyük göç hareketlerine sebep olmuştur.

Bu bağlamda Türkiye'de büyük ölçüde 1950 yılı sonrasında yaşanan gelişmelere ve sanayileşmeye bağlı olarak şehirlerin gelişip iş alanları oluşturması insanlara karşı çekici bir etki yaratmıştır. Bu durumla ilintili olarak büyük öneme sahip olan başka bir durum kırsal alanlardaki tarım alanlarının zamanla bölünüp küçülmesiyle ekonomik boyutta insanları tatmin etmemesi, kırsal alanların itici bir gücü haline gelmiştir (Keleş, 2002a: s. 27-28).

Tarımda modernleşme ile birlikte Türkiye'nin tarım konusunda izlemiş olduğu Marshall Planının uygulamaya konulmasıyla tarımda makineleşmenin başlaması ve tarıma dayalı iş alanlarının daralması bu göç sürecini temelde hızlandırmıştır (Tekeli, 1998: s. 37).

Türkiye ve birçok tarım ülkesinde yaşayan insanlar ekonomik olarak toprağa bağlı olarak yaşamlarını sürdürmektedirler. Tarım ülkesi olarak kabul ettiğimiz bu ülkelerdeki insanlar tarımsal alanlar üzerindeki değişimler ve gelişimler sonucu kendi iradeleri dışında göç hareketine dahil olmaktadırlar (Tekeli, 2007a: s. 447). Türkiye' de göç hareketinin daha iyi anlaşılabilmesi için; Tekeli göç sürecini dört kategoride ele almıştır;

- Balkanlaşma Göçleri
- Kentleşme
- Kentler arası göçler
- Yaşam güzergâhı kavramı

Belirtilen bu dönemler bir birinden niteliksel olarak farklı olmakla birlikte, her dönemin kendine ait özellikleri bulunmaktadır (Tekeli, 2007a: s. 449–473).

Balkanlaşma göçleri: Osmanlı devletinin yıllar itibariyle yaşamış olduğu toprak kayıpları sonucu, toprak kayıplarının yaşandığı bölgelerde yaşayan insanların Osmanlı devleti sınırlarına doğru göç etmeleri sonucu dönemsel olarak büyük göçler

yaşanmıştır. Türkiye cumhuriyetinin ortaya çıkışı ve 20. yüzyılın başlarına kadar bölgesel olarak yaşanan bu göç hareketleri devam etmiştir. Türkiye cumhuriyeti sınırları içerisine doğru bir tür kademeli geri çekilme şeklinde göç hareketleri devam etmiştir (Tekeli, 2007a: s. 450–451).

Göç konusunda henüz kurumsallaşmış bir örgütlemesi olmayan Osmanlı imparatorluğu ilk aşamada yaşanan göçler sonucu imparatorluk sınırları içerisine sığınan insanları düzensiz bir şekilde misafir etmiştir. 1860 yılları sonrası göç hareketlerinin hızlanmasıyla ortaya çıkabilecek kargaşa ve problemleri önlemek amacıyla göçmen muhacir komisyonları kurulmuştur. Muhacir komisyonları, Ülke içerisine gelen göçmenleri eğitim düzeyleri ve yapmış oldukları işlere göre kentlere ve kırsal alanlara yerleştirmiştir (Tekeli, 2007a: s. 452).

Kentleşme: Sanayi sektörü gelişmiş toplumlarda yaşanan göç hareketleri daha çok iş gücünü karşılama talebiyle yapılırken, Türkiye gibi tarım ülkelerinde yaşanan göç hareketlerinin sebebi hızlı nüfus artışı ve tarımsal alanlarda makineleşmedir (Bağlı, 2005a: s. 221).

Türkiye'de kırdan kopuş ve kentleşme acısından önemli bir dönüm noktası olan Marshall planının uygulanmaya başladığı 1950- 1960 yılları göç konusunda büyük sıçramaların olduğu bir dönem olarak görülmektedir. Fakat bu durumun yanında hızlı nüfus artışı, tarım arazilerinin küçülmesi, devletin uygulamış olduğu siyasal, ekonomik ve sosyal politikalar gibi birçok durum yaşanan göçü etkilemiştir. 19. yüzyıl ortalarında başlayan toplumsal çözülmeler Türk toplumlarını da etkilemiştir. Yüzyıllar boyunca imparatorluk yapısında bir arada bulunan toplumsal yapılar, çeşitli sebepler doğrultusunda farklı bölgelere göç etme gereksiniminde bulunmuşlardır. Bu gibi küçük yer değiştirme hareketlerinin zamanla kitlesel boyutlar kazanmasıyla, göç edilen bölgeler ve göç edilmiş bölgeler büyük değişimler yaşamışlardır. Üzerinden yüz yıllık bir zaman dilimi geçmiş olmasına rağmen, günümüz Türkiye'sinde bu süreç devam etmektedir. Taşra ve metropol olarak kabul edilen bölgeler gündelik hayatın getirmiş olduğu geri dönülmez bir değişim süreci içerisine girmişlerdir (Güngör, 2005: s. 229).

Cumhuriyet döneminde yaşanan ilk ciddi göç dalgalanmaları dönemin siyasi kaygıları ve mülahazaları sonucu başlamıştır (Bağlı, 2005a: s. 220). Siyasi akımların etkileri sonucu kent ile kırsal kesimler arasında ilişkiler yoğunlaşmıştır. Merkezi idare bazı dönemler politik olarak kentleşmeyi desteklerken, bazı dönemlerde de kırsal alanların ıslahı ve gelişimi adına projeler yürütmüştür.

Akşit: "Türkiye'de gelişen içgöç olgusunu 3 döneme ayırmıştır. Bu dönemleri birer göç sıçraması olarak görmüş ve yönlerini belirtmeye çalışmıştır. İlk sıçrama dönemi olan 1945–1955 yılları arasında, kırsal alanların genişleme sınırlarına çoktan varmış olmaları dolayısıyla, gençlerin umut vaat eden kentsel alanlara yönelmeleri, bu dönemde meydana gelen içgöç olgusunu açıklayabilir. Bu kırsal alanlar İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük kentlerin bulunduğu bölgelerdeki köyler olup, kapitalist pazarın ve kentlerin etkisine giren ilk köylerdir (Akşit, 1998: 26). Bu süreç sırasında dışarıya ya kentlere veya başka tarımsal bölgelere göç vermişlerdir. 1940"lar ve 1950"lerde Ege ve Marmara bölgelerinde, 1950"ler ve 1960"larda Akdeniz bölgesinde ve özellikle Çukurova"da ve 1970"ler ve 1980"lerde Güneydoğu Anadolu bölgesinde bu tür köylerden gözlenmiştir(Akçay ve Akşit, 1985: s. 27-28). İkinci sıçrama dönemi olan 1960–1970 dönemi, toprağı bol olan köylerin, ilk sıçrama dönemindeki köylerin durumuna gelmeleridir. Bu köyler Orta Anadolu ve Karadeniz bölgelerinin köyleri olup, hem yakınlarındaki kentlerin ve hem de büyük kentlerin etkisi altına girmiştir. Bu dönemde kırsaldan kentlere doğru olan göç artmıştır. Üçüncü sıçrama dönemi olan 1975–1985 yıllarında ise, Doğu ve Güneydoğu Anadolu köylerinin bölge içindeki, Batı ve Güneydoğu Anadolu"daki büyük kentlerin etkisi altına girmeleri etken olmuştur. Köylere modern teknolojinin gelmesi ve işlenebilecek toprakların sınırlarına varılması ile açıklanabilir (Akşit, 1998: s. 26)." Tekeli, kırsaldan, kentsel merkezlere doğru olan bu sıçramaları şöyle yorumlamıştır (Tekeli, 2007a: s. 459);

Kentler arası göçler: Türkiye'de göç hareketleri ilk zamanlar kırsal alanlardan kent merkezlerine doğru yaşanmıştır. Zamanla kitlesel boyutlar kazanan bu göç hareketleri, kentlerin yerleşim kapasitelerini doldurduklarından dolayı dönemsel olarak şehirlerden başka şehirlere doğru yön değiştirmiştir. 1950 ve 1970 yılları arası kırsal alanlar ile şehir arasında bir göç hareketi yaşanırken, 1980 yılları sonrası ve 2000li

yıllar itibariyle ağırlıklı olarak şehirlerden şehirlere doğru göçler yaşanmıştır. Tekeli bu durumu şu şekilde ifade etmektedir; kentleşme beli bir oranı aştıktan sonra, kırsal alanlardan kentlere olan göç miktarı oransal olarak, kentlerden kentlere olan göçlerin miktarından az olacağını ifade etmiştir (Tekeli, 2007a: s. 470).

Yaşam Güzergahı kavramı: Günümüz gelişen toplumlarında, insanlar gelişip değişen yaşam şartlarına ayak uydurma zorunluluğu ve yaşamlarını sürdürebilme adına bir çok sebepten ötürü yer değiştirme hareketinde bulunmaktadırlar, zamanla sürekli hale gelebilen bu yer değişimleri insanlar için hayata tutunma adına bir güzergah haline gelecektir. Bu bağlamda yaşanan bu hareketliliği göç olarak ifade etmekten çok yaşam güzergâhı kavramı olarak ifade etmek yerinde olacaktır.
Bu yaşam güzergâhları zamanda ve mekânda yaşamları kesişen insanları bir araya getirerek ve topluluklar oluşturmuştur. Bu topluluklarda yaşamanın vermiş olduğu sorumlulukların yerine getirilmesiyle de insanların hayatları anlam kazanmıştır (Tekeli, 2007a: s. 472). Yaşam güzergâhı kavramı ile isimlendirdiğimiz bu dönemde yaşanan göç hareketlerinin büyük çoğunluğu eğitim ve nitelikli iş gücünden kaynaklanmaktadır (Bostan, 2017: s. 9).

Kırsal alanda yaşamını sürdüren insanların, kentlerdeki istihdam olanaklarından yararlanmak istemesi sebebiyle haftalık, aylık ya da yıllık olarak kırsal alan ile kentler arasında yer değiştirmesi, aynı şekilde küçük bir şehirde yaşamını sürdüren bireylerin daha gelişmiş olan şehirlerde iş bulup çalışması sebebiyle bu iki şehir arasında yer değiştirmesi yaşam güzergahı kavramına bir açıklık getirme noktasında güzel bir örnek oluşturmaktadır. Bu tür göçler Türkiye'de özellikle 2000'li yıllardan sonra hız kazanmıştır. Kentler arasındaki ticari faaliyetlerin artması, ulaşım ağlarının gelişmesi, haberleşme alanında ve diğer bir çok alanda yaşanan teknolojik gelişmeler bu tür göç hareketlerinin artmasına imkan sağlamıştır.

Türkiye'de ülke içerisinde göçler yaşandığı gibi ülke dışına da bir dönem yoğun bir göç hareketleri yaşanmıştır. Avrupa ülkelerinde özellikle 2. dünya savaşı sonrasında iş gücü açıklarının ortaya çıkmasıyla Avrupa ülkelerine yakın olan bölgelerden bu ülkelere yoğun olarak bu iş gücü açığını kapatmak için işçi göçleri yaşanmıştır.

Türkiye'de bu göç hareketine dahil olmuş ve bir çok Türk vatandaşı işçi olarak Avrupa ülkelerine göç etmiştir (Unat, 2007: s. 3-4).

3.7. Türkiye'de İç Göçler ve Göçlerin Yönü

İnsanlar yaşamlarının her döneminde çeşitli sebeplere bağlı olarak, zorunlu olarak ya da kendi istekleriyle göç etmişlerdir. Türkiye'de ekonomi ve sanayisinin gelişmesiyle kent merkezlerinde birçok alanda gelişmeler yaşanmış ve iş alanları oluşmuştur. Kırsal alanların bu gelişmelerin gerisinde kalması, kentler ile kırsal alanlar arasında farklar yaratmıştır.

Bu gelişmelere bağlı olarak iç göç hareketi üzerinde yön verici bir etkiye sahip itici (nüfusu köyden ve tarımdan koparan köy dışına iten etkenler) ve çekici (köyden ayrılmaya hazır nüfusu kentlere çeken ekonomik ve sosyal etkenler) faktörlerinde etkisiyle gerçekleşen iç göç olgusu birçok ülkede olduğu gibi, Türkiye'de de bazı bölgelerde nüfusun yoğunlaşmasına sebep olmuştur (Serter, 1994: s. 79). Ayrıca insanların çevresindeki şartları ve farklılıkları analiz etmesi ve gözlemlemesiyle farklı bölgelerdeki yaşam şartları ile kendi yaşam şartlarını kıyaslamaları, göç kararını vermelerine etki etmektedir (Gür ve Ural, 2004: s. 24).

Türkiye'de iç göç hareketlerini üç bölüme ayırarak incelemek yerinde olacaktır.

Birinci dönem; 1940 yılından 1960 yıllarına kadar süren dönemi kapsamaktadır. Bu dönemin en önemli özelliği tek bir iş gücü piyasasının hakim olmasıdır, insanlar genel olarak sanayi tesislerinde iş imkanı bulmuşlardır. Bu dönemde insanlar piyasaya entegre olurken sanayileşme ve kentleşme devlet politikası haline gelmiştir (İçduygu, 1998a: s. 234).

İkinci dönem; 1960 ve 1980 yıllarını kapsamaktadır. Bu dönemde iş gücü piyasasında çifte Pazar alanları oluşmuştur. Kentlere yoğun göçlerin yaşanmasıyla gecekondulaşma artmış kentlerdeki istihdam alanları daralmalar yaşamıştır. Bu durum enformel ve marjinal sektörlerin oluşmasını sağlamıştır. İkincil Pazar birçok sektöre ucuz iş gücü ulaştırmış ve göç edenlere iş olanağı sağlamıştır. Bununla birlikte taklit

üretim yoluyla arz açığını kapatmak, seyyar satıcılık, kapıdan kapıya satış yöntemiyle dağıtım ve satış imkânı sağlayarak iş talebinin sürekli arttırılmasını sağlamıştır (İçduygu, 1998a: s. 234-235).

Üçüncü dönem; 1980'li yıllarda başlamıştır. Bu dönemde iş gücü piyasasında yeni alanlar ortaya çıkmaya başlamıştır ve iş gücü piyasası parçalanmıştır. Bu dönemde kırlardan kentlere yaşanan göçlerden çok kentlerden kentlere göç hareketleri daha yoğun bir şekilde yaşanmıştır. Ayrıca bu dönemde yaşlanan göç hareketleri özellikleri itibariyle daha önce yaşanmış göç hareketlerinden daha nitelikseldir. Niteliksel olarak önceki göçmenlerden daha iyi olmaları kolay iş bulmalarını sağlamıştır. (İçduygu, 1998a: s. 235-236).
Bu dönemde işgücü talebinin nitelikleri bilgi teknolojileriyle donanan yüksek nitelikli bireylere yönelince bir uyumsuzluk ortaya çıkmıştır. Bu uyumsuzluk sonucunda marjinal veya kayıt dışı sektörlerde çalışanlar ile profesyonel küresel işçiler arasında bir kutuplaşma meydana getirmiştir (Aksoy, 1996: s. 9).

Türkiye'de iç göçlerin yönü: Türkiye'de yaşanan göç hareketleri ülke içerisinde yaşanan gelişmeler ve değişimler sebebiyle her dönemde varlığını korumuştur. İç göç olarak ifade ettiğimiz ülke sınırları içerisinde yaşanan göç hareketleri de nitelikleri ve mesafe boyutlarıyla her dönem bir araştırma konusu olmuştur. Türkiye'deki iç göçler birçok farklı şekilde açıklanmaktadır.

Türkdoğan, Türkiye'de yaşanan göçlerin iki yönlü olduğunu ifade etmektedir. Bu göçleri şu şekilde ifade etmektedir:

1. Küçük köylerden büyük köylere, kasabalara
2. Köylerden kasabalara olan göçler (Türkdoğan, 1997: s. 229).

Sezal ise Türkiye'deki göç olgusunun dört farklı boyutta gerçekleştiğini ifade etmektedir:

1. Kır – Kır,
2. Kır – Kent,

3. Kent – Kent
4. Kent – Kır (Sezal, 1997: 150).

Türkiye'deki göç hareketlerinin ve şehirleşmenin genel olarak yoğun olarak 'kır – kent' veya 'köyden- kente' şeklinde gerçekleştiği yapılan araştırmaların da verileriyle de doğrulanmaktadır. Türkiye'de de göçün yönü az gelişmiş ülkelerde olduğu gibi aynı özellikleri göstermektedir. Genel olarak gelişmemiş kırsal alanlardan, gelişmiş kentlere yada bölgelere doğru bir göç hareketi yaşanmaktadır. Özellikle 1965-1970 yıllarında kentlerde kapitalist pazarların ortaya çıkmasıyla kırsal alanlar kentlere doğru göç akışı başlamıştır (Akşit, 1967).

1980'li yıllar itibariyle Türkiye'nin nüfusunun çoğunluğunun kentlerde yaşadığı bir döneme girilmiştir. Fakat 1995 yılları sonrası göç hareketi daha yoğun olarak küçük kentlerden büyük kentlere doğru bir hareketle devam etmiştir.

3.8. Türkiye'de Kırdan Kente Göçün Sebepleri

İç göç kavramı; çeşitli sebeplere bağlı olarak bir Ülke yada bir Kentin kendi sınırları dahilinde yaşanan göç hareketlerini ifade eden bir kavramdır. Ülke içerisinde yada Kent içerisinde yaşanan bu göç hareketlerine etki eden ve göçün yönünü belirleyen bir çok etken bulunmaktadır.

Coğrafi konum, iklim özellikleri, toprak yapısı, sanayi kolları, ekonomik faaliyetler, eğitim imkânları, sağlık şartları, sosyal ve siyasal gelişmeler, yerel yönetimlerin kalitesi, Dini ve kültürel değerler gibi birçok etken iç göç sürecine etki etmektedir (Geyik ve Çoşkun, 2004: s. 678-681). Göçe etki eden bu faktörlerin bazıları çekici etki yaratırken, bazıları itici bir etki yaratmaktadırlar. Bu duruma bağlı olarak ülkelerin yada şehirlerin iç göç hareketine etki eden etkenler farklılık göstermektedir. Bu bağlamda Türkiye'deki iç göçün sebepleri aşağıdaki bölümde, bazı genel başlıklar dâhilinde ifade edilmiştir (Çelik, 2006: s. 157-165)

- **Ekonomik sebepler**: Türkiye'deki iç göç olgusuna genel olarak demografik, kültürel, sosyal ve siyasal etkenler etki etmektedir. Fakat

Türkiye'de ekonomik nedenlere bağlı olarak gerçekleşen göç hareketleri daha yoğundur. Çeşitli sebeplere bağlı olarak ortaya çıkan, bölgeler arası ve kişiler arası gelir dengesizlikleri iç göç olgusuna büyük derecede etki etmektedir (Yamak ve Yamak, 1999: s. 23-24). İnsanların göç etmelerine etki eden bir diğer ekonomik faktör işsizlik ve buna bağlı olarak gerçekleşen yoksulluktur. Ülkemiz genç nüfuslu bir yapıya sahip olduğu için işsizlik özellikle gençlerin etkilendiği bir durum haline gelmiştir. Bu sebepten dolayı genç nüfus daha fazla göç hareketlerinde bulunmaktadır (Kutal, 1992: s. 66). Genel olarak Türkiye'de iller yada bölgeler arasında ekonomik iş kollarının farklılık göstermesi, tarımsal alanların daralması ve bu alandaki teknolojik gelişimlere bağlı olarak iş alanlarının daralmasıyla, insanlar ekonomik olarak geri kalmış bölgelerden; ekonomisi gelişmiş, iş alanlarının fazla olduğu ve daha rahat bir yaşam sürebilecekleri yerlere göç etmektedirler.

- **Sosyokültürel sebepler:** Toplumlar arası etkileşimler ve buna bağlı olarak yaşanan gelişmeler doğrultusunda, bir çok alana etki eden sosyal gelişmelerin yaşanması ve evrensel boyutta kültürel kavram ve olguların oluşmasıyla insanların yaşam koşullarına bakış açıları değişmiştir. Refah seviyesi yüksek, daha modern bir yaşam sürme arzusu ve git gide etkisini arttıran yeni kültürel kavram ve olgulara ayak uydurma amacıyla insanlar göç etmektedirler.

Sosyal yapı içerisindeki problemler de zaman zaman göç hareketlerinin yaşanmasına etki etmiştir. İnsanlar arasındaki anlaşmazlıklar, huzursuzluklar gibi etkenler göçe sebebiyet oluşturmaktadır. Özellikle kırsal alanlarda görülebilen kan davası, kız kaçırma gibi olaylar insanları zorunlu olarak göçe zorlamaktadır. Bir diğer neden olarak aile içerisindeki problemler, evlilikler, aile birleşmeleri gösterilebilir, bu gibi ailevi sebepler göçü meşrulaştırabilmektedir (Taşçı, 2009a: s. 190).

Sosyal yapı içerisinde önemli bir yere sahip olan dini gelenek ve görenekler de göç hareketi üzerinde etkilidir. Tarihte balkanlardaki Bulgar ayaklanmaları sonucu, balkanlarda yaşamını sürdüren Müslüman Türklerin dini gelenek

göreneklerini yaşatma konusunda problemler yaşamaları sebebiyle göç etmeleri önemli bir örnektir. Din ve göç konusu üzerine yapılmış olan bir çalışmaya göre yoksulluk sebebiyle göç etmiş insanların bir kısmının göç kararlarını vermede dini kanaat önderlerinin teşviklerinin önemli bir etken olduğu ortaya çıkmıştır (Taşçı, 2009a: s. 190-191).

- **Eğitim ve Sağlık sebepleri**: Türkiye'de bölgeler arası ve iller arası eğitim ve sağlık alanlarındaki gelişmelerin değişiklik göstermeleri, eğitim ve sağlık alanlarında geri kalmış kırsal alan yada şehirlerde yaşayan insanların, eğitim ve sağlık şartlarının daha iyi olduğu bölgelere göç etmesine sebep olmuştur. Türkiye'de halen birçok bölgenin uzak köylerinde okul ile ilgili problemler yaşanmaktadır. Bu bölgelerde okullaşma oranı düşük olduğundan aileler çocuklarının eğitimleri için göç kararını vermektedirler.

Bu durum ile alakalı ILO'nun 1991 yılında Türkiye'nin kırsal kesimlerinde yapmış olduğu bir anket çalışmasının sonuçlarında, kırsaldaki ailelerin çoğunun çocuklarının eğitimi konusunda yaşamış oldukları kaygının göç etmeleri üzerinde etkili olduğu ortaya çıkmıştır (Akgür, 1997a: s. 75).

- **Teknolojik sebepler**: Ülke içerisinde sanayi kollarında yaşanan teknolojik gelişmeler, ulaşım araçlarındaki gelişmelere bağlı olarak bölgeler arasındaki ticaret ve ekonomik faaliyetlerin hızlanması, insanların göç etme düşüncelerine etki etmiştir. Teknolojinin gelişmiş olduğu bölgelere göç etmelerini sağlamıştır.

Türkiye'de 1950 yılından bu yana birçok alanda teknolojik gelişmeler yaşanmıştır bu gelişmeler ulaşım ve haberleşme alanlarında birçok yenilikler getirmiştir. Bu durum fiziksel hareketliliği hızlandırarak göç konusunda etkili olmuştur (Akgür, 1997a: s. 74). Yaşanan gelişmelerin etkisiyle kırsal alanlar ile kentler arasındaki irtibatın daha kolay sağlanması göç süreci üzerinde hızlandırıcı bir etki yaratmıştır (Kışla, 2008: s. 39).

- **Güvenlik sorunu**: insanlar geçmişten günümüze bir alanı yerleşim yeri olarak seçerken belirlemiş oldukları özellikler arasında güvenlikleri de yer almıştır. Güvenlik konusunda tehlikeli olduğunu düşündükleri bölgelerden kendilerini güvende hissettikleri bölgelere göç etmişlerdir. Türkiye' de özellikle 1985 yılı sonrasında ülkenin doğu bölgelerinde yaşanan terör faaliyetleri vatandaşların güvenlikleri konusunda problemler oluşturmuştur. Bu bölgede yaşanan güvenlik sıkıntılarından dolayı insanlar zorunlu olarak kitlesel ve yoğun bir göç hareketine dahil olmuşlardır. Türkiye'de 1985 -2005 yılları arasında göç eden nüfusun %4'ü güvenlik gerekçesiyle göç etmiştir. Terör faaliyetlerinin etkinliğinin fazla olduğu Adıyaman, Ağrı, Batman, Bingöl, Bitlis, Diyarbakır, Elazığ, Hakkâri, Mardin, Muş, Siirt, Şırnak, Tunceli, Van illerinde yaşanan göçlerin ise %16'sı güvenlik gerekçesiyle yaşanmıştır (Hüner, 2006: 106). Yapılan araştırmalar ve çalışmaların bilgileri ışığında, geçmiş dönemlerde Türkiye'de yaşanmış olan göç hareketleri üzerinde terör olayları ve güvenlik konusundaki problemler büyük bir etkiye sahip olmuştur.

3.9. Güneydoğu Anadolu Bölgesinde Kırdan Kente Göç

Göç olgusu ve demografik hareketlilikler modern dönemin yerleşim alanları üzerinde etkisini göstermesiyle ortaya çıkmıştır. Bilindiği üzere modernleşme ile birlikte sanayileşmenin ivme kazanması ve bu gelişmelere bağlı olarak kentlerin yada bölgelerin bir çok yönüyle değişimlere uğramasıyla birlikte, gelişimleri yavaş olan bölgelerden daha çok gelişmiş bölgelere doğru büyük göç hareketleri yaşanmıştır.

Doğu ve güneydoğu Anadolu bölgelerinde bu yoğun göç hareketleri diğer bölgelere göre biraz daha geç başlamıştır. İlk defa kitlesel boyutta göç hareketleri 1980'lerin sonuna doğru başlamıştır. Anadoludan batıya doğru uzun yıllar süren gönüllü göçün yanı sıra 1987 yılı sonrasında bölgede yaşanan siyasi çalkantılar ve çatışmalarında etkisiyle gönüllü yapılan göç hareketleri zorunlulukla yapılan bir boyut kazanmıştır. Yaşanan bu çatışmalar ve siyasi olaylar Güneydoğu Anadolu bölgesinin ulusal bütünlükte gelişimini de sekteye uğratmıştır. Zamanla kitlesel boyutlara ulaşan bu

zorunlu göç hareketleri 1990'lı yılların sonuna kadar devam etmiştir (Akgür, 1997a: s. 96-98)

T.C. İçişleri Bakanlığı kayıtlarına göre 2005 yılı itibariyle Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde 12 ilde (Batman, Bingöl, Bitlis, Diyarbakır, Elazığ, Hakkari, Mardin, Muş, Siirt, Şırnak, Tunceli ve Van) terör örgütü ve olayları sebebiyle 357.000 insan yer değiştirmiştir. İçişleri bakanlığı kayıtları dışında bazı sivil toplum kuruluşları 1 ila 3 milyon insanın yer değiştirdiğini belirtmiştir (Kurban, 2006: s. 70).

Tüm bu veriler ve araştırmalarında desteklediği gibi bu bölgelerde çok boyutlu ve kitlesel çapta göç hareketleri yaşanmıştır. Yaşanan bu göç hareketlerini diğer bölgelerdeki göçlerden ayıran özellik zorunlu olarak yapılmış olması ve insanların yerinden yurdundan edilmiş olmasıdır. 2000'li yıllar sonrasında bölgede yaşanan çatışma ortamının yumuşaması ve devletin bölgedeki güvenlik sorununu ortadan kaldırmasıyla zorunlu olarak yapılan bu göç hareketleri azalmaya başlamıştır. Bölgede yerleşim yerlerine geri dönüşler sağlandığı gibi yeni göç hareketleri de vatandaşların kendi istekleri doğrultusunda gerçekleşmiştir.

4. BÖLÜM: ARAŞTIRMA BULGULARI VE DEĞERLENDİRME

"Kırdan Kente Göçte Sosyoekonomik Faktörlerin Etkisi; Siirt Örneği" adlı araştırma kapsamında elde etmiş olduğumuz anket verileri SPSS programı yardımı ile tablolar haline getirilmiş ve katılımcılar ile yapmış olduğumuz görüşmeler neticesinde elde etmiş olduğumuz mülakat verileri birlikte değerlendirilip ortaya çıkan bilgiler aşağıdaki şekilde ifade edilmiştir.

4.1. Demografik Özellikler İle İlgili Bulgular

Tablo 4. 1: Mahalle Dağılımı

	Frekans	**%**
Barış	72	36.2
Doğan	32	16.1
Alan	22	11.1
Ulus	19	9.5
Çal	18	9.0
Dumlupınar	13	6.5
Algül	12	6.0
Sakarya	7	3.5
Karakol	4	2.0
Total	199	100

Araştırmada Siirt ilinde bulunan 9 mahalle seçilmiştir. Siirt ilinde toplamda 20 mahalle bulunmaktadır. Söz konusu 20 mahalle arasından 9 mahallenin seçilmesinin sebebi diğer mahallelere oranla Siirt iline yapılan göçlerin yoğun olduğu tarihler olan 1990'lı yıllarda söz konusu 9 mahallenin yoğun bir göç dalgasına maruz kalması ve hatta bu 9 mahalleden bazı mahallelerin göç ile birlikte oluşmasıdır.

Siirt ilinde bulunan bu 9 mahallenin sosyoekonomik, kültürel ve demografik özelikleri arasında benzerlikler bulunmakta olup ortak özellikleri ise 1990'lı yıllarda yoğun bir göç dalgasına maruz kalmaları ve göç yolu ile şuan ki durumuna gelmesidir.

Araştırma kapsamında seçilmiş olan örneklem gurubu ve mahallelerde yapılacak anket sayısı söz konusu mahallelerde ikamet eden 35 yaş ve üstü nüfus sayısına göre tespit edilmiştir. Bu çerçevede 35 yaş ve üstü göç etmiş bireylerin ikamet etmiş olduğu mahalleler sayısal veri olarak çoktan aza doğru sırası ile Barış Mahallesi, Doğan Mahallesi, Alan Mahallesi, Ulus Mahallesi, Çal Mahallesi, Dumlupınar Mahallesi, Algül Mahallesi, Sakarya Mahallesi ve Karakol Mahallesi olarak tespit edilmiştir.

Tablo 4. 2: Cinsiyet Dağılımı

	Frekans	**%**
Erkek	141	70.9
Kadın	58	29.1
Total	199	100.0

Araştırmaya katılanların %70.9'u Erkek, %29.1 Kadın'dır. Toplamda 199 kişi anket çalışmasına katılmıştır. Çalışmada cinsiyet dengesinin sağlanmasına dikkat edilmiş olmasına rağmen Kadın katılımcıların oranı Erkek katılımcıların oranına göre biraz düşük denebilecek bir rakamda kalmıştır.

Kadın katılımcıların sayısının erkek katılımcıların sayına oranla düşük olmasının sebebi kadınların Anket ve Mülakat görüşmelerine katılma noktasında çekingen davranmaları, hanede ziyaretleri yapıldığı esnada hanede erkek ve kadının olmasından dolayı erkeğin genelde sorulara cevap vermesi bu durumu ortaya çıkarmıştır. Ayrıca kırsal alandan kentsel alana yapılan göçler bireyler arasındaki bazı ilişkilerin hala geleneksel toplumlarda olduğu gibi sürdürüldüğü, bazı davranış kalıplarının günümüzde de devam ettiği bu sebepten dolayı da erkeğin olduğu yerde kadının söz hakkının erkeğe oranla daha düşük olduğu çalışmamızda katılımcılar arasında kadın oranının düşük olmasının bir sebebi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 4. 3: Yaş Dağılımı

	Frekans	**%**

35-40	18	9.0
41-46	17	8.5
47-52	49	24.6
53-58	41	20.6
59-64	57	28.6
65+	17	8.5
Total	199	100.0

Araştırmada örneklem gurubu seçiminde dikkat edilen husus genel olarak katılımcıların göç etmiş bireylerden oluşması veya bu göç sürecini yaşamış olmalarıdır. Bu sebepten dolayı yaş aralığı 35 yaş ve üstü bireylerden oluşan bir hedef kitlesi seçilmiştir.

Bu çerçevede yapılan araştırma kapsamında katılımcıların yaş aralığına göre çoktan aza doğru sıralanışı; 59-64 yaş, 47-52 yaş, 53-58 yaş, 35-40 yaş, 41-46 yaş ve 65+ yaş olarak karşımıza çıkmaktadır. En fazla katılımın yaşandığı yaş aralığı 59-64 yaş olmakla birlikte en az katılımın yaşandığı yaş aralıkları ise 41-46 ve 65 yaş ve üstü olarak tespit edilmiştir. Dolayısı ile araştırma kapsamında hedef kitlemiz olan göç etmiş ve göç sürecini yaşamış bireylere ulaşma noktasında yüksek düzeyde bir yeterliliğe ulaşılmıştır.

Tablo 4. 4: Medeni Durum Dağılımı

	Frekans	**%**
Evli	188	94.5
Bekar	5	2.5
Boşanmış-Dul	6	3.0
Total	199	100.0

Araştırmaya katılanların %94.5'i evli, %3'ü boşanmış veya eşi vefat etmiş, %2.5'i ise bekardır. Yapılan mülakat ve görüşmelerde elde edilen veriler kapsamında kırsal kesimde-köyde yaşamlarını idame ettiren bireylerin geleneksel yaşam tarzlarından dolayı eşler arası boşanma durumu yok denenecek kadar az sayıdadır. Bu durum anket verilerinde de ortaya çıkmaktadır.

Mülakat ve görüşmelerde boşanmanın ayıp bir durum olduğunu, evlilik yapıldıktan sonra anca ölünce bir ayrılık söz konusu olabileceğini beyan eden bireylerin oranı sayıca fazla olmakla birlikte söz konusu kanıda olan bireylerin yaş ortalamasının ise 50 ve üzeri olduğu bunun aksine genç neslin bu görüşte olmadığı fakat onlarında oranının az olduğu tespit edilmiştir.

Mülakat ve anket verileri ışığında genel olarak bireylerin göç etmeden önce ve sonrasında geleneksel yaşam tarzı ile ilgili önemli bir değişikliğe gitmedikleri, boşanma ile ilgili görüş ve yaşayışlarının çok önemli bir değişikliğe uğramadı ortaya çıkmıştır.

Tablo 4. 5: Eğitim Durumu Dağılımı

	Frekans	**%**
Okuryazar	40	20.1
İlköğretim	107	53.8
Okumadım	12	6.0
Lise	18	9.0
Yüksekokul	10	5.0
Üniversite	12	6.0
Total	199	100.0

Araştırmaya katılanların %59.8'i İlköğretim, %20.1'i Okuryazar, %9'u Lise, %5'i Yüksekokul, %6'sı ise Üniversite eğitimine sahip olmakla birlikte %6'sıda herhangi bir eğitim görmemişlerdir. Dolayısı ile katılımcıların büyük bir çoğunluğu en az Okuryazarlık seviyesinde bir eğitime sahiptirler. En fazla katılımcının bulunduğu eğitim düzeyi İlköğretim olurken en az katılımcının bulunduğu eğitim düzeyi ise Yüksekokul olmaktadır.

Bu kapsamda anket verileri ve mülakat görüşmeleri kapsamında göç etmeden öncede kırsal kesimde ikamet eden bireylerin eğitim olanaklarından azda olsa faydalanmış

oldukları ve bu kapsamda en az okuryazarlık seviyesinde bir eğitime sahip oldukları ortaya çıkmıştır.

Tablo 4. 6: Çocuk Sayısı Dağılımı

	Frekans	**%**
4	54	27.1
6+	45	22.7
5	41	20.6
3	40	20.1
2	9	4.5
Evli Değilim	5	2.5
1	3	1.5
Yok	2	1.0
Total	199	100.0

Araştırmaya katılanların %27.1'i 4 çocuk sahibi, %22.7'si 6+ çocuk sahibi, %20.6'sı 5 çocuk sahibi, %20.1'i 3 çocuk sahibi, %4.5'i 2 çocuk sahibi, %2.5'i evli değil, %1.5'u 1 çocuk ve %1'i ise çocuk sahibi olmadığını beyan etmişledir.

Araştırma kapsamındaki verilere baktığımızda araştırmaya katılan katılımcıların büyük çoğunluğu 3 ve üzeri çocuk sahibi olma eğiliminde oldukları görülmektedir. Günümüz dünyasının Modern çağında Kentsel yaşam alanlarında hayatlarını idame eden bireylerin evliliklerde az çocuk sahibi olma gibi bir eğilim göstermektedirler. Modern toplumlar geleneksel toplumlara göre çekirdek bir aile yapısını benimseyip az çocuk sahibi olma gibi bir davranış sergilemektedirler. Bunun yanında geleneksel toplumlar geniş aile tipini benimseyip çok çocuk sahibi olma gibi bir eğilimde bulunmaktadırlar. Dolayısı ile araştırmaya katılan katılımcıların büyük bir bölümü geleneksel toplum davranışlarını sergilemekte ve bunun etkisi ile çok çocuk sahibi olma eğilimi sergilemişlerdir. Bu durumda geçmiş yaşantılarının etkisi ile olduğu ifade edilebilir.

Tablo 4. 7: Hanede Aileden Başka İkamet Eden Kişi Sayısı Dağılımı

	Frekans	%
Başka Kimse Yok	168	84.4
2	12	6.0
3	7	3.5
4	5	2.5
6+	4	2.0
1	2	1.0
5	1	0.5
Total	199	100.0

Araştırmaya katılanların 84.4'ü başka kimse yok, %6'sı 2 kişi, %3.5'i 3 kişi, %2.5'i 4 kişi, %2'si 6+ kişi, %1'i 1 kişi, %0.5'i ise 5 kişi hanede ikamet ettiklerini beyanda etmişlerdir.

Genel olarak kente göç etmiş bireyler mülakat görüşmesi ve anket verileri birlikte değerlendirildiğinde ilk göç zamanında kentte barınacak mekânların azlığı nedeni ile ilk etapta hep birlikte bir hanede ikamet etmeye başlamışlardır. Yer yer bazı hanelerde ise iki aile birlikte ikamet edildiği de ifade edilmiştir. Daha sonraki süreçte kent kültürünün etkisi ve iş olanaklarının artması, inşaat sektöründeki gelişmelerin etkisi ile oluşan hane ihtiyacı giderildiğinden dolayı bireyler artık çekirdek aile modeli ile hanelerde ikamet etmeye başlamışlardır. Dolayısı ile ilk etapta beraber ikamet eden yani geniş aile modeli kapsamında hanede yapılan ikametler yerini anne, baba ve çocukların birlikte olduğu bir ikamet şekline evirilmiştir. İşte bu sebeplerden dolayı çalışmaya katılan katılımcıların yüksek bir kısmı hanede çekirdek aile tipi şeklinde ikamet ettiklerini ifade etmişlerdir.

Söz konusu veriler ışığında kırsal alandan kente yapılan göçler bireylerin kırsal alandaki geleneksel yaşam biçimiyle ilgili bazı değişikliklere sebep olmuş bu değişikliklerden biriside bireylerin çekirdek aile tipini benimsemesi olarak karşımıza çıkmıştır.

Ayrıca Çekirdek aile tipini benimsemeyip geniş aile tipi özelliğini sürdüren bireylerin bu davranışlarının altında yatan en önemli nedenlerden birisi maddi imkânsızlık ve

ekonomik kaygılar olarak karşımıza çıkmaktadır. Hanede aileden başka ikamet eden kişiler ise büyük anne, büyük baba veya gelin, damat olarak ifade edilmektedir.

Tablo 4. 8: Mesleki Durum Dağılımı

	Frekans	**%**
Memur	22	11.1
İnşaat işçisi	21	10.6
Esnaf	23	11.6
Tarım işçisi	1	0.5
Pazarcı	10	5.0
İşsiz	29	14.6
Emekli	40	20.1
Ev hanımı	30	15.1
Serbest Meslek	23	11.6
Total	199	100.0

Çalışmaya katılanların %20.1 Emekli (Bağkur ve Emekli sandığı), %15.1'i Ev hanımı, %14.6'sı İşsiz, %11.6'sı Esnaf, %11,6'sı Serbest meslek, %11.1'i Memur, %10.6'sı İnşaat işçisi, %5'i Pazarcı, %0.5'i ise Tarım işçisi olduklarını beyan etmişlerdir.

Verilere baktığımızda katılımcıların %11.1'lik bir kısmının Devlet güvencesine bağlı işlerde çalıştığı, memuriyet yaptığı ve %20.1'lik kısmı ise emekli olduğu görülmektedir. Katılımcıların %27.7'si kendi imkanları ile iş bulup ve çalışmaktalar. Geriye kalan %41.1'lik kesim ise işsiz, ev hanım veya iş buldukça çalışanlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısı ile çalışmaya katılanların neredeyse yarısı işsizlerden oluşmaktadır. Dolayısı ile katılımcıların önemli bir kısmı geleneksel yaşamdan gelen bazı tecrübeleri kentsel yaşamda da sürdürmekte olup geleneksel iş kollarında çalışmaktadırlar. Bu temel sebebi iş bölümünün ve uzmanlaşmanın olduğu kalifiye elemana ihtiyaç duyulan kentsel alandaki iş olanaklarından faydalanamayan veya bu gibi iş alanlarına ayak uyduramayan bireylerin kırsal alandaki iş deneyimlerini kentte de sürdürmeleridir.

Dolayısı ile katılımcılar göç ettikten sonra iş bulmada bazı zorluklar yaşamış bir kısmı Devlet kurumlarında çalışma imkânı bulmuşken büyük bir kısmı ise bu olanaklardan faydalanmamıştır. Devlet kurumlarında iş imkanı bulamayan bireyler ve aileleri geçim sıkıntısı çekmiş, iaşelerini temin etmede ve giderlerini karşılamada zorluklar yaşamışlardır.

Tablo 4. 9: Sağlık Güvencesi Dağılımı

	Frekans	**%**
Ssk	22	11.0
Bağ-kur	45	22.5
Yeşil kart	59	29.5
Emekli Sandığı ve Bağ-kur	40	20.4
Sigortasız	33	16.6
Total	199	100.0

Çalışmaya katılanların %29.5'i Yeşil kart, %22.5'i Bağ-kur, %20.4'ü Emekli sandığı ve Bağ-kur emeklisi, %16.6'sı Sigortasız ve %11'i Ssk'lı olarak kendilerini ifade etmektedirler.

Verilere baktığımızda katılımcılar arasında en yüksek oranı Yeşil kart sahipleri oluşturmaktadır. Devlet tarafından verilen Yeşil Kart bireylerin sağlık güvencesi ile ilgili ihtiyaç duyacağı sağlık olanaklarına ulaşmada ücretsiz bir hizmet sunmaktadır. Hane gelirinin asgari ücretin 1/3'ünden az olan bireylere Devlet tarafından böyle bir imkân sağlanmaktadır. Dolayısı ile Yeşil kart sahipleri sosyoekonomik olarak dezavantajlı guruplar olarak nitelendirilmektedirler. Genel olarak araştırmaya katılanların büyük bir kısmı sosyoekonomik olarak dezavantajlı gruplar olarak nitelendirilen, ucuz iş gücünde çalışan, kendi imkânları ile iş kuran veya işsiz olan bireylerden oluşmaktadır. Dolayısı ile göç etmiş bireylerin önemli bir kısmı ekonomik sorunlar yaşamakta olup, hayatlarını idame ettirmek için gerekli olan ihtiyaçların temininde bazı problemler yaşamaktadırlar.

Tablo 4. 10: Aylık Gelir Dağılımı

	Frekans	**%**

1001-1500	33	16.6
0-500	30	15.1
2001-2500	25	12.5
4001-4500	22	11.1
3001-3500	21	10.5
2501-3000	20	10.1
501-1000	19	9.5
1501-2000	16	8.1
3501-4000	13	6.5
Total	199	100.0

Çalışmaya katılanların %16.6'sı 1001-1500 TL, %15.1'i 0-500 TL, %12.5'u 2001-2500 TL, %11.1'i 4001-4500 TL, %10.5'u 3001-3500 TL, %9.5'u 501-1000 TL, %8.1'i 1501-2000 TL, %6.5'u 3501-4000 TL gelire sahip olduklarını beyan etmişlerdir.

Elde edilen veriler ışığında katılımcıların %44.2'si 2500 TL ve altı bir gelire sahip olduklarını beyan etmişlerdir. 2020 yılının ikinci yarısında asgari ücretin net 2.324,70 TL olduğu göz önünde bulundurulduğunda katılımcıların büyük bir kesiminin asgari ücretin altında bir gelire sahip olduğu ve geçim sıkıntısı yaşadığı ortaya çıkmıştır. Hane gelirinin bu denli düşük olmasından dolayı söz konusu hanelerin açlık sınırında oldukları ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları tarafından tanımlanan ekonomik olarak dezavantajlı grupta yer aldıkları ortaya çıkmaktadır.

Gelir seviyesi 4000-4500 TL ve üzeri bir miktara sahip olan katılımcı oranı %11.1 olarak saptanmıştır. Söz konusu gelir seviyesine sahip olan kesim genel olarak Kamu kurumlarında Devlet Memuru olarak çalışan kesimi ifade etmektedir. Öbür taraftan % 54,7'lik bir kesim ise orta ve düşük düzeyde bir gelire sahip olan esnaf, işçi ve emeklileri kapsamaktadır. Dolayısı ile katılımcıların büyük bir kısmı yüksek gelir getiren bir işte çalışamamakta, temel ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanmakta ve ekonomik sorunlar yaşamaktadırlar.

4.2. Göç Öncesi Yaşam İle İlgili Bulgular

Tablo 4. 11: Göç Öncesi Meslek Durum Dağılımı

	Frekans	**%**
Tarım işçisi	72	36.2
Çiftçilik	86	43.2
Hayvancılık	19	9.5
Çalışabilecek bir işim yoktu	6	3.0
Diğer	3	1.5
Ev hanımı	13	6.5
Total	199	100.0

Çalışmaya katılanların %43.2'si Çiftçilik, %36.2'si Tarım işçisi, %9.5'i Hayvancılık, %6.5'i Ev hanımı, %3'ü işsiz, %1.5'i ise iş bulduğunda çalıştığını beyan etmiştir.

Katılımcıların göç öncesi mesleki durum ve uğraş alanlarına baktığımızda genel olarak kırsal alanda yapılan işler ile meşgul oldukları yani tarım ve hayvancılık ile uğraştıkları, geçim kaynakların bu uğraş alanları olduğu saptanmıştır. Dolayısı ile göç öncesi dönem ile ilgili kırsal alanda yaşamlarını sürdürenler arasında Kamu kurumunda çalışan kişi sayısının pek olmadığı, söz konusu dönemle ilgili yani 1990'lı yıllar ve öncesi ile ilgili kamu kurumunda çalışmak yerine kendi bağ ve bahçesini süren, tarım ve hayvancılık ile uğraşan ve bu şekilde geçimini temin etmeye çalışan bir eğilim içerisinde oldukları tespit edilmiştir.

Genel olarak kırsal kesimde hayatlarını idame ettirenler geleneksel toplumlarda görülen yaşam tarzının getirmiş olduğu iş alanlarında uğraşlarını sürdürmekte olup bu düzlemde uğraş alanları oluşturmuşlardır.

Tablo 4. 12: Göç Öncesi Geçim Kaynağı Dağılımı

	Frekans	**%**

Tarım ve hayvancılık	194	97.5
Memur-işçi maaşı	2	1.0
Sosyal yardımlar	1	0.5
Diğer	2	1.0
Total	199	100.0

Çalışmaya katılanların %97.5'i tarım ve hayvancılık, %1'i memur veya işçi maaşı, %1'i akraba, eş dost yardımları, %0.5'i ise sosyal yardımlar ile geçimlerini sağladıklarını beyan etmişlerdir.

Kırsal yaşamda uğraş alanı olan Tarım ve Hayvancılık bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılamada, yaşam alanları ve kendileri ile ilgili ihtiyaç ve gereksinimlerini sağlama noktasında en temel gelir kaynağı olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısı ile çalışmaya katılanların neredeyse hemen hepsi göç öncesi dönemde geçim kaynaklarının olarak Tarım ve Hayvancılıktan elde etmiş oldukları gelir olduğunu ifade etmişlerdir.

Tablo 4. 13: Göç Öncesi Dönem Gelir Durum Dağılımı

	Frekans	**%**
0-500 TL	9	4.5
501-1000 TL	149	74.9
1001-1500 TL	27	13.6
1501-2000 TL	7	3.5
2001-2500 TL	2	1.0
2501-3000 TL	1	0.5
3001-3500 TL	1	0.5
4001+ TL	3	1.5
Total	199	100.0

Çalışmaya katılanların %74.9'u 501-1000 TL, %13.6'sı 1001-1500 TL, %4.5'i 0-500 TL, %3.5'i 1501-2000 TL, %1.5'i 4001 TL ve üzeri, %0.5'i 2501-3000 TL, %0.5'i 3001-3500TL gelire sahip olduklarını beyan etmişlerdir.

Göç öncesi dönem ile ilgili gelir dağılımına baktığımızda genel olarak bireylerin düşük bir gelire sahip olduğu, katılımcıların büyük bir kısmının 1000 TL ve altı gibi düşük bir gelir seviyesinde oldukları ve geçimlerini temin etmede zorluklar yaşadıkları tespit edilmiştir. Geleneksel toplumlarda görüldüğü üzere gelir getirici faaliyetlerin genel olarak kırsal yaşamda tarım ve hayvancılık olduğu dolayısı ile katılımcılarında söz konusu faaliyetler çerçevesinde uğraş alanına sahip oldukları bu uğraş aklanlarının da yüksek bir gelir getirmediği saptanmıştır.

Siirt iline bağlı köylerde tarımda sulamanın yapılamaması, bölgenin engebeli ve kurak olmasından dolayı sürülebilir alanların az olması, ayrıca 1990'lı yıllardan önce tarımda makineleşme, traktör ve benzeri olanakların olmaması kırsal kesimde yaşamlarını sürdüren bireylerin çok kısıtlı imkanlar ve dar bir alanda tarımsal faaliyetlerini sürdürmesine sebebiyet vermiştir. Bu sebeplerden dolayı yapılan tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin yüksek gelir getiremediği aksine düşük bir gelir getirdiği bireylerin bu düşük gelir ile ihtiyaçlarını karşılamak ve hayatlarını idame ettirmek zorunda kaldıkları saptanmıştır. Göç öncesi dönem ile ilgili neredeyse herkesin gelir durumunu bu denli, düşük olmasının sebebi söz konusu faktörler olmuştur.

Tablo 4. 14: Göç Öncesi İkamet Edilen Hane Durum Dağılımı

	Frekans	**%**
Evet, bizimdi	190	95.5
Hayır, bizim değildi	8	4.0
Diğer	1	0.5
Total	199	100.0

Çalışmaya katılanların %95.5'i Evet bizimdi, %4'ü Hayır, bizim değildi, %1'i geçici olarak söz konusu hanede ikamet ettiklerini beyan etmişlerdir.

Kırsal alanda genel olarak bireyler kendi yapmış oldukları, Kerpiç, Cas ve son zamanlarda Betonarme olarak inşa etmiş oldukları evlerde ikamet etmektedirler. Çalışmaya katılanların neredeyse hemen hepsi söz konusu nitelikteki evlerinde ikamet etmektedirler. Genel olarak kerpiç evlerde ikamet eden bireyler, gelir seviyesinin yüksekliğine göre Cas veya betonarme evde de ikamet etmektedirler.

Cas evler nadir olarak görülmekle birlikte köyün gelir seviyesi en yüksek olan ailesi tarafından inşa edilmektedir. Cas ev Siirt iline özgü bir çeşit alçı olan 'horasan harcı' olarak ta bilinen, kireç taşından elde edilen ve bu malzeme ile oluşturulan yapıya denir. Genel olarak iki veya üç katlı şekilde inşa edilmektedir. İhtişamlı yapısı ve beyaz rengi ile kırsal alanın en gözde ve ne prestijli yapısı olarak tarihe geçmiştir. Dolayısı ile kırsal kesimde ikamet edilen konut tipini belirleyen faktörün gelir seviyesi olduğu tespit edilmiştir.

Genel olarak kırsal kesimde ikamet eden bireyler kendi konutlarının sahibi olmuşlardır. Çok az bir kesim ise akrabasına ait konutta ikamet etmekte olup herhangi bir kira verme söz konusu olmamakla birlikte kira karşılığında konut sahibinin tarım ve hayvancılık ile ilgili işlerine yardımcı olmaktadır. Dolayısı ile kırsal kesimdeki bireyler barınma ile ilgili bir sorun yaşamamaktadırlar.

Tablo 4. 15: Göç Öncesi Sağlık Güvencesi Dağılımı

	Frekans	**%**
Ssk	12	6.0
Bağ-kur	8	4.0
Yeşil kart	18	9.0
Tarım Sigortası	3	1.5
Sigortasız	158	79.4
Total	199	100.0

Çalışmaya katılanların %79.4'ü Sigortasız, %9'u Yeşil kartlı, %6'sı Ssk'lı, %4'ü Bağ-kurlu, %1.5'i Tarım sigortalı olduğunu beyan etmiştir. Genel olarak yapılan mülakat ve anket verilerine göre kırsal kesimde ikamet eden bireyler sigortasız olarak yaşamlarını sürdürmekte olup, sigortalı olanların sayısı düşük bir miktarda kalmaktadır. Kırsal alanda sağlık imkanlarının kısıtlı olması, bazı hastalıklarda geleneksel tedavi yöntemlerinin kullanılmasına ve hastalığın tedavisinde modern tıp biliminin imkanlarından faydalanılmadığı için çocuk ölüm oraları yüksek bir seyir izlemiştir. Yine akrep ve yılan sokmalarında tedavinin gecikmesinden dolayı ölümlere

yol açmıştır. Daha çok bu durumun il merkezinden uzak olan köylerde çocuk doğumlarında ve akrep ve yılan sokmalarında görüldüğü beyan edilmiştir.

Geçim kaynakları tarım ve hayvancılık olan bireylerin büyük bir kesimi sigortasız olarak yaşamlarını idame ettirmiş olup, çok küçük bir kesimi ise devlet dairelerinde çalıştığından dolayı sigortalı olmuştur.

4.3. Göç İle İlgili Bulgular

Tablo 4. 16: Göç Etme Yılı Dağılımı

	Frekans	**%**
1990-94	165	82.9
1995-99	17	8.5
2000-04	1	0.5
2005-07	3	1.5
2008+	13	6.5
Total	199	100.0

Araştırmaya Katılanların %82.9'u 1990-94'lü yıllarda, %8.5'i 1995-99'lu yıllarda, %6.5'i 2008 ve üstü yıllarda, %1.5'i 2005-07 yılları, %0.5'i 200-04 yılları arasında göç ettiklerini beyan etmişlerdir.

Güneydoğu Anadolu bölgesinde terör eylemlerinin yaşandığı yıllara baktığımızda bu yıllar 1990'lı yıllardan 2000'li yıllara kadar olan süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu eylemlerin yoğun olarak yaşandığı yıllar ise 1990'lı yılların başıdır. Dolayısı ile araştırmamızda söz konusu değerlendirmeyi destekler nitelik bir veri ortaya koymuştur. Nitekim araştırmamızın varsayımını destekler nitelikte olan bu veriye göre kırsal alandan kente yapılan göçler genel olarak 1990 ve 1994 yılları arasında olmuştur. Yapılan göçler büyük oranda güvenlik problemleri gerekçesi ve kaygısı ile gerçekleşmiştir. Mülakatlardan elde edilen veriler ışında söz konusu yıllarda genel olarak bireyler iki tercih arasında kalmıştır. Birincisi köyü boşaltıp şehre göç etmek, ikincisi ise köyde kalıp köy korucusu statüsünde köyde hayatını idame etmek olmuştur. İlk etapta bireylerin büyük bir çoğunluğu göç ederek şehre yerleşmiş olup

çok az bir kesim ise köyde kalarak köy korucusu olmuştur. Daha sonra kent yaşamına ayak uyduramayıp tekrar köye dönmek isteyen çok az sayıda bir kesimde köy korucusu olarak tekrardan göç etmiş olduğu köyüne dönmüştür.

Genel itibari ile yapılan göçler güvenlik problemleri, terör eylemleri ve köylerin zorunlu olarak boşaltılması sonucunda gerçekleşmiştir. Yıllara baktığımız da bu sebeplerden dolayı yapılan göçler 1990 ve 2004'lü yıllar aralığında olmuştur. 2008 yılı ve sonrasında yapılan göçlerin en önemli nedeni ise bölgede yapılan hidroelektrik santralleri ve bu santraller neticesinde kırsal kesimde ikamet eden vatandaşların köy ve arazilerinin sular altında kalması olmuştur. Yapılan hidroelektrik santralleri, büyük barajlar ve bu barajların oluşan devasa göletleri milyonlarca hektar arazinin sular altında kalmasına neden olmakla birlikte yerleşim alanlarını da yok etmiştir.

Yapımına 1954 yılında başlanılan Veysel Eroğlu Ilısu Barajı Dicle nehri üzerinde kurulan ve 2020 yılı itibari ile faaliyette bulunan Dünyada gövde hacmi bakımında birinci sırada olan baraj etrafında ve bölgede birçok yaşam alanının sular altında kalmasına neden olmuştur. Dolayısı ile 2008 ve sonrasında yapılan göçlerin güvenlik problemlerinden ziyade ana nedeni bireylerin yaşam alanlarının sular altında kalmasıdır.

Bu kapsamda 1990-2004 yılları arasında yoğun olarak yapılan göçlerin ana nedeni güvenlik problemi ve köylerin zorunlu olarak boşaltılması olurken 2008 yılından sonraki yıllar 2016-2020 yılları arasında yapılan göçlerin nedeni barajların inşası ve ailelerin yaşam alanlarının sular altında kalmasıdır.

Tablo 4. 17: Göç Edilen Yer Dağılımı

	Frekans	**%**
Siirt'in bir Köyünden	190	95.5
Kasabadan	2	1.0

İlçeden	6	3.0
Diğer	1	0.5
Total	199	100.0

Çalışmaya katılanların %95.5'i Siirt'in bir köyünden, %4.5'i ise çevre ilçeden kasabandan göç ettiğini beyan etmişlerdir. Genel olarak Siirt iline yapılan göçler çevre köylerden yapılmakta olup göç edilen yerin en yakın il merkezi olmasına özen gösterilmiştir. Bunun sebebi ise daha sonra tekrardan köylerine geri dönme istek ve umududur.

Yapılan mülakat görüşmelerinden elde edilen veriler ışığında köyden kente göç eden bireylerin köyde arkasında bırakmış oldukları bağ, bahçe, tarla ve evlerine tekrardan dönme, onların zarar görmemesi için yakın bir yere göç etme eğiliminde oldukları saptanmıştır. Genel itibari ile orta yaş dönemini köyde geçiren bireyler genç olan bireylere oranla daha çok tekrardan köye dönme eğiliminde olmuşlardır. Göç etme ve yerleşilecek yer ile ilgili karar vericiler yaşamlarının 3/2'sini köyde geçirenler olduğu için tekrardan köyüme dönerim düşüncesi ile en yakın yere göç etmişlerdir. Dolayısı ile köye en yakın olan il merkezine yapılan göçlerin sebebi de bu durumdur.

Tablo 4. 18: Beraber Göç Edilen Kişi Dağılımı

	Frekans	**%**
Tek başıma	3	1.5
Ailemle birlikte	134	67.3
Akrabalarım ile	22	11.1
Tüm köy ile birlikte	40	20.1
Total	199	100.0

Çalışmaya katılanların %67.3 ailemle birlikte, %20.1'i tüm köy ile birlikte, %11.1'i akrabalarım ile birlikte, %1.5'i ise tek başına göç ettiğini beyan etmiştir.

Yapılan göçlere baktığımızda göçlerin hemen hemen hepsi birlik içerisinde topluca yapılmıştır. Köy ile birlikte yapılan göçlerin nedeni ise söz konusu köylerin zorunlu olarak boşaltılmasıdır. Siirt iline bağlı köylerin bir kısmı zorunlu olarak boşaltılıp köylerde kimsenin kalmasına izin verilmediği gibi bazı köylerde ise bu durum söz

konusu olmamıştır. Bazı köyler ise koruculuk sistemini kabul ettikleri için bu köyler boşaltılmamıştır. Göç edilen köylerin bazıları tam olarak boşaltılmamış köylüler arasında en yaşlı olanlardan birkaç kişiyi geçmeyecek şekilde köyde kalan bazı vatandaşlarda olmuştur.

Tablo 4. 19: Göç Edilen Yerin Seçilme Sebebi Dağılımı

	Frekans	**%**
Akrabalarımın burada bulunması	4	2.0
İş olanaklarının fazla olması	53	26.6
Göç etmiş olduğum yere tekrar dönme isteğimden dolayı göç ettiğim yere yakın bir yer olması	86	43.2
Göç ettiğim yere en yakın yer olması	38	19.1
Güvenli bir yer olması	6	3.1
Çaresizlik/başka gidebileceğim bir yerin olmaması	8	4.0
Diğer	4	2.0
Total	199	100.0

Çalışmaya katılanların %43.2'si göç edilen yere geri dönme isteğinden dolayı, %26.6'sı iş olanaklarının fazla olması, %19.1'i göç edilen yere en yakın yer olması, %11.1'i ise gideceği başka yer olmaması, akrabaların burada olmasından dolayı Siirt iline göç ettiğini beyan etmiştir.

Genel olarak katılımcıların büyük çoğunluğu %62.3'ü söz konusu yere göç etmesinin nedenini geri dönme isteği ve göç ettiği yere en yakın yer olma durumu olarak ifade etmiştir. Dolayısı ile bu durumun ortaya çıkmasının sebebi göç eden bireylerin geride bırakmış oldukları bağ, bahçe ve tarlalarına tekrar dönme isteği yatmaktadır. Söz konusu bu veri varsayımımızı da destekler nitelikte bir veridir. Araştırmanın varsayımında ifade etmiş olduğumuz üzere kişilerin göç etmiş olduğu yere en yakın yeri seçmesinin sebebinin tekrardan köye dönme isteği olduğunu ve bu şekilde göç ettikleri yeri seçtiğini ifade etmiştik. Ayrıca göç edilen yerin seçiminde etkili olan bir diğer faktör ise iş olanaklarının varlığı olmuştur. köyden kente yapılan göçler

sonucunda ailelerin geçimlerini sağlama, hayatlarını idame ettirmeleri için ihtiyaçlarını gidermek için belli bir oranda gelire sahip olması gerekmektedir. Bu sebepten dolayı göç edilen yerde iş olanaklarının olması söz konusu yeri göç etmek için cazip hale getirmektedir.

4.4. Göç Etmeyi Etkileyen Faktörler Dağılımı

Tablo 4. 20: Göç Etmede Etkili Olan Faktör Dağılımı

	Frekans	**%**
Kendi isteğimle göç ettim	67	33.7
Terör örgütü baskısı	101	50.8
Köyün güvenlik gerekçesi ile boşaltılması	18	9.0
Köy korucularının baskısı	3	1.5
Köy muhtarının baskısı	1	0.5
Köy ağasının baskısı	3	1.5
Barajlardan dolayı köyün su altında kalması	6	3.0
Total	199	100.0

Çalışmaya katılanların %50.8'i Terör örgütü baskısı ile, %33.7'si kendi isteğim ile, %9'u köyün boşaltılmasından dolayı, %3'ü barajların yapılmasından dolayı, %3,5'i ise köy korucuları, ağa ve köy muhtarı baskısından dolayı göç ettiğini beyan etmiştir.

Veriler kapsamında genel olarak göç eden bireyler ve aileler güvenlik sorunları ve terör problemleri nedeni ile göç etmişlerdir. Dolayısı ile araştırmamız kapsamında oluşturulan varsayımları destekler ve doğrular nitelikte bir veridir. 1990'lı yıllarda bireylerin göç etmesini etkileyen faktörlerin başında güvenli sorunu, köy ağası, korucu ve muhtarın baskısı olarak karşımıza çıkmaktadır. 2016'lı yıllardan sonra ise yapılan göçlerin başlıca nedeni ise yapılan hidroelektrik santralleri olmaktadır.

Tablo 4. 21: Geçim Sıkıntısı ve İşsizliğin Göç Etmede Etkisinin Dağılımı

	Frekans	**%**

Kısmen	68	34.2
Tamamen	23	11.6
Hayır	108	54.3
Total	199	100.0

Çalışmaya katılanların %54.3'ü geçim sıkıntısı ve işsizliğin göç etmemde etkisi olmadığını, %34.2'sinin kısmen etkisi olduğunu, %11.6'sının ise tamamen etkisi olduğunu beyan etmişlerdir. Dolayısı ile bireylerin ve ailelerin kırdan kente doğru yapmış olduğu göçün ana nedeninin geçim sıkıntısı ve işsizlik olmadığı, daha farklı sebeplerden kaynaklandığını ifade etmişlerdir.

Tablo 4. 22: Eğitim Olanaklarının Olmaması/Az olması Göç Etmede Etkisinin Dağılımı

	Frekans	**%**
Kısmen	73	36.7
Tamamen	5	2.5
Hayır	120	60.3
Fikrim yok	1	0.5
Total	199	100.0

Çalışmaya katılanların %60.3'ü eğitim olanaklarının yetersizliği göç etmeye sebep olmadığını, %36.7'sinin kısmen sebep olduğunu, %2.5'i ise tamamen sebep olduğunu beyan etmişlerdir. Bu kapsamda 1990'lı yıllarda yapılan göçlerin temel nedeninin eğitim olanaklarının yetersiz olması olmadığı, göç etme nedenlerinin önceki verilerden de anlaşılacağı üzere güvenlik problemleri olduğunu beyan etmişlerdir. Dolayısı ile söz konusu bu veri de araştırma varsayımını doğrular nitelikte bir veri olarak karımıza çıkmaktadır.

Mülakat görüşmelerinde elde edilen veriler ışığında kırsal alanda yaşamlarını idame ettiren bireylerin eğitime değer verdiği, köylerinde genel olarak ilkokulun bulunduğu ve çocuklarını ilkokula gönderdikleri, okuryazar olmaları için çaba sarf ettikleri tespit edilmiştir. Fakat eğitimle ilgili gereksinimler tarım ve hayvancılıkla uğraşan köylünün işinin önüne geçememiş, bireyler köy işlerinden arta kalan zamanlarını

değerlendirmek üzere okula gitme eğilimi sergiledikleri ortaya çıkmaktadır. Bu çerçevede okulun köyde olması ve bireylerin bağ, bahçe ve tarlada işlerini aksatmaması koşulu ile eğitime devam etmeleri velileri tarafından sağlanmaya çalışılmıştır. Dolayısı ile genel olarak eğitim olanaklarının kısıtlı olması göç etmeye sebep olmamıştır.

Tablo 4. 23: Su Olanaklarının Az Olması Göç Etmede Etkisi Dağılımı

	Frekans	**%**
Kısmen	23	11.6
Tamamen	5	2.5
Hayır	171	85.9
Total	199	100.0

Araştırmaya katılanların %85.9'u su olanağının az olması göç etmeyi etkilememiştir, %11.6'sı kısmen etkilemiş, %2.5'i ise etkilemiştir diye beyanda bulunmuştur. Bu kapsamda göç edenlerin büyük bir kısmı su olanaklarının yoksunluğundan değil farklı bir sebepten dolayı göç etmişlerdir. Bu sebep ise bir önceki verilerde ifade edildiği üzere güvenlik problemleridir.

Kırsal kesimde yaşayan bireylerin su çok önemli bir ihtiyaç ve hayati bir konudur. Mülakat görüşmelerinde elde edilen veriler kapsamında araştırmanın yapılmış olduğu bölgede bulunan köylerin hemen hemen hepsinde suyun bulunduğu fakat suya ulaşımın biraz zorluklarla dolu olduğu ifade edilmiştir. Söz konusu köylerde kuyuların olduğu, doğal kaynak sularının bulunduğu, bazı akarsuların köye çok yakın bir mevkide olduğu beyan edilmiştir. Fakat bu suların köye ulaşımı noktasında bazı teknik sorunlar yaşandığı ifade edilmiştir. Dolayısı ile su imkânlarının kısıtlı olması göç etmede etkili olmamıştır.

Tablo 4. 24: Sağlık Olanaklarının Az Olması Göç Etmede Etkisi Dağılımı

	Frekans	**%**
Kısmen	68	34.2
Tamamen	5	2.5

Hayır	126	63.3
Total	199	100.0

Araştırma kapsamında sağlık olanakların az olması tek başına göç etmede etkili olmadığı veriler ışığında ortaya çıkmıştır. Araştırmaya katılanların %63.3'ü sağlık imkanlarının kısıtlı olmasının göç etmede etkili olmadığını, %34.2'sinin kısmen etkili olduğunu, %2.5'i ise etkili olduğunu beyan etmiştir.

Mülakat görüşmelerinde elde edilen bilgiler ışığında bir birine yakın olan köylerden birinde sağlık ocağı olduğu bu köyün etrafındaki köyler ise söz konusu köye gelerek tedavi olduğunu beyan etmişler. Fakat söz konusu sağlık ocaklarının sayılarının çok az olması sağlık olanaklarına ulaşımın kısıtlı kalmasına neden olmuştur. Ayrıca köylerde belli tarihlerde gezici sağlık araçlarının bilgilendirme ve sağlık taraması yapma faaliyeti olduğunu da beyan etmişlerdir. Dolayısı ile söz konusu tarihlerde yapılan göçlerin temel sebebinin sağlık olanaklarının yetersiz olması olmadığı farklı gerekçeler ile bireylerin göç ettiği veriler ışığında tespit edilmiştir.

Tablo 4. 25: Kan Davası Göç Etmede Etkili Olup Olmaması Dağılımı

	Frekans	**%**
Kısmen	2	1.0
Tamamen	3	1.5
Hayır	194	97.5
Total	199	100.0

Araştırmaya katılanların %97.5'i kan davasının göç etmeye sebep olmadığını beyan etmişlerdir. Dolayısı ile 1990'lı yıllarda yoğun bir şekilde yapılan göçlerin kan davası ile bir ilgisi olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 4. 26: Kırsal Alandaki Kültürel Değerlerin Göç Etmede Etkisi Dağılımı

	Frekans	**%**
Kısmen	11	5.5

Tamamen	4	2.0
Hayır	184	92.5
Total	199	100.0

Araştırmaya katılanların %92.5'i kırsal alandaki kültürel değerlerin göç etmede etkili olmadığını beyan etmişlerdir. Geriye kalan %7.5'lik bir oranın ise kırsal alandaki kültürel değerlerin göç etmede kısmen veya tamamen etkili olduğunu beyan etmiştir.

Kırsal alanda yaşayan toplulukların geleneksel yaşam biçimini benimsediği, geleneksel toplumlarda görülen kültürel değerlere bağlı oldukları, akrabalık ilişkileri kuvvetli, dini bağları güçlü, tarım ve hayvancılık uğraş alanları ve temel geçim kaynakları olduğu ifade edilebilir. Bu çerçevede araştırma alanında yaşamlarını sürdüren bireylerde bu değerlere bağlı bir yaşam sürdürmektedirler. Dolayısı ile kırsal alanda yaşamlarını sürdüren bireylerin büyük bir çoğunluğu söz konusu yaşamdan ve değerlerden memnun, yaşam alanına hakim ve bu durumun göç etmede etkili olmadığını ifade etmektedirler.

Bu kapsamda söz konusu veri; geleneksel bir yaşam tarzına sahip olan, geçimini tarım ve hayvancılıkla sürdüren, sahip oldukları yaşam standartlarından ve egemen oldukları yaşam alanından memnun olan ailelerin göç etmesinin bu yaşam tarzından dolayı olmadığı güvenlik ve terör sorunundan kaynaklandığı varsayımını doğrular bir niteliktedir.

Tablo 4. 27: Nüfusun Artışı İle Birlikte Tarımsal Arazilerin Bölünmesi Ve Yetersiz Olması Göçte Etkili Bir Faktör Olup Olmadığı Dağılımı

	Frekans	**%**
Kısmen	19	11.1

Tamamen	8	4
Hayır	172	86.5
Total	199	100.0

Araştırmaya katılanların büyük bir kısmı; %86.5'i tarım alanlarının bölünmesi veya yetersiz olmasının göç etmede etkili olmadığını ifade etmişlerdir. Nitekim tarımsal aletlerin gelişimi ve traktörlerin daha ulaşılabilir olduğu dönemlerde sürülebilir toprakların artmasına neden olmuş ve kırsal kesimde yaşam süren ailelerin gelirinin artmasını sağlamıştır. Dolayısı ile söz konusu faktörün 1990'lı yıllarda yapılan göçlerde etkili olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 4. 28: Güvenlik Sorunlarının Göç Etmeye Etkisi Dağılımı

	Frekans	**%**
Kısmen	20	10.1
Tamamen	163	81.5
Hayır	10	5.1
Fikrim yok	6	3.3
Total	199	100.0

Araştırmaya katılanların %81.5'i güvenlik sorunları göç etmemizde tamamen etkili olduğu, %10.1'i kısmen etkili olduğu, %5.1'i etkili olmadığı, %3.3'ü ise fikrinin bulunmadığını beyan etmiştir.

Mülakat görüşmelerinde elde edilen veriler ışığında genel olarak 19920'lı yıllarda köylerden kente doğru yapılan göçler terör sorunu ve güvenlik kaygıların kaynaklandığı ifade edilmişti. Yapılan göçlerin hızlı olması göç edenler tarafında köylerinde bağ ve bahçelerinin bırakılması, evlerinin sahipsiz kalmasına sebep olmuştur. Bu durumdan dolayı bakımsız kalan bağ ve bahçeler kurumuş, evlerde bakımsızlıktan dolayı yıkılmaya yüz tutmuştur. Söz konusu anket ve mülakat verileri ışığında araştırma kapsamında hazırlanan; 1990'lı yıllarda terör eylemlerinin yoğun bir şekilde yaşanmasından dolayı güvenlik problemleri gerekçesi ile zorunlu olarak köylerini boşaltıp geride evini, tarlasını, bağ ve bahçesini bırakmak zorunda kalmıştır

varsayımı doğrulanmıştır. Dolayısı ile söz konusu tarihlerde yapılan göçlerin ana sebebi güvenlik kaygılarıdır.

Tablo 4. 29: Köylerin Zorunlu Boşaltılması Göçte Etkili Bir Faktör Olup Olmadığı Dağılımı

	Frekans	**%**
Evet	91	45.7
Hayır	108	54.3
Total	199	100.0

Araştırmaya katılanların %54.3'ü köylerin zorunlu olarak boşaltılmasının göç etmede etkili olmadığını, %45.7'sinin ise köylerin zorunlu olarak boşaltılmasının göç etmede etkili olduğunu beyan etmiştir. Siirt ilinde buluna köylerin bazılarının zorunlu olarak boşaltıldığı, bazılarının ise terör eylemleri nedeni ile boşaldığından dolayı veriler birbirine yakın bir seyir izlemektedir. Bu çerçevede göç etmede temel gerekçe güvenlik problemleri olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4. 30: Yapılan Barajların Göç Etmede Etkisi Dağılımı

	Frekans	**%**
Kısmen	3	1.5
Tamamen	9	4.5
Hayır	185	93.0
Fikrim yok	2	1.0
Total	199	100.0

Çalışmaya katılanların %93'ü yapılan barajların göç etmede etkili olmadığını, %6'sının ise yapılan barajların göç etmede etkili olduğunu beyan etmiştir. 1990'lı yıllarda söz konusu barajların yapılmadığı dolayısı ile terör eylemlerinin yoğun olduğu dönemlerde köyden kente göçün sebebinin barajlar olmadığı tespit edilmiştir. Fakat 2008 ve sonraki süreçte 2016 yılından 2020 yılına kadar ki süreç boyunca yapılan barajların göç etmede etkili olduğu ifade edilebilir. %6'lık kesim bu tarihlerde barajlardan dolayı göç etmiş kesimi ifade etmektedir. Baraj havzalarının dolması ile birlikte köyler ve toprakların sular altında kalması ailelerin göç etmesine sebep

olmakla birlikte bu göç oranı sınırlı bir seyir izlemiştir. Sınırlı sayıda olan bu göç oranının sebebi ise 1990'lı yıllarda yapılan göçler ile birlikte 2016 ve sonrasında kırsal kesimin nüfus sayısının çok düşük olması veya göç edenlerin hem şehirde hem de köyde ikamet ediyor olması olarak ifade edilebilir.

Tablo 4. 31: Şehirlerin Gelişmiş Olması Göçe Etkisinin Dağılımı

	Frekans	**%**
Kısmen	31	15.6
Tamamen	27	13.6
Hayır	139	69.8
Fikrim yok	2	1.0
Total	199	100.0

Çalışmaya katılanların %69.8'i şehirlerin gelişmiş olmasının göçte etkili olmadığını, %15.6'sı kısmen etkili olduğunu, %13.6'sı tamamen etkili olduğunu beyan etmişlerdir. Göç eğilimine baktığımızda ülkemizde ve dünyada göç etmeyi etkileyen faktörler arasında şehirlerin gelişmiş olması önemli bir faktördür. Fakat Siirt ili özelinde 1990'lı yıllar değerlendirildiğin bireylerin göç etme eğilimini sergilemesinin en önemli nedeninin güvenlik problemleri, terör olayları, köylerin boşaltılması olarak tespit edilmiştir. Dolayısı ile verilere baktığımızda katılımcıların çoğunluğu göç etmede şehirlerin gelişmiş olmasının etkili olmadığını, küçük bir kesimin ise gelişmişliğin göçte etkili olduğunu beyan etmişlerdir. Bu çerçevede göç etme nedenleri arasında şehirlerin gelişmiş olması Siirt özelinde 1990'lı yıllarda göçte önemli bir etken olmadığı saptanmıştır.

Tablo 4. 32: Terör Olaylarının Olmadığı Bir Ortamda Göç Eder miydiniz?

	Frekans	**%**

	Kısmen	15	7.5
	Tamamen	5	2.5
	Hayır, göç etmezdim	179	90
	Total	199	100.0

Çalışmaya katılanların %90'ı terör olaylarının olmadığı bir ortamda göç etmeyeceğini beyan etmiştir. Bu veri yapılan araştırmanın varsayımı olan; aileler 1990'lı yıllarda terör eylemlerinin yoğun bir şekilde yaşanmasından dolayı güvenlik problemleri gerekçesi ile zorunlu olarak köylerini boşaltıp, göç etmek zorunda kalmışlardır varsayımını doğrular niteliktedir.

Araştırma kapsamında yapılan mülakat verileri ışığında katılımcıların geneli göç etmesinin nedeni olarak can güvenliğinin bulunmaması, terör eylemleri, köylerin boşaltılması olarak ifade etmektedirler. Dolayısı ile bu veriler ışığında 1990'lı yıllarda terör eylemleri olmasaydı köylerden Siirt iline bu denli yoğun bir göç dalgası yaşanmayacaktı.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Göç; insanlığın ortaya çıkmış olduğu dönemden günümüze, toplumsal dönüşüm sürecinin her alanında önem teşkil eden; durağan olmayan, farklı toplumsal yapılarda farklı formlarda ortaya çıkan sosyal bir olgudur. Günümüz dünyasında göç; dünyanın her yerinde görülen siyasal, sosyal, ekonomik veya özel sebeplerle nedenleri bakımından farklılıklar gösteren, artarak devam eden bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısı ile göç; değişen yaşam koşulları bakımından dinamik bir yapıda değişken bir karakter sergilemektedir.

Bu çerçevede genel olarak göç, bireylerin veya toplulukların bulunmuş oldukları yerden ekonomik, siyasal, kültürel, sosyal ve iklimsel nedenlerle bir yaşam alanından başka bir yaşam alanına doğru, iradi veya zorunlu olarak yapmış olduğu yer değiştirme hareketi olarak ifade edilmektedir. Bu yer değiştirme hareketi geçmişte var olduğu gibi günümüzde de var olan gelecekte de devam edecek olan, yeryüzünün her alanında görülebilecek bir durumdur. Dolayısı ile göç; toplumun sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasal alanı ile yakın bir ilişkide olan toplumsal yapıda değişiklikler meydana getiren bir nüfus hareketidir. Bu nüfus hareketinin ülke içerisinde gerçekleşmesi durumunda iç göç, ülkelerarasında gerçekleşmesi durumunda ise dış göç kavramı ile tanımlanmaktadır. Dünyada en fazla görülen göç çeşidi ise iç göçtür. Bu durum ülkemizde de geçerlidir.

Dünyada bu nüfus hareketine en fazla katılımın olduğu dönem sanayileşme dönemidir. Bu dönemde kentlerde iş olanakların artması, iş gücüne ihtiyacın fazlalığı kırdan kente yoğun bir göç dalgasını meydana getirmiştir. Türkiye'de de sanayinin gelişimi ile birlikte kırdan kente doğru yoğun bir göç dalgası yaşanmıştır. Cumhuriyetin kuruluşu ile birlikte 1950'li yıllara kadarki göç süreci yavaş bir seyir izlerken 1950'li yıllardan sonra sanayileşme, tarımda makineleşme, dışa açılım politikaları, teknolojik ilerlemeler ile birlikte bu durum hızlanmış ve yoğun bir göç süreci yaşanmıştır. Söz konusu göç hareketi Türkiye'nin hemen her yerinde görülmekle birlikte sebep ve sonuçları bakımından benzerlikler göstermektedir.

1980'li yıllardan sonra Türkiye'de yaşanan göç hareketleri ile ilgili sebep ve sonuçları bakımından benzerlik gösteren bu durum Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri özelinde sebepleri ve bazı sonuçları bakımından benzer özellikler göstermemiştir. 1980'li yıllardan sonra ki süreç olan 1990'lı yılların başından günümüze kadar etkilerini sürdüren özellikle 1990'lı yıllarda yoğun bir yer değiştirme hareketinin, daha doğrusu kitlesel olarak yapılan yer değiştirme hareketinin ana nedeni güvenlik sorunlarıdır. 1990'lı yıllardan başlayıp 2000'li yıllara kadar devam eden bu göç hareketi Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde gerçekleşmiş olup, köylerden yoğun bir göç dalgası çevre kentlere veya büyük şehirlere doğru yaşanmış olup Türkiye'nin birçok ilinde etkisi hissedilmiştir. Yapılan kitlesel göçlerin ortak özelliği güvenlik kaygıları nedeni ile yapılması ve bu göçlerin kültürel, ekonomik, psikolojik, çevresel bazı sorunları da beraberinde getirmiş olmasıdır.

1990'lı yıllarda başlayıp etkisini günümüze kadar devam ettiren, sosyokültürel ve sosyoekonomik etkileri olan, ülkemizde genel olarak yapılan göçlerin sebepleri bakımından aynı karaktere sahip olmayan, genel olarak zorunlu ve kısmen de iradi bir şekilde köyden kente doğru kitlesel bir hareketin yaşandığı kentlerden biride Siirt kentidir.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde 1990'lı yıllar ve sonrasında güvenlik gerekçeleri ile yoğun göçe maruz kalan kentlerden biride Siirt ilidir. Bu çerçevede araştırma konumuz 1990'lı yıllar ve 2007 yılları arasında Siirt ilinde kırdan kente yaşanan göçlerde etkili olan faktörleri kapsamaktadır. Araştırmamız kapsamında gerek anket çalışması ve gerekse mülakatlar ile ilgili bir kısım zorluklar ile karşılaşılmıştır. Bu zorluklar; mahallelere ulaşım, sorulara cevap verilme noktasında çekingen davranılması, mülakat görüşmelerinde katılımcıların bazı soruları cevaplamak istememeleri, katılımcıların bir kısmının okur-yazar olmaması ve Türkçe bilmemesi, bazı hanelerin görüşme isteğimizi ret etmesi olarak ifade edilebilir. Araştırma kapsamında 1990-2007 yılları arasında yoğun bir göç dalgasına maruz kalan Siirt ilinde bulunan 9 mahalle seçilmiş ve bu mahallelerde 199 adet anket ve 30 adet mülakat görüşmesi yapılmıştır. Anket ve mülakat görüşmesinden elde edilen bilgiler birlikte değerlendirilip aşağıdaki verilere ulaşılmıştır.

Siirt ili 1990-2007 yılları arasında yoğun bir göç dalgasına maruz kalmıştır. Bu tarihler arasında en yoğun göç dalgası 1990-94 yıllarında yaşanmış olup sonraki yıllarda ise bu yoğunlukta keskin bir düşüş oluşmuştur. Ülkemizde görülen göç etmeye sebep olan faktörlerden farklı olarak söz konusu tarih aralığında Siirt ilinde bir göç dalgası gerçekleşmiştir. Ülkemizde genel olarak yaşanan göçler kentsel alanlarının cazibesinin artması, iş olanakların çoğalması, bilim ve sanayinin gelişimi, iletişim araçlarının yaygınlaşması gibi nedenlerden dolayı görülmektedir. Fakat söz konusu faktörlerden ziyade Siirt ilinde göç etmeyi tetikleyen en büyük ve en önemli neden güvenlik sorunlarının ortaya çıkmasıdır.

1990-2007 yılları arasındaki dönemde Siirt kent kırsalında yaşanan terör eylemleri neticesinde insanların can güvenliğinin tehlikeye girmesi ve güvenlik gerekçeleri nedeni ile köylerin boşaltılmasına giden süreç kitlesel bir şekilde köyden kente bir göç dalgasını meydana getirmiştir. Bu süreçte il merkezine bağlı birçok köy boşaltılmış olup, boşaltılmayan bazı köylerde mevcuttur. Bazı köylerin boşaltılmamasının sebebi köy halkının güvenlik koruculuğu sistemini kabul edip bu sisteme geçmiş olması ve bu şekilde o köylerin kendilerini koruyabilecek donanıma sahip olmalarıdır. Siirt ilinde 1990-1994 yılları arasındaki dönemde terör eylemlerinin çok yoğun ve şiddetli bir şekilde yaşanmasından dolayı göçün en yoğun yaşandığı dönem söz konusu tarihler arasındaki dönemdir. Bu 4 yıllık zaman aralığında kırdan kente yapılan göçler en yüksek seviyede olduğundan dolayı sonraki yıllarda göçlerin oranı sınırlı sayıda kalmıştır. Bu göçlerde kırsal alanda yaşayan yöre halkı can güvenliği endişesinden dolayı gönülsüz olarak yaşam alanlarından kopup tutunabilecekleri ne yakın yerleşim alanlarına doğru göç etmişlerdir.

2008 yılı ve sonrasında Siirt ilinde yaşanan göçler ise Hidroelektrik santrallerinin kurulması, barajların gölet alanlarını insanların yaşam alanlarını yok etmesinden kaynaklanmaktadır. Bu göç hareketleri daha çok 2016 – 2020 yılları arasında meydana gelmiştir. Bu yıllar arasında düşük oranlı bir göç hareketi yaşanmış olup göç hareketinin temel neden ise insanların yaşam alanlarının sular altında kalması, hayatlarını idame ettirecek bir yaşam alanının bulunmasıdır. Bu göç hareketi 1990'lı yıllardaki göç hareketinden farklı bir nedene sahip olup iki göç hareketinin ortak özelliği ise zorunlu bir yer değiştirme hareketi olmasıdır.

1990'lı yıllardan önce kırsal alanda yaşayan aileler geleneksel bir yaşam sürdürmekte, geçimini tarım ve hayvancılıkla sağlamakta, sahip oldukları yaşam standartları ve egemen oldukları yaşam alanından memnun bir şekilde hayatlarını idame ettirmekteydiler. Genel olarak köylerde yaşam çiftçilik ve hayvancılık üzerine kurulu, belli bir düzen ve imece usulü yardımlaşmaya dayanan, köy sakinlerinin hemen hemen hepsinin aynı soydan geldiği ve akraba olduğu, kendi kural ve kaidelerinin bulunduğu bir yaşam alanı oluşturulmuştur. Bu yaşam alanından genel olarak memnun olan bireyler köyün sınırları dışına pek çıkmayan, bilim ve teknolojik gelişmelerden kısıtlı olarak haberdar olan bu şekilde yaşamlarını sürdürerek başka bir yaşam alanına dahil olmayı düşünmemekteydiler. Köy içinde uğraş alanları olan tarım ve hayvancılık ile ilgili yardımlaşma duygusu ile hep birlikte söz konusu uğraş alanları ile ilgili ileri yapmakta, düğün, taziye, mevlit ve benzeri faaliyetleri de kendi aralarında organize edip el birliği ile bunları yürütmektedirler. Yaşanan güvenlik problemleri neticesinde köylerini terk etmek zorunda kalıp, sahip oldukları yaşam standartlarını ve egemen oldukları yaşam alanlarını kaybedip kendilerine en yakın kent merkezine yerleşmek zorunda kalmışlardır.

Yaşanan bu zorunlu yer değiştirme hareketinde dolayı köylerini terk etmek zorunda kalan aileler; yaşam alanlarında buluna ev, tarla, bahçe ve hayvanlarını geride bırakarak ve bilmediği yabancı olduğu bir yaşam alanına göç etmiş ve daha önceki olanak ve imkânlardan yoksun bir şekilde yeni bir hayat yaşamayla yüz yüze kalmıştır. Kent yaşamına ayak uydurmaya çalışan bu bireyler kent kültürüyle ilk defa karşılaştıklarından dolayı bir uyum sorunuyla karşılaşmış, kültürel çatışmalar yaşanmış, ekonomik ve sosyal sorunlarla baş etmeye çalışılmış ve geçimlerini temin etmek noktasında büyük sıkıntılar yaşamışlardır.

1990'lı yıllarda hızlı ve plansız bir şekilde köylerden kent merkezine yapılan göçler ile birlikte kent merkezi plansız ve programsız bir şekilde gelişmiş, gecekondu tarzı ve bahçeli konutlar gelişi güzel bir şekilde inşa edilmiştir. Göç eden bireyler kır kültürünü kentte de yaşatmak için bu tarz ev ve ağırlar inşa edip bu şekilde yaşamlarını idame ettirmeye çalışmışlardır. Ayrıca göç edenlerin genel olarak Siirt kent merkezini seçmelerindeki en önemli nedenlerden biri köye en yakın yerleşim yeri olması, bir diğeri ise köye tekrardan dönme isteğidir. Dolayısı ile köye dönmek isteyenler

köylerine en yakın yerleşim yerine göç ederek tekrardan eski yaşam alanlarına dönme hayalleri ile yaşamaktadırlar.

1990'lı yıllarda Siirt Kenti'ne yapılan göçler neticesinde yeni mahalleler oluşmuş olup bu mahalleler genel olarak tarım arazisi olarak kullanılan, vakıflara ait veya devlet tasarrufunda bulunan alanlardır. Göç ile birlikte kent merkezinin nüfusu büyük oranda artmış olup kentte bulunan demografik yapıda değişmiştir. 1990'lı yıllardan önce Siirt kent merkezinde Araplar, Türkler ve Kürtler olmak üzere üç etnik unsur yaşamaktaydı. Bu etnik unsurlar arasında en fazla nüfusa sahip olan unsur Arap nüfusuydu. Fakat 1990'lı yıllarda yaşanan göç dalgası ile birlikte Siirt il merkezinde yaşayan sayısal olarak en fazla nüfusa sahip olan etnik unsur Kürtler olmuştur. Dolayısı ile yaşanan göçler demografik yapıda da önemli değişiklikler meydana getirmiştir.

Siirt kentine 1990'lı yıllardan sonra yaşanan göçler 2000'li yıllardan sonra tersine bir göç hareketine dönüşmüş, göçle birlikte köylerinde bulunan tarla, bağ ve bahçelerini, evlerini bırakan bireyler tekrar köye dönme isteği ve düşüncesi çerçevesinde sınırlı bir oranda bile olsa köye yerleşmişlerdir. Köye yerleşen hane halkı sayısı çok sınırlı sayıda olması ile birlikte tekrar köylerine dönen aileler eski yaşam alanları ve düzeni bulamadıklarından, kent yaşamının cazibesinin etkisi ile tekrardan köye yerleşenler arasından kente bir göç etme durumu yaşanmıştır. Kentte tersine göç ile birlikte köylerine dönen sınırlı sayıdaki bireyler genel olarak tarım ve hayvancılık ile geçimlerini sürdürmeye devam etmiş, eğitim ve sağlık olanaklarından faydalanmak, köyde yetiştirmiş oldukları kentte pazarlamak için çeşitli vasıtalar aracılığı ile günübirlik kentte seyahat etmektedirler. Dolayısı ile 1990'lı yıllardan önce nadir olarak kente gidip bazı ihtiyaçlarını temin eden bireyler, 2000'li yıllardan sonra ulaşım araçları yardımı ile günü birlik olarak kente gidip gelmekte, kentle olan etkileşimleri yoğun bir şekilde yaşanmaktadır. Söz konusu tarihlerde köye dönüş yapan ve köy hayatına tekrar adapte olmaya çalışan bireylerin bir kısmı hidroelektrik santrallerin inşası ile yaşam alanlarının sular altında kalması ile birlikte 2016 yılından sonra tekrardan kente kalıcı olarak göç etmişlerdir.

Sonuç olarak Türkiye'de kırdan kente yapılan göç hareketlerinin temel nedenlerine baktığımızda bu nedenlerin; bilim, teknoloji ve sanayideki gelişmeler, kent yaşamının cazibesi ve iş olanaklarının fazlalığı, genç nüfusun artması, refah seviyesinin

yükselmesi, kan davaları, kitlesel haberleşme ve ulaşım ağının gelişmesi, geleneksek kültürün baskısı ve geniş aile otoritesi, toprakların bölünmesi ve tarımda makineleşme, eğitim ve sağlıktaki gelişmeler, tabii afetler ve aile bireyleri için daha iyi bir eğitim olanağı gibi nedenler olarak karşımıza çıkmaktadır. Genel olarak bu nedenler ile göç eden bireylerin aksine Siirt kentine 1990'lı yıllardan 2007 yılına kadarki süreçte kırdan kente yapılan göçlerin temel nedeni; terör olaylarının yoğun bir şekilde yaşanması ile ortaya çıkan güvenlik problemleri ve can güvenliğinin olmaması durumudur. Bunun yanında bazı köylerin güvenlik gerekçesi ile boşaltılması ve köyde ikamet eden vatandaşların köy koruculuğu sistemini kabul etmeme durumu de göç etmede etkili bir faktör olmuştur. Dolayısı ile söz konusu tarihte yapılan göçlerin nedenleri bakımından Türkiye'de yapılan kırdan kente göç nedenleri çerçevesinde farklı bir seyir izlediği, yapılan göçlerin kendine has bir karakterde olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

Bu çerçevede Siirt kentine yapılan göçler ile ilgili göç eden vatandaşların kentsel uyumu ve adaptasyon süreci, geçim kaynağı ve iş bulma durumu, yerleşilecek hane ve kentsel gelişim seyri ile ilgili bazı çalışmaların yürütülmesi, göç eden bireylere psikolojik desteğin verilmesi, kent yaşamı ile ilgili kurumsal bir yönlendirmenin ve çalışmanın yapılması gerekmektedir. Aynı zamanda köyden kente yapılan göçler ile birlikte tarım ve hayvancılıkta oluşan gerilemenin önüne geçilmesi, kente yerleşen bireylerin köye dönüşleri ile ilgili teşviklerin verilmesi, köy yaşamını daha cazip hale getirmek için yol-su-altyapı-elektrik gibi olanakların geliştirilmesi, atıl durumda olan mera ve hazine arazilerinin köylülerin kullanımına açılması ve bu şekilde tarımda üretimin arttırılmasının sağlanması, küçük ve büyük baş hayvancılığının teşvikler ile özendirilmesi, makina ve traktör desteğinin sağlanması, eski yerleşim yerleri olan köylerde bulunan hanelerin yıkılıp yerine modern haneler yapılması ve bu şekilde köy hayatının cazip hale getirilmesi gibi olanakların sağlanması ile birlikte tersine bir göç hareketi ile kırsal alanda daha modern ve güvenli bir yaşam standardı oluşturulacak tarım ve hayvancılıkta daha verimli ve etkili bir üretim sağlanacak hem ülke ekonomisi hem de kent ekonomisine önemli katkılar sunacaktır. Bu şekilde refah düzeyi yüksek, yaşamış olduğu kırsal alan ve olanaklarından memnun, mutlu ve huzurlu bir yaşam standardına sahip kırsal alanların oluşması sağlanacaktır.

KAYNAKÇA

Aker, T. (2006). *Yerinden edilmenin nedenleri, ruhsal ve toplumsal sonuçları ve geri*

dönüş süreci, zorunlu göç ile yüzleşmek: Türkiye'de yerinden edilme sonrası vatandaşlığın inşası. İstanbul: TESEV Yayınları.

Akkayan, T. (1979). *Göç ve değişme.* İstanbul: İst. Üniv. Yay.

Aksoy, Z. (2012). *Uluslararası göç ve kültürlerarası etkileşimi*. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Sayı 20.

Alver, K. (2010). *Mahalle: mekân ve hayatın esrarlı birlikteliği*. Ankara: İdeal Kent Dergisi.

Ayhan, B., Tuncay, C., Yıldırım, M. (2007). Siirt yöresel konut mimarisi. *Uluslararası Siirt Sempozyumu*, (s. 565). İzmir.

Barut, M. (1999-2001). *Göç-Der için hazırlanan rapor*.

Biçim, H. (2012). *Zorunlu göç, göçebelik ve kentte tutunma tarzları: Batman pazaryeri mahallesi örneği*. (Yükseklisans Tezi) Yök tez kataloğu veri tabanından erişildi.

Çağlayan, S. (2006). *Göç kuramları, göç ve göçmen ilişkisi*. Muğla Üniversitesi SBE Dergisi, Sayı 17.

Çezik, A. (1982). *Kent eşiği araştırması*. Ankara: DPT Yay.

Deniz, O.(2008). Türkiye'nin doğu sınırı ve mülteci sorunu. Yüzüncü Yıl Üniversitesi.

Doğan, İ. (1998). *Sosyoloji*. İstanbul: Sistem Yayınevi.

DİE (1991). *1990 genel nüfus sayımı idari bölünüş*. Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü.

Dönmezer, S. (1994). *Toplumbilim*. İstanbul: Beta Yayınları.

DPT (2001). *Nüfus, demografi yapısı, göç özel ihtisasa komisyonu raporu*. Ankara: DPT.

Erder, S. (1996). *İstanbul'a bir kent kondu: Ümraniye*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Erdoğan, D. (1980). Kentlileşen Efendiler. İstanbul: Ortak Yayınevi.

Erkal, M. (1996). *Sosyoloji*. İstanbul.

Erkan, R., Erdoğdu, M. (2006). Göç ve çocuk suçluluğu. *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, Sayı 9.

ERDER, S. (1986). *Refah toplumunda "Getto" ve Türkler*. İstanbul: Teknografik Matbaacılık.

Genç, E. (1997). *Kentlileşme, geleneksel-modern gerilimde kimlikler, toplum ve göç*.

Ankara: II. Ulusal Sosyoloji Kongresi, T.C. Başbakanlık D.İ.E Yayınları.

Gezgin, M. (1991). *İşgücü teorileri, sosyoloji konferansları*. İstanbul.

Giddens, A. (1997). *Sosyoloji eleştirel bir yaklaşım*. İstanbul.

Gökçe, B. (1977). *Gecekondu gençliği*. Ankara: Hacettepe Üniv. Yayınları.

Gözenç, S., Gümüş, E. (1992). Güneydoğu Anadolu Bölgesinde göç olayları, *İ. Ü. Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü Bülteni*, 9.

Gürel, S. (2001). *Türkiye'de göç ve bütünleşme sorunsalı, 21. yüzyılın karşısında kent ve insan*, İstanbul: Bağlam Yayınları.

Güvenç, B. (1997, 20-22 Kasım). Göç olgusu ve Türk toplumu, toplum ve göç, *II. Ulusal Sosyoloji Kongresi*, Mersin.

İspir, E. (1982). *Kentleşme, metropolitan alan ve yönetimi*. Ankara: Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları.

İşçi, M. (1998). *Genel olarak ve Türkiye'de sosyal değişme*. İstanbul: Der Yayınevi.

Karadoğan, N., ÖZGEN, S. (2009). Siirt şehrinin kuruluşu ve gelişimi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2.

Kartal, K. (1987). *Kentleşme ve insan.* Ankara: T.O.D.A.İ.E. Yayınları.

Kaygalak, S. (1999). *Kentin mültecileri Neoliberalizm koşullarında zorunlu Göç ve Kentleşme*. Ankara: Dipnot Yayınları.

Keleş, R. (1976). *Kentbilim ilkeleri*. Ankara.

Keleş, R. (1992). *Yerinden yönetim ve siyaset*. İstanbul: Cem Yayınevi.

Keleş, R. (1998). *Kent bilim terimleri sözlüğü*. Ankara: İmge Kitabevi.

Keleş, R. (2002). *Kentleşme politikası.* Ankara: İmge Kitabevi.

Keleş, R., Ünsal, A. (1982). *Kent ve sosyal şiddet*. Ankara:A.Ü.S.B.F. Yayınları.

Kepenek, Y., Yentürk, N. (2000). *Türkiye ekonomisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Kılıççıoğlu, C. (1992). *Her yönüyle Siirt*. Ankara: Kadıoğlu Matbaası.

Kıray, M. (1999). *Toplumsal yapı, toplumsal değişme*. İstanbul: Bağlam Yayınları.

Kışlalıoğlu, M., Berkes, F. (1990). *Çevre ve ekoloji.* İstanbul: Remzi Kitabevi.

Kızılçelik, S., Erjem Y. (1992). *Açıklamalı Sosyoloji terimler sözlüğü*. Konya: Emre Yayıncılık.

Kurtuluş, H. (2003). *Mekânda billurlaşan kentsel kimlikler: istanbul'da yeni sınıfsal kimlikler ve mekânsal ayrışmanın bazı boyutları.* Doğu Batı Dergisi.

Sal, Ö. (2015). *Zorunlu göç ve kentleşme: Siirt örneği.*(Yükseklisans Tezi) Yök tez kataloğu veri tabanından erişildi.

Ozankaya, Ö. (1975). *Toplumbilim terimler sözlüğü*. Ankara: T.D.K. Yayınları.

Özek, Ç. (1974). *Türkiye'de şehirleşmenin ana nitelikleri ve ceza adaleti yönünden yol açabileceği sorunlar*. İstanbul: İ.Ü. Yayınevi.

Özgen, N., Karadoğan, S. (2009). Siirt şehrinin kuruluşu ve gelişimi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(2), 61-81.

Özdemir, A. (2010). Moğol istilâsından bazı öğrenilmiş çaresizlik örnekleri. *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fak.* Der. 29(29), 21-41.

Sağlam, S. Türkiye'de iç göç olgusu ve kentleşme, *Türkiyat Araştırmaları*, 5.

Sözer, N. (1969). *Diyarbakır havzası*. Ankara: İş Matbaacılık ve Ticaret.

Tekeli, İ.(2010). *Göç ve ötesi*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Tekeli, İ. (1982). *Türkiye'de kentleşme yazıları, ekonomik ve sosyal araştırmalar: 3.* Ankara: Turhan Kitabevi.

TESEV (1998). *Türkiye'de ülke içinde yerinden edilme sorunu; tespitler ve çözüm önerileri.* İstanbul.

TESEV (2006). *Zorunlu göç ile yüzleşmek: Türkiye'de yerinde edilme sonrası vatandaşlık inşası.* İstanbul.

Tezcan, M. (1995). *Sosyolojiye giriş, temel kavramlar*. Ankara. Tuna, K. (1987). *Şehirlerin ortaya çıkışı yaygınlaşması üzerine sosyolojik bir deneme*. İstanbul: İ.Ü Ed. Fak. Yay.

Tunçdilek, N. (1986). *Türkiye'de yerleşmenin evrimi.* İstanbul: İst. Üniv. Yayınevi. Tuncel, M. (2009). *Siirt maddesi*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay. İslam Ansiklopedisi, 37.

Tuzcu, P. (2008). *Zorunlu göç ve küresel dönemde değişen nitelikleri: Türkiye üzerinde bir inceleme.* (Yükseklisans Tezi) Yök tez kataloğu veri tabanından erişildi.

Tüfekçi, S. (2002). *Kırsal kesimlerden büyük şehirlere göç ve göçün aile yapısında meydana getirdiği değişiklikler.* (Doktora Tezi) Yök tez kataloğu veri tabanından erişildi.

Tümertekin, E. (1973). *Türkiye'de şehirleşme ve şehirsel fonksiyonlar.* İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yay.

Yahya A. (10.08.1955). Şehrin imarı ve mimari murakabe. *Siirt Gazetesi.*

Yörükan, T. (1968). *Kent sosyolojisinin teorik temelleri.* Ankara: İmar ve İskan Bak. Yayınları.

Yüceşahin, M., Özgür, E. 2006). Türkiye'nin güneydoğusunda nüfusun zorunlu yerinden oluşu: süreçler ve mekânsal örüntü. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 4(2).

Yılmaz, H., Kiracı, A. (2017). *Siirt ilinin demografik yapısının Türkiye ile karşılaştırılması ve bölgesel kalkınma açısından incelenmesi*. Siirt: İstanbul Kitapçısı.

Yıldız, S., Döker, M. (2016). İzmit şehrinin nüfus gelişimi. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fak. Coğrafya Dergisi*, 32, 33-47.

EK 1. ANKET FORMU

Kırdan Kente Göçte Sosyoekonomik Faktörlerin Etkisi "Siirt İli Örneği" Araştırması Soru Formu

Bu anket formu, Kırdan Kente Göçte Sosyoekonomik Faktörlerin Etkisi "Siirt ili Örneği" araştırması için hazırlanmıştır. Sorulan sorulara içten ve doğru cevaplar verilmesi, araştırmanın amacına ulaşmasına katkı sağlayacak ve elde edilen bilgiler amacı dışında kullanılmayacaktır. İlginize ve anketör arkadaşlarımıza gösterdiğiniz desteğe teşekkür ederiz.

Mahsum SAL
Çankırı Karatekin Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yüksek Lisans Öğrencisi

1. Cinsiyetiniz: ( ) Kadın ( ) Erkek

2. Medeni durumunuz: ( ) Evli ( ) Bekar ( ) Boşanmış – Dul ( ) Diğer

3. Yaşınız: …….

4. Doğum yeriniz :

İl…… İlçe …….. Köy …….. Semt ……

5. Kaç yılında göç ettiniz?

…….

6. Eğitim durumunuz:

( ) Okur yazar değil ( ) İlk öğretim ( ) Lise ( ) Yüksek okul ( ) Üniversite

( ) Yüksek lisans ve üzeri

7. Evli iseniz kaç çocuğunuz var?

a.1 b. 2 c. 3 d. 4 e. 5 f. 6 ve üzeri

8. Evinizde çocuklarınızın dışında sizinle yaşayan başka birileri var mıdır ? (sizinle birlikte yaşayan birileri varsa kaç kişi olduğunu işaretleyip kimler olduklarını boşluğa yazınız)

a.1 b. 2 c. 3 d. 4 e. 5 f. 6 ve üzeri

……..

9. Aylık gelir durumunuz?

a. 0-500 b. 501-1000 c. 1001-1500 d. 1501-2000 e. 2001-2500 f. 2501-3000

g. 3001-3500 h. 3501-4000 j. 4001-4500 k. 4501 ve üzeri

10. Şu anki mesleki durumunuz?

a. Memur b.inşaat İşçisi c. Esnaf d. Tarım işçisi e. Pazarcı f.diğer

11. Şu anki Sağlık güvenceniz hangisidir?

a.SSK b. Bağ-Kur c. Yeşil Kart d. Emekli Sandığı e.Tarım sigortası

12. Göç öncesi hangi işle uğraşırdınız?

a. Tarım işçisiydim b. çiftçilik c. Hayvancılık d.Çalışabilecek bir iş bulamıyordum e.Diğer-Belirtiniz.……

13. Göç etmeden önceki geçim kaynağınız neydi?

a. Tarım ve Hayvancılık b. Emeklilik maaşı c. Memur-İşçi maaşı

d.Sosyal yardımlar e.Diğer-Belirtiniz

14. Göç öncesi aylık gelir durumunuz ?

a. 0- 500 **b.** 501 – 1000 **c.** 1001 – 1500 **d.** 1501 – 2000 **e.** 2001 – 2500

f. 2501- 3000 **g.** 3001- 3500 **h.** 3501- 4000 **j.** 4001- ve üstü

15. Göç öncesi oturduğunuz ev, sizin miydi?

a. Evet, bizimdi b. Hayır, bizim değildi c. Diğer-Belirtiniz:……

16. Göç öncesi sağlık güvenceniz hangisidir?

a. SSK b. Bağ-Kur c. Yeşil Kart d. Emekli Sandığı e.Tarım sigortası f. Sigortasız

17. Nereden göç ettiniz?

a.Köyden b. Kasabadan c. Beldeden d. İlçeden

e. Siirt'ten daha küçük bir şehirden f. diğer ……..

18. Kendi isteğinizle mi göç ettiniz? sizi göçe zorlayan faktör neydi?

a. Kendi isteğimle göç ettim b. Pkk c. Güvenlik güçleri d. Köy koruculari

e. Köy muhtarı f. Köy ağası g. diğer ……..

19. Kiminle birlikte göç ettiniz?

a. Tek başıma b. Ailem ile birlikte c. Akrabalarımla d. Tüm köy ile beraber

20. Göç ettiğiniz yeri belirlemenizde etkili olan faktör nedir?

a. Akrabalarımın burada olması b. İş olanaklarının fazla olması c. Göç ettiğim yere tekrar dönerim düşüncesiyle göç ettiğim bölgeye yakın bir yer seçtim

d. Göç ettiğim böllgeye en yakın yer olması e. Güvenli bir yer olması

f. Çaresizlik/Başka gideceğim bir yer olmaması g. Diğer-Belirtiniz:……,

21. Geçim sıkıntısı/işsizlik göç etmenizde etkili olan bir faktör müydü ?

a. Kısmen b. Tamamen c. Hayır d. Fikrim yok

22. Eğitim imkanlarının olmaması yada yetersiz olması göç etmenizde etkili oldu mu?

a.Kısmen b. Tamamen c. Hayır olmadı d. Fikrim yok

23. Köylerdeki su kaynaklarının yetersiz olması yada olmaması göç etmeniz konusunda etkili oldu mu?

a.Kısmen b. Tamamen c. Hayır olmadı d. Fikrim yok

24. Sağlık imkanlarının olmayışı yada yetersiz olması göç etmeniz konusunda etkili bir faktör müydü?

a. Kısmen b. Tamamen c. Hayır olmadı d.Fikrim yok

25. Kan davası göç etmeniz konusunda etkili bir faktör müydü ?

a. Kısmen b. Tamamen c. Hayır olmadı d.Fikrim yok

26. Kırsal alandaki kültürel değerlerin göç etmeniz konusunda bir etkisi oldu mu ?

a. Kısmen b. Tamamen c. Hayır olmadı d.Fikrim yok

27. Aileniz içerisindeki nüfus miktarının artmasına bağlı olarak bölünerek daralan tarım arazilerinin göç etmeniz üzerinde bir etkisi oldu mu?

a. Kısmen b. Tamemen c. Hayır olmadı d. Fikrim yok

28. Terör olaylarının oluşturduğu güvenlik problemleri göç etmeniz konusunda etkili oldu mu ?

a. Kısmen b. Tamemen c. Hayır olmadı d. Fikrim yok

29. OHAL kapsamında Köylerin zorunlu olarak boşaltılması kararıyla mı göç ettiniz

a. Evet b. Hayır

30. Siirt sınırları içerisinde yapılmış olan hidro elektrik santrallerinin göç etmeniz üzerinde bir etkisi oldu mu ?

a. Kısmen b. Tamamen c. Hayır olmadı d. Fikrim yok

31. Şehirlerin kırsal alanlara göre birçok yönüyle gelişmiş olması, sizi göç kararını vermeniz konusunda etkileyen bir faktör müydü?

a. Kısmen b. Tamamen c. Hayır d. Fikrim yok

32. Bölgedeki terör olaylarının olmadığı dönemlerde kente göç etme gibi bir düşünceniz var mıydı ?

a. Kısmen (….) b. Tamamen (….) c. Hayır yoktu

EK 2. MÜLAKAT FORMU

1. Cinsiyet:
2. Yaşınız:
3. Göç ettiğiniz yıl:
4. Kendi isteğinizle mi göç ettiniz? Sizi göçe zorlayan kimse oldu mu ?
5. Göç etmenizin temel sebebi nedir?
6. Göç etmenizde etkili olan özel nedenler var mıydı varsa eğer lütfen belirtiniz. (köy halkı ile anlaşamama, kan davası, manevi değerler gibi)
7. Göç ederken sizi engelleyen birisi oldu mu ?
8. Göçle parçalanan aileler oldu mu ?
9. Göç etmenizde sorumlu bir şahıs veya yapı aramış olsak kimi söylersiniz?
10. Köyde iken hane içi huzursuzluklar yaşıyor muydunuz, bu ne sıklıkla oluyordu, bu durum nasıl çözülüyordu?
11. Tanıdığınız insanlar en çok hangi sebepten dolayı göç etti?
12. Şehirdeki insanlar mı yoksa köydeki insanlar mı daha ahlaklı sizce ?
13. Dini yaşantınız köyde mi şehirde mi daha iyiydi?
14. Köyle bağlarınız duygusal mı rasyonel mi ?
15. Göç ettiğiniz bölgedeki sosyal yaşantınız nasıldı?
16. Göç etmeden önce ne işle uğraşırdınız ailenizin geçim kaynağı neydi?
17. Göç öncesi eğitim ve sağlık hizmetlerinden ne şekilde ve hangi seviyede faydalanıyordunuz?
18. Göç ettiğiniz yerleşim yeri ile şehirlerarasında dikkatinizi çeken farklar nelerdi? Şehirlerde olup da sizi şehre yönlendiren etkenler oldu mu?
19. Göç etmeden önceki yaşam alanınızdan memnun muydunuz, o zamanlar hayata bakış açınız nasıldı?
20. Göç etmiş olmanız yaşantınız ve şartlar açısından iyi mi oldu kötü mü?
21. Köydeki örf ve adetlerin özgürlüğünüzü kısıtladığı durumlar nelerdi lütfen kısaca belirtiniz.
22. Göç sürecinde ne gibi maddi zararlarınız oldu lütfen kısaca belirtiniz.
23. Göç sürecinde ne gibi manevi zararlarınız oldu lütfen belirtiniz.
24. Göç süreciniz planlı ve programlı bir süreç miydi?(kısaca açıklayınız)

25. Göç sürecinde karşılaştığınız en büyük sorun ne oldu?

26. Bölgenizdeki insanlar en çok hangi sebeplerden dolayı göç etti?

27. Göç etmenizde terör olayları etkili oldu mu? (olduysa eğer ne şekilde olduğunu açıklayınız).

ÖZ GEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı	Mahsum SAL
Doğum Yeri	Siirt
Doğum Tarihi	20.11.1992

LİSANS EĞİTİM BİLGİLERİ

Üniversite	Çankırı Karatekin Üniversitesi
Fakülte	Edebiyat Fakültesi
Bölüm	Sosyoloji

ALDIĞI EĞİTİM BİLGİLERİ

Sertifikalar	Pedagojik Formasyon Sertifikası Rehber Öğretmen Sertifikası
Kişisel Gelişim Kursları	Hızlı Okuma Kursu Diksiyon ve Güzel Konuşma Kursu Liderlik Kursu Zaman Yönetimi Kursu Yaratıcı Drama Eğitmenliği Kursu

İLETİŞİM

Adres	Siirt/Merkez
E-mail	mahsun.sl@hotmail.com